

Vilímek

zima in Z mého života 1 (1945, s. 286); J. Kroftová in Nakladatel B. Kočí vzpomíná (1948, s. 46, 58, 71); R. Khel: Cestovatel a nakladatel, Knižní kultura 1964, s. 460 + V. – Hetzel v dopisech, tamtéž 1965, s. 318 + Sedmkrát Hašek, Čtenář 1967, s. 22 + Milé povídky paní Majerové, tamtéž, s. 82 + Neznámý Klostermann (s dopisy J. R. V.), LD 7. 1. 1968; in Slezské písně v korespondenci 1898–1918 (1967, s. 69, dopis J. R. V. P. Bezručovi); F. Hrubín: J. R. V., Neděle 1969, č. 14 → Drahokam domova (1976, s. 23); R. Khel: Vilímkové a Národní divadlo, LD 4. 10. 1972 + Cesta L. N. Tolstého k našim čtenářům, LD 14. 10. 1972 + (šifra RKh) Český Maupassant, LD 13. 2. 1973 + (pod vl. jm.) Český Čechov, LD 4. 7. 1973 + Ke vzniku nakladatelství J. R. V., sb. Knihovna 10, 1977, s. 361 + Nakladatelská a tiskařská činnost J. R. V. v sedmdesátých letech devatenáctého století, sb. Knihovna 11, 1979, s. 407; K. Bílek, E. Horáčková: Básník a nakladatel (koresp. F. Šrámka s J. R. V.), sb. Lit. archiv 13–15, 1978–80 (1982), s. 355; P. Koháček: Nakladatelství J. R. V., Typografie 1988, s. 275; Z. Pírek: Dva významní vydavatelé knih pro mládež (též o J. Hokrovi), ZM 1988, s. 585; R. Khel: V spolupráce se Zolou, Typografie 1990, s. 187; M. Trávníček: Edice Tvar (1940–1945), Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1990, s. 95; R. Khel: Zola u Vilímků (i dopisy), sb. Lit. archiv 28, 1997, s. 139; J. Halada: Balonové dobrodružství J. R. V., in J. R. V.: Z Prahy k Baltickému moři v balonu (1998); R. Khel: Rače mi zaslati černá klišé (k vydávání díla J. Verna, i dopisy), Print & Publishing č. 2 (39), 1998, s. 34 + in Poselství papíru (1999); R. Sak in Život na vidrholci (2004, s. 183); J. Halada: Moderní český nakladatel: J. R. V. – otec a syn, AUC Praha. Philosophica et historica 1. Studia Historica 55, 2003 (2005, s. 209).

az

Karel Maria Drahotín Villani

* 23. 1. 1818 *Sušice*

† 24. 3. 1883 *Střížkov* (Bořeňovice-S.)
u Benešova

Autor milostné a vlastenecké poezie a pokusu o konverzační komedii.

Pokřtěn Karel Ignác; psal se i bar. Villani, D. M. baron Villani, D. M. Villani, Drahotín baron V., Drahotín baron Villani z hradu Pillonického, Drahotín Hynek baron Villani, Drahotín Maria baron Villani, Karel baron Villani (Vilani), Karel baron z Villani, Karel Drahotín baron Villani, Karel Drahotín Maria Villani, Karel Drahotín Villani, Karel Villani, Maria Villani. – Pocházel z rodu svobodných pánů Villani de Castello Pillonico, šlechty původem z italské

Perugie, která v Čechách získala majetek za vojenské zásluhy ve třicetileté válce. V dětství žil na poplužním dvoře ve Chvalešovicích u Týna n. Vltavou, po absolvování piaristické normální školy v Čes. Budějovicích odešel 1830 na vojenskou akademii ve Vídeňském Novém Městě (spolužák P. Preradovič), kde se národně uvědomil vlivem učitele češtiny T. Buriana, svého prvního literárního rádce. 1838 byl vyřazen jako poručík a sloužil v Praze (zde navázal styky s českými literáty, zejména se skupinou kolem J. K. Tyla a časopisu Čes. včela), 1842–44 v Čáslavi. 1846 pobýval s posádkou v Haliči, kde odmítl podílet se na zásahu proti povstání v Krakově a vzdal se vojenské kariéry. 1845 uzavřel sňatek s dcerou cukrovarníka a bankéře J. Herze, čímž získal existenční zajištění a ještě před odchodem z armády koupil od advokáta J. Friče malý deskový statek Střížkov na Benešovsku; zde žil až do smrti, s výjimkou častých pobytů v Praze, kde se stýkal zejména s vlasteneckou společností kolem Měšťanské besedy (F. A. Brauner, F. Palacký, F. L. Rieger). 1848 stál na austroslavistické straně, byl zvolen do Svatováclavského výboru a do Nár. výboru, zasedal v přípravném komitétu Slovanského sjezdu a stal se náčelníkem ozbrojeného občanského sboru Svornost. Po svatodušních bouřích byl zatčen a uvězněn na Hradčanech jako údajný podněcovatel nepokojů (podezříván byl i z autorství rusofilského letáku), propuštěn byl a na Střížkov se vrátil po třech měsících v září t. r. (mezitím v červenci pod záminkou prohlídky vyplenili zámeček Windischgrätzovi vojáci). Až do 1861 V. žil pod policejním dohledem; stýkal se s vlasteneckou společností z okolí (mj. s otcem S. Čecha F. J. Čechem, správcem V. pronajatého dvora v nedalekém Jezeře, K. V. Zapem aj.), pokoušel se o vlastní hospodářské podnikání a zasazoval se o ekonomické povznesení kraje. 1850 byl zvolen obecním starostou ve Střížkově, 1865 prvním okresním starostou v Benešově, 1867 poslancem českého sněmu za venkovské obce benešovského okresu a 1870 také poslancem říšského sněmu. 1867 se zúčastnil na vlastní náklady tzv. pouti českých politiků a literátů do Moskvy, v 60. letech též zorganizoval několik táborů lidu (např. největší 1868 na Bláníku, údajně s účastí 40 000 lidí). 1874 načas onemocněl duševní chorobou, již po recidivě nakonec podlehl. Pohřben byl na hřbitově v Okrouhlici.

Převážně lyrické verše, které začal psát v době studií, V. publikoval v České včele a Květech a podstatnou část z nich shrnul do sbírky *Lyra a meč*; souzněly s dobovou vlnou myšlenkově i formálně nenáročné, sentimentálně laděné a vlastenecky výchovné poezie. Omezovaly se na několik zkonvenčnějších tematických okruhů (služba vlasti, rozcitlivělá láska k ženě, půvab českých dívek-vlastenek, láska mezi Slovanstvem, jemuž je sbírka dedikována); nově přibýly písně o ctnostech a udatnosti českých vojáků, které měly vyplnit (inspirovány sbírkou Th. Körnera *Leyer und Schwert*) žánrovou mezeru v české poezii. Ohlas získávaly V. verše jako projevy šlechtice okázale demonstrujícího své češství; pro výrazně písňovou podobu byly často zhudebněny (A. Jelen, Th. V. Bradský, J. A. Heller, J. M. Soukup, F. Pivoda) a stávaly se součástí společenského zpěvu (dodnes žije dojemná píseň o loučení s vlastní *Vystěhovalec*: *Zasvíť mi ty slunko zlaté...*). Národně didaktické poslání mělo i několik deklamovánek. Další vydání svých veršů (1846), na něž velmi kriticky reagoval K. Havlíček Borovský, V. doplnil o prózu ze současnosti ve formě dopisů (*Dopisy z Prahy*) napsanou v duchu Tylovy vlastenecké novelistiky a o veršovanou skladbu *Smír*, neobratnou polemiku s pesimismem Máchova Máje, v básnické dikci však jeho první ohlas (zřetelná reminiscence na Máj, který V. údajně též překládal do němčiny, obsahovala i rozsáhlá, jen zčásti publikovaná báseň *Rozervanec*). V dalších letech psal příležitostné politické verše (1848 např. *Cechů sláva*) a básně, jimiž předváděl svou veršovníckou obratnost (skladba o 1800 verších rýmovaných na -ání, -ení, -ost); od konce 50. let časopisecky publikoval i pokusy o historickou epiku a baladu. V 60. letech uvedlo Prozatímní divadlo V. veršovanou konverzační veselohru ze života současné společnosti *Štědrý den*; nerealizováno zůstalo operní libreto Zdeňka, napsané 1843 pro skladatele F. Procházku (v pozůstatosti údajně byly i hry Dvojí souboj a Kamenický zámek a četné básně). – Kromě vlastní tvorby vystupoval V. i jako osobnost českou literaturu podporující: na začátku 50. let zamýšlel vydávat sebrané spisy K. H. Máchy (záměr se neuskutečnil pro neshody s Máchovým bratrem Michalem), financoval vydání díla F. A. M. Migneta *Historie Francouzské revoluce v překladu J. Malého* a básnické prvotiny E. Miřiovského, který byl vychovatelem ve V. rodině; V.

jsou dedikovány tragédie J. J. Kolára *Monika* a sbírka *Chudobky* od A. Dvořákové-Mráčkové, kterou v literární činnosti podporoval.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Drahotín; A. D. V. (dub.), K. D., K. W. ■ PŘÍSPĚVKY in: Budivoj (Čes. Budějovice 1866, B Slovo včas); Čes. včela (1837–40, 1842–44, 1848; 1837 črta *Ze života mého*, 1843 B na smrt Napoleonova Pátý akt); alm. Horník (Kutná Hora 1844, 2. zpěv B Rozervanec); Humorist. listy (1858–60, deklamovánky); Hvězda (Olomouc 1860); Květy (1836, 1838–39; 1836 B přednesená při návštěvě Ferdinanda V. ve vojenské akademii); Květy (1865–66); Lada (1861); Lumír (1855–56, 1859–61; 1855 1. zpěv B s tit. Aní-Ení-Ost); sb. Nová růže stolistá čili Sto nevázaností v řeči vázané (1861); Obrazy života (1859); Ost und West (1846, BB Bräutigamslieder); alm. Pomněnky (1841); Poutník od Otavy (Písek 1860, balady *Poslední Borotín*, *Divoctvárná lampa*); Pražský posel (1848, B V žaláři); Pražský večerní list (1848); Rodinná kronika (1863–64); Slovenské noviny, příl. Světozor (Vídeň 1855); Svatováclavské poselství (1848); Světozor (1874–78); Tábor (1866); Včela (1848); – posmrtně: ant. Hledání modrého květu (1988, z rkp. BB Zima, Kouření; ed. I. Slavík); Lumír (1883, B Má poslední cesta); ant. Píseň o nosu (2005, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Lyra a meč. Zábavné spisy Drah. M. barona Villaniho (BB 1844); Spisy Drah. M. barona Villaniho 1 (BB, P 1846); Ulehčení (B 1851, hudba J. A. Heller); Prolog k besedě, uspořádané ve prospěch raněných vojáků dne 28. května v Benešově (B 1864); Štědrý den (D 1867, prem. 1864). – *Ostatní práce*: O zastupitelstvu okresu Benešovského (1865); Vorwort zur nationalen Versöhnung und staatsrechtlichen Verständigung (1879). – *Souborné vydání*: Spisy (nakl. H. Dominicus, 1862, 1 sv.). ■ SCÉNICKY. *Překlad*: A. de Lamartine: Graziella (1863). ■ KORESPONDENCE: F. Čenský: Z dob našeho probuzení (T. Burianovi asi z 1840 a z 1842–43), Světozor 1874, s. 558 → knižně 1875, s. 246; Pět dopisů psaných Boženě Němcové (b. d., asi z 1857–60), Novina 1, 1915/16, s. 53; in *Dopisy československých spisovatelů* Stanko Vrazovi a Ljudevitu Gajovi (Gajovi z 1859; 1923, ed. K. Paul). ■

LITERATURA: E. Weyder: Život, literární dílo a význam českého šlechtice K. I. barona V. (1918, rkp.); sb. K. M. baron V. (1934, ed. J. Honner); V. Sowsinská, Z. Černý: K. M. D. V. (1818–1883). Soupis osobního fondu (LA PNP 1994). ■ ● ref. Lyra a meč: J. S. Tomíček, Čes. včela 1844, s. 156; Ego, Ost und West 1844, s. 156 ●; ● ref. Spisy... 1: Jaromír (v pokr. Jaromír Slavomil, tj. V. Vávra Haštalský), Květy 1846, s. 432, 435, 439; an. (K. V. Zap), Poutník 1846, s. 159; an. (K. Havlíček Borovský), Pražské noviny 30. 7. 1846 ●; an.: Něco o panu baronu V., Vlastenský deník 1848, s. 241; ● ref. Štědrý den (knižní vyd. a in-sc. v Prozatímním divadle): V. Vlček, Čes. obzor literární 1, 1867/68, s. 173; -ch-, Čes. Thalia 1868, s. 156;

Villani

an. (J. Neruda), NL 6. 5. 1868 → České divadlo 3 (1954, s. 332); uh (V. Guth), Politik 6. 5. 1868 ●; ● nekrology: E. Mířiovský, Lumír 11, 1882/83, s. 191; O. M. (Mokrý), Květy 1883, s. 628; B. Ž., Lit. listy 1883, s. 70; F. Český, Osvěta 1883, d. 1, s. 451; an., Světozor 1883, s. 223, 415; J. Neruda, Humorist. listy 1883, s. 106 → Podobizny 2 (1952, s. 156); an. (F. A. Urbánek), Věstník bibliografický 1883, s. 95 ●; V. Vlček: Roku 1866, Osvěta 1907, d. 1, s. 162, 220; Viator: K. D. baron V., Čes. svět 14, 1917/18, č. 24; K. Paul: D. M. baron V. a jihoslovanské probuzení, NL 13. 2. 1918; E. Weyder: První ohlas Máchova Máje, Nár. politika 27. 8. 1918; J. Malý: Portréty D. svobodného pána V., ČMF 1918, s. 419 + D. svobodný pán V., Otavan 2, 1917/18, s. 143 a 4, 1919/20, s. 3 (soupis článků k 100. výr. nar.); F. Krčma in K. H. Mácha. Soupis prací o jeho životě, díle a kultu (1932, s. 203, o rkp. zlomku V. překladu Máje do němčiny); J. Prokeš: Příspěvky k životopisu D. barona V., ČNM 1934, s. 61, 224 (k tomu ne, tj. A. Novák: Český šlechtic a důstojník K. V., LidN 11. 7. 1934, odpoř. vyd.); J. Honner: K. M. baron V., NO 14. 6. 1934; F. Strejček: Čtyři spisovatelé a jedna myšlenka (o V. básni v Lumíru 1855), Zvon 35, 1934/35, s. 568; M. Radoňová-Šárecká in Ozářené krby. Vlastenecké rodiny české (1945, s. 193); A. Berndorf-Nepomucký: Nejčestější kavalír revolučního roku 1848, Jihočeský sb. historický 1948, s. 64; E. Renner: K. I. V., Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 6 (1965, s. 141); -al (V. Šmejkal): V. a Mácha (zpráva o Weyderově rkp. monografii a o V. projektu Máchových spisů), Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1981, s. 64; P. Vašák in sb. Literární pouť K. H. Máchy (1981); I. Slavík: Bylo to jinak?, Listy starohradské kroniky 1986, s. 87 → Tváře za zrcadlem (1996, s. 71) + in ant. Hledání modrého květu (1988); V. Macura in Český sen (1998, s. 43); J. Tovačovský: K. M. D. svobodný pán V. (1818–1883), Heraldika a genealogie 2001, s. 213; V. Petrbok: Der literarische Beitrag von Tschechischlehrern und tschechischen Absolventen der Theresianischen Militärakademie, sb. 250 Jahre Fremdsprachenausbildung in österreichischen Militär am Beispiel des Tschechischen (Vídeň 2003).

vpb

Šimon Villaticus viz Simon Fagellus Villaticus

Karel Alois Vinařický

* 24. 1. 1803 *Slaný*

† 3. 2. 1869 *Vyšehrad* (Praha-V.)

Autor alegorických, didaktických a příležitostných básní programově propagujících konzervativní myšlenkové a etické hodnoty, tvůrce literatury pro děti,

překladatel antické a humanistické literatury, publicista hájící práva českého jazyka (zejména ve školství), sestavovatel čítanek a slabikářů, literární historik a kritik, filolog a editor.

Psán i Karel V. – Syn ševce a hudebníka. Do jeho širšího příbuzenstva patřil mj. bratranec J. Horčice (též Hořčice, 1797–1872), staroboleslavský kanovník, autor historických a teologických prací, a synovec Václav Otakar Slavík (1835–1914), klasický filolog, autor pedagogických a literárněhistorických prací, editor V. díla a korespondence. V rodišti V. vychodil 1809–13 (s nemalými potížemi kvůli němčině) normální školu a poté absolvoval místní piaristické gymnázium (krátce ho učil V. Zahradník, spolužáci J. Frič a V. Staněk); tehdy se začal zabývat českou historií a literaturou, o prázdninách pátral po památkách v okolí a působil jako nápověda ve studentském divadelním souboru. 1818–20 studoval tzv. filozofii v Praze (učitelé B. Bolzano, A. Klar, J. Nejedlý, F. N. Titze), její třetí rok 1820–21 ve Vídni, pak vstoupil do pražského semináře. Krátkou dobu působil jako vychovatel u synovců jeho ředitele I. Mráze, na jeho doporučení vyučoval 1823–25 náboženství v hraběcí rodině Šlíků v Kopidlně (teologii tehdy studoval externě), zabýval se i studiem lidových obyčejů a hrál se svými svěřenci divadlo. 1825 byl vysvěcen na kněze; krátce zastupoval nemocného faráře v Měcholupech u Žatce a exhortátora na pražské technice, od 1826 vykonával funkci ceremoniáře (od 1829 sekretáře) u pražského arcibiskupa V. L. Chlumčanského z Přestavlk. Vedle přátelského vztahu k řadě čelných představitelů šlechty i kléru byl v osobním nebo v korespondenčním styku s mnoha osobnostmi tehdejší české vlastenecké inteligence (F. L. Čelakovský, V. Hanka, J. K. Chmelenský, J. J. Jungmann, J. V. Kamarýt, J. J. Langer, A. Marek, F. Palacký, F. J. Sláma, P. J. Šafařík, V. Špinka, F. A. Vacek-Kopidlanský, V. Zahradník ad.) a karlovarským lékařem francouzského původu J. de Carro; P. J. Šafaříka bez jeho vědomí existenčně podporoval, celoživotní účinné přátelství ho poutalo zejména s F. L. Čelakovským (díky V. přímluvě u arcibiskupské konzistoře mu byl 1828 zadán překlad Augustinova spisu *De civitate dei*, hmotnou pomocí vzápětí bylo i místo jazykového redaktora a korektora *Časopisu pro katol. duchovenstvo*, které Čelakovský zastával 13 let; 1838 se V. v konkursu na místo profesora českého jazyka a literatury vzdal svého terna po

ohlášení Čelakovského kandidatury, 1848 ho oddával s B. Rajskou a po smrti obou pomáhal osiřelým dětem; Čelakovský dedikoval V. 1829 sbírku *Ohlas písní ruských*). V. se účastnil většiny vlasteneckých projektů (pomoc s redakcí a příspěvky do obou muzejních časopisů, spolupráce na Jungmannově *Slovníku*, příprava české encyklopedie), spoluzakládal Matici českou, půjčoval a propagoval české knihy v pražském semináři a zasazoval se aktivně o práva češtiny na českých školách. Za podpory arcibiskupa vypracoval v dubnu 1827 návrh na vydávání prvního českého teologického časopisu (*Časopis pro katol. duchovenstvo*) a staral se pak o jeho formální a literární úroveň; po smrti Chlumčanského požádal o přerazení do duchovní správy a v dubnu 1833 odešel na místo faráře do Kováně u Mladé Boleslavi. Vedle kněžských povinností výchovně a vlastenecky působil na okolí (jeho sestra Antonie se vdala za rolníka a podporovatele českých literárních snah J. Krouského z Katusie), přijímal časté návštěvy z Prahy (mj. K. Sabina, J. K. Tyl) i ze slovanského světa, z nedalekého Jičína (A. Fährich, S. K. Macháček, F. Šír) a okolí (mj. kovánecký pastor P. Straka); 1846 byl jmenován čestným děkanem. Pro velkou popularitu byl zvolen 1848 do čela boleslavsko-bydžovské deputace, jež za svatodušních bouří vyjednávala s L. Thunem o zrušení vojenského obléhání Prahy, a t. r. poslancem říšského sněmu za Mladoboleslavsko; sněmovních zasedání se jako člen slovanské pravice účastnil do ledna 1849. Po jmenování děkanem v Týnu n. Vltavou t. r. se mandátu vzdal, nadále vyvíjel značnou charitativní, osvětovou a pedagogickou aktivitu (zasadil se např. o proměnu týnské farní školy na hlavní a o výstavbu nové budovy), 1855 byl jmenován soběslavským vikářem a organizoval školské porady; pokusy biskupa J. V. Jirsíka učinit ho správcem školství v celé budějovické diecézi a jmenovat ho budějovickým kanovníkem narazily pro V. národní agitaci na odpor státních úřadů. 1859 byl V. zvolen vyšehradským kanovníkem a čile se účastnil církevního, literárního a společenského života v Praze (mimořádný člen KČSN, člen Svatoboru, Sboru muzejního, mnoha osvětových spolků apod.), 1860 při sjezdu katolických jednot dal podnět k založení nakladatelství pro českou teologickou literaturu *Dědictví sv. Prokopa* a stal se jeho předsedou, t. r. obnovil (pod upraveným názvem *Časopis katol. duchovenstva*) vydávání

českého teologického časopisu, 1868 byl zvolen čestným radou arcibiskupské konzistoře. Pokračoval i ve svých pedagogických aktivitách: byl členem komise pro opravu učebnic na národních školách a pro přípravu hospodářské čítanky, 1863 se stal členem školní rady jako referent pro české školství (po odchodu českých poslanců z říšské rady z této funkce odstoupil), jako člen karlínského obecního zastupitelstva inicioval založení hospodářské školy, dal podnět k výstavbě dalších pražských škol a k založení nadace pro samostatnou dívčí školu. Své veřejné, zvláště publicistické působení vedl od počátku 60. let ve vyhraněném konfesijsním duchu, který se projevoval zvláště v nedůtklivých, osobně laděných polemikách o poměr katolické církve ke státu a v zaujatě jednostranném pohledu na českou historickou tradici (např. při sporu o lidský charakter V. Hájka z Libočan se rozešel s F. Palackým); liberálně orientovanou částí české společnosti již bylo vnímáno jako klerikální a ultramontánní. Zemřel na následky mozkové mrtvice, pochován byl v kapli vyšehradského hřbitova.

První V. básnické pokusy, které později zničil, vznikaly v němčině za studií na gymnáziu (v německých verších psal v 60. letech satirické polemiky). V rámci tehdejší výuky českého slohu začal V. od 1816 překládat do češtiny klasické autory; překladatelské činnosti (zejména z latiny) se věnoval takřka celý život, literární a myšlenkový odkaz antiky byl rozhodující i pro jeho původní tvorbu. Antickou poezii formálně i tematicky poměrně zdařile napodoboval hlavně v raných básních, v oslavných ódách (v sapfických či asklepiadických strofách (*Kantáta ku jmeninám vysoce důstojného p. P. Dytrycha, Františku Palackému*), žalozpěvech (*Žalozpěv u hrobu přítele, Žalozpěv o smrti Josefa Černého*), idylách (*Veselé radosti*), elegických distichích (martialovský cyklus z 1824–44 *Plané růže*), alegorických eklogách (*Battus, Zpěv pastýřský ke dni 3. března 1833...*), básnických posláních v hexametrech (*Jungmannovi*) a zejména v satirách (*Taroky, kámen mudrců, Řeč k výroční slavnosti druhého... sestoupení Zeusa...*); až na výjimky byly otištěny z rukopisu v Sebraných spisech 1. Smysl pro formu prokázal také ve sbírce *Varyto a lyra*, obsahující písně, bajky a další drobné básně s vlasteneckou tendencí, v nichž se programově, jako odpověď na dobové výtky z nelibozvučnosti češtiny, vyhýbal skupinám souhlásek (např. *Jaro, léto,*

jeseň a zima); po letech reagoval na posměšky o její drsnosti německými hexametry v satíře *Der Sprachenklangmesser in der böhmischen Orthographie...* Převážně odmítavé reakce vyvolala V. pětidílná veršovaná alegorie *Sněmy zvířat*, svérázná karikatura zbohatlého pařížského měšťanstva a mocichtivého proletariátu, která byla skrytou polemikou s mladší českou básnickou generací (V. B. Nebeský, K. Sabina); prostřednictvím postavy Orangutana odmítl V. z pozice aristokratického rojalismu společenské, kulturní i politické prostředí po Francouzské revoluci a pranýřoval přitom nejen sociální a ideový subjektivismus (resp. materialismus a nihilismus) některých francouzských a německých kulturních a filozofických proudů, ale expresivním způsobem odsoudil i mnohé emancipační občanské snahy (zejména parlamentarismus) a zároveň i údajné odnárodňovací tendence v české a slovenské společnosti. Druhé, opravené a doplněné vydání díla mělo již neskrývaně negativní ohlas, V. ještě vystupňoval kritiku svých oponentů, vytýkáje jim i nevěrectví a rozervanost. Do své poslední sbírky *Vlast*, básnického cestopisu podle vzoru Kollárovy Slávy dcery a Štulcových Pomněnek na cestách života, shrnul popisné a didaktické básně s výraznou vlasteneckou idylizující tendencí (*Plavba Vltavská*). V. byl též autorem pětiaktové veršované historické tragédie *Jan Slepý*, v níž se pokusil kompozičně a jazykově nepřilíhým způsobem obhajovat krále Jana Lucemburského proti výtce nevlastenectví. – Větší význam měla V. autorská básnická tvorba pro děti (veršované modlitby, rozpočítadla, říkadla, popěvky, písně, bajky a dramata, sebrané do sbírek *Česká abeceda...*, *Hodinky maličkých...* a zejména *Kytka a Druhá kytka...*). Poučen studiem ohlasové teorie a lidové tvorby a dále pedagogicky prověřenou znalostí dětského života, si byl jako jeden z prvních vědom specifičnosti literatury pro děti jak v oblasti tematické (čerpal ze života venkovských dětí a využíval hojně přírodních motivů), tak formální (zejména v intonační a akustické slože veršů a druhové bohatosti skladeb). Přes dobově pochopitelné výtky přílišného náboženského akcentu patří některé V. písně dodnes k základnímu repertoáru tvorby pro děti předškolního a mladšího školního věku (např. *Tluče bubentěček...* z alm. Kytka). – Nemalý význam mělo ve své době V. rozsáhlé a poučené pře-

kladatelství z řecké a římské klasické literatury i z latinské literatury starokřesťanské a humanistické. V ČČM uveřejnil z řečtiny básnické překlady čtyř Bionových idyl, oblíbených u preromantiků, možnost překládat časoměrným a „prostonárodním“ veršem (pětistopým trochejem podle vzoru srbské lidové epiky a RK) si ověřoval na Homérovi (*Homér a díla jeho*); „prostonárodní“ verš poté uplatnil takřka výlučně u překladu prvního zpěvu Odyssey (z pozůstalosti vyšel v Sebraných spisech 1 ještě překlad jejího druhého zpěvu). Hlavní úsilí věnoval časoměrnému překladu Vergilia, kterým se zabýval s přestávkami již od počátku 20. let; nejprve vyšel rytmičtý, jazykově celkem správný překlad Bukolik (P. Virgilia Marona Zpěvy pastýřské) a časopisecky následovaly rozsáhlé úryvky z Aeneidy; přepracovaný a o Georgika doplněný překlad jeho celého básnického díla vyšel knižně až 1851. K celkem dobře srozumitelnému básnickému překladu připojil V. věcné výklady veršů a stručné pojednání o Vergiliově životě a díle. V ČČM vyšly i časoměrné překlady Horatiových ód rozmanitého obsahu, v souvislosti s V. filologickými a historickými studii vznikl překlad a komentář k úryvkům z díla řeckého zeměpisce a historika Strabona a úplný překlad Tacitovy Germanie s výkladem. Záměr vydávat s F. L. Čelakovským, J. K. Chmelenským, S. K. Macháčkem a J. B. Vlčkem knižnici překladů řeckých a latinských autorů, kterou měla financovat Matice česká, se pro nedostatek subskribentů nerealizoval. Časoměrně i přízvukně překládal V. (hlavně v 60. letech) též starokřesťanské církevní hymny a ódy, estetic-ky a vlastenecky motivovaný zájem o klasicismus ho podnítl k překladu a výkladu básní a korespondence českého humanistického básníka B. Hasištejnského z Lobkovic (Pána Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic věk a spisy vybrané) i listu a elegického disticha Láška k vlasti H. Balba. V souvislosti s propagací časoměrné poezie V. přeložil z bernolákovské slovenštiny několik zpěvů historicko-mytologického eposu Svätopluk od J. Hollého, z němčiny epos ze starozákonních dějin Perly posvátné od jágerského biskupa J. L. Pyrker a jazykově adaptoval některé skladby V. Stacha, kterého nazýval „starý veršovec“ a považoval za svého básnického předchůdce. – O větší znalost české literatury v zahraničí se V. zasloužil podrobnými literárněhistorickými

přehledy o nejnovější beletristické i naukové literární produkci, určenými zejména pro almanach karlovarského lékaře francouzského původu J. de Carro a také pro vídeňské časopisy; prozrazovaly svědomitou materiálovou průpravu, náklonnost ke starší, zvláště humanistické literární tradici, ale též zaujetí proti novým uměleckým proudům. Od konce 20. až do konce 40. let V. soustavněji referoval o pedagogické literatuře a o beletrii pro mládež, recenzoval soudobou beletristickou a odbornou produkci (mj. Bajky V. Zahradníka a Sabinyovy Básně). Později též nepříliš spolehlivě vydával památky starší české literatury z důvodů estetických (Staré překlady žalmů) i konfesivně obranných (mj. Hilarius Litoměřický, P. Sedlčanský). Značně zásluhy měl V. o české základní a střední školství. Již 1832 vyhotovil s pomocí J. Jungmanna stížný *Denkschrift über den gegenwärtigen Zustand des böhmischen Sprachunterrichtes an den Lehranstalten Böhmens* (Pamětní spis o nynějším stavu vyučování v jazyku českém na vyučovacíh ústavech v Čechách), podaný přímo císaři na podnět českého purkrabího K. Chotka a F. Palackého muzejním Sborem pro vědecké vzdělání české řeči a literatury, v Kování uvažoval o založení filologického časopisu pro studenty gymnázií a tzv. filozofie. K jazykové problematice v českém školství se v 2. polovině 50. let publicisticky vrátil (v ČČM) polemikou s represivními jazykovými nařízeními školního rady J. Marešche a v 60. letech veršovanou satirou *Zur Gleichberechtigungsfrage an der Universität!*. Na podnět J. Jirečka sestavil pro ministerstvo vyučování za Thunových školských reforem didakticky a jazykově ceněné slabikáře a čítanky pro nejnižší třídy českých obecních škol a pro slovenské katolické školy, pro první třídu městských škol vydal též německý slabikář, který byl adaptován i do chorvatštiny, maďarštiny, rumunštiny a rusínštiny. Sporné byly oproti tomu V. aktivity vědecké (archeologie, historie, srovnávací filologie, místopis, topografie), zejména jeho nemalé úsilí prokázat na základě vyčerpávajícího jazykového a místopisného, resp. archeologického studia slovanský původ Keltů (1837 chtěl vydat v českém překladu a s vysvětlivkami výroky starověkých spisovatelů jednajících o Germánech a Keltech, 1844 pracoval na etymologickém výkladu Ptolemaiovy Germanie, od 1853 se zabýval latinsko-řecko-gótsko-slovanskou epigrafikou;

pro nesouhlas přátel i vlastní pochyby zůstala tato pojednání a značné množství pracovního materiálu pouze v rukopise) či snaha potvrdit domněnku humanistických a barokních autorů o českém původu vynálezce knihtisku Gutenbergova. – V rukopisu se zachoval mj. i V. rozvrh dramatu Svatý Václav a část nevydané přijaté i odeslané korespondence (též z doby V. působení na říšském sněmu).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: J. Slánský, Karel Slánský, Karel V., Karel V. Slánský, K. Slánský, K. V. Slánský, Redaktor (Časopis katol. duchovenstva); K. A. V., K. V., -ř-, -vyx. (dub.), W., W-ř-y, -ž-. ■ PRÍSPĚVKY in: Almanach de Carlsbad (1831–54; 1831 Sur l'état présent de la littérature bohême, i sep., i něm. a polsky; 1835 Second coup d'oeil sur la littérature bohême de 1831 à 1835; 1836 Troisième coup d'oeil sur la littérature bohême de 1831 jusque à la fin 1835; 1841 Quatrième coup d'oeil sur la littérature bohême de 1836 jusque à la fin 1840, i sep., i něm.); ČČM (1827–58; 1829 Drobnůstky z rukopisu starého veršovce, Literní listy, překl. Zkáza Tróje. Virgiliovy Aeneidy kniha druhá; 1830 České veršovnictví. Ze spisů starého veršovce, překl. Čtyry idyly Bionovy; 1831 překl. Z Q. Horatia Flacca; 1833 překl. Kolébka národů slovanských. Ze Svatopluka p. Holého zpěv šestý; 1834 Taroky, kámen mudrců, i sep.; 1836 Ohlas lry starého veršovce, překl. P. Virgilia Marona Aeneida; 1839 překl. Výpisy ze Strabona; 1840 překl. C. Cornelia Tacita spis o sídlech a mravech národů germanických; 1843 překl. Homér a díla jeho, Odyssey kniha první; 1852 Třetí kytká ód; 1857 Jazyk český doma, v chrámě, ve škole a v literatuře, O vyučovacím jazyku na národních školách); Časopis katol. duchovenstva (1860–68; 1860 Staré překlady žalmů; 1864 ed. List pana Zdeňka Lva z Rožmitála zaslaný... Václavovi Hájkovi z Libočan, i sep., ed. P. Sedlčanský: Obrana viery proti pikhartóm; 1866 Původ nynějších čítanek českých); Časopis pro katol. duchovenstvo (1828–48; 1829 O novějších spisech českých pro mládež a lid; 1833 Zpěv pastýřský ke dni 3. března 1833..., i sep.; 1834 Žalozpěv o smrti Josefa Černého; 1837 Hymny církevní; 1838 ed. Hilarius Litoměřický: Naučení víry křesťanské obecně; 1846 B Katolík, i sep.); Čechoslav (1822, Žalozpěv u hrobu přítele, debut); Čes. včela (1834–35; 1834 ed. Jeroným Balbus: Láska k vlasti, Z listu Jeronýma Balba k pánu Bohuslavu Hasištejnskému; 1835 překl. z J. Hollého); Čítanka pro třetí třídu městských škol v císařství rakouském (1854, ed. J. Jireček); Dalibor (1859); Erinnerungen an merkwürdige Gegenstände und Begebenheiten (1861); alm. Hlasy duchovenstva k ... Ferdinandovi a Marii Anně při slavnosti korunování (1836); alm. Hlasy věrných Čechů k ... Ferdinandovi I. a Marii Anně... (1835); alm. Hlasy vlastenců ke dni 1. března 1832, ... panování... Františka I. (1832); alm. Hlasy vlastenců při radostném vítání... Ferdinanda I. a Marie Anny...

(1835); alm. Horník (1844); Humorist. listy (1861, Zvukoměr jazyka německého v českém pravopisu); Jahrbuch für Lehrer, Eltern und Erzieher (Litoměřice); Jahrbücher BM (1831, Über den gegenwärtigen Zustand der böhmischen Literatur); Jindy a nyní (1833); alm. Ku příchodu... Františka I. a Karoliny do měst Pražských od věrných Čechů (1833); Květy české (1834–48; 1840 Janu Hollému... posláni z Čech, i sep; 1845 Jan Gutenberg); alm. Kytka (1836); Lumír (1854, 1858); Monatschrift GVMB (1828); Národ (1866); Nár. noviny (1848–49); Nár. noviny (1868); Ost und West (mj. 1842 Übersicht der böhmischen Literatur vom Jahre 1836 bis Ende 1840); Österreichische Blätter für Literatur und Kunst (Videa 1844, Zur Geschichte der böhmischen Sprache); sb. Písně pro nejmenší děti (1850, s V. Štulcem, ed. E. Vašák); Ponaučné i zábavné listy (1839–40); Pražské noviny (1832, 1854; 1854 Plavba z Týna do Prahy, i sep. → Čes. lid 23, 1913/14, ed. Č. Zibrť); Rozličnosti Pražských novin (1833); Slovenské noviny, příl. Světozor (Videa 1861); Škola a život, příl. Štěpnice (1855, 1859, 1861–62); Školník (1866); sb. Věnc z zpěvů vlastenských... (1836); Vlastenský kalendář na rok 1855; sb. Zlaté klasy (1853–54); alm. Žely věrných Čechů po v Pánu zesnulém císaři a králi Františkovi dne 2. března 1835 (1836 ← Časopis pro katol. duchovenstvo 1835); – posmrtné: ČČM (1872, Pamětní spis o nynějším stavu vyučování v jazyku českém na vyučovacích ústavech v Čechách, čes. překl. V. O. Slavík); in K. A. V. Korespondence a spisy pamětní 3, 4 (1914, s. 327 Autobiografie K. A. V.; 1925, s. 143 Denkschrift über den gegenwärtigen Zustand des böhmischen Sprachunterrichtes an den Lehranstalten Böhmens, s. 157 Zpráva poslancova voličům v Mladoboleslavsku); Osvěta (1911, Selská svatba, ed. Č. Zibrť); Světozor (1870, Zápisky do památníků). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Píseň při vysvěcování chrámu Těla Božího na hoře Oreb u Trebechovic (B 1820, dub., hudba J. Th. Held); Battus. Idyla (B 1834); Česká abeceda aneb Malého čtenáře knížka první (BB, PP pro ml., 1839; 1850 změn. vyd. s tit. Čítanka malých. Nové, zcela opravené vydání České abecedy); Básně bez dvou konsonantů pospolu (BB 1840, s V. J. Pickem, ed. A. V. Šembera); Sněmy zvířat. Bájka i pravda (BB 1841, pseud. K. V. Slánský; 1863 opr. vyd. s tit. Sněmy zvířat. Bájka i kronika); Kytka. Dárek malým čtenářům (BB, PP pro ml., 1842; 1852 rozšř. vyd. s tit. Kytka básniček); Píseň osadníků kovaňských..., když Jeho biskupská Milost... Augustin Bartoloměj Hille... osadu kovaňskou navštívil... ráčil (B 1842); Hodinky maličkových od sedmého do desátého roku (BB pro ml., 1843; paralelní vyd. s tit. Modlitby maličkových...); Varyto a lyra (BB 1843); Druhá kytka básní, bájek, písní a hádanek (BB, PP pro ml., 1845; 1852 společně se sbírkou z 1842 s tit. Kytka básniček. Dárek malým čtenářům. Nové rozmnožené vydání dvou Kyttek); Poklona českého duchovenstva... Josefu Mezzofanti, ... kardinálovi, prezidentu hlavního hospitalu...

v Římě (B 1846); Jan Slepý (D 1847, i prem., pseud. K. V. Slánský); Píseň lidu (B 1854, výt. nezjišť.); Der Sprachenklammesser in der böhmischen Orthographie... (B 1861); Vlast (BB 1863); Zur Gleichberechtigungsfrage an der Universität! (BB 1866). – *Překlady*: P. Vergilius Maro: Zpěvy pastýřské (1828) + Spisy básnické (1851); Pána Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic věk a spisy vybrané (1836); J. L. Pyrker: Perly posvátné (1840); – posmrtné: P. Vergilius Maro: Aeneida (1927, ed. B. Ryba). – *Ostatní práce*: Obrázky k České abecedě... (b. d., 1839); Listky pilnosti za odměnu pro školní mládež dílem větší, dílem menší s českými průpověďmi... (b. d., před 1848); Zpráva o dědictví sv. Prokopa (1862); Jezuité. Odpověď Národním listům (1866, s A. Skočdopolem); Druhá a poslední odpověď Národním listům k otázce o jezuitěch (1867, s A. Skočdopolem). – *Výbory*: Sněmy zvířat (1881); Drobné verše (1887); Malým pro radost (b. d., 1902, ed. K. V. R., tj. Rais); Kytka z drobných básní K. V. (1903, ed. V. Lípa); Kytka básniček (1942, ed. T. Vodička); Zelená se louka (Ieporelo, 1986; ed. V. Gebhartová). – *Souborné vydání*: K. A. V. Sebrané spisy veršem i prózou (I. L. Kober, 1871 a 1875, 2 sv., ed. V. O. Slavík; 1. Drobné básně, 2. Varyto a lyra, Pána Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic věk a spisy vybrané, Jan Slepý, ■ KORESPONDENCE: Red. (K. Borový, dub.): Ze života kan. K. V. (F. Jabulkovi z 1828), Časopis katol. duchovenstva 1869, s. 218; Red. (J. Emler): Několik listů spisovatelů a vlastenců českých k Antonínu Markovi (Markovi z 1833–60), ČČM 1887, s. 253; K. A. V. Korespondence a spisy pamětní 1–4 (1. 1903, koresp. z 1820–33, 2. 1909, z 1833–49, a 3. 1914, z 1849–59, ed. V. O. Slavík, 4. 1925, z 1859–68, ed. J. Šafránek; V. Bělákov, tj. F. Šimáčkovi, z 1857, J. E. Bílému z 1860–63, K. Brantlovi z 1836, F. V. Beutelovi z Lattenbergu z 1838, J. de Carro z 1829, 1835–49, 1851–53, F. L. Čelakovskému z 1831, 1833–48, 1850–52, P. Dainkovi z 1830, J. A. Dundrovi z 1847, K. J. Erbenovi z 1857, A. Fährnichovi z 1831, 1847, J. Fleischerovi z 1853, Františku Josefu I. z 1853, A. Fričovi z 1853, J. Fričovi z 1846–48, J. Fričovi a V. Staňkovi z 1842, R. Glaserovi z 1841–42, V. Hálovi z 1863–65, Hálovým a Krouským z 1848, V. Hankovi z 1833–48, 1850–57, J. Hausmannovi z 1863, A. B. Hilleovi z 1848, J. Hochmannovi z 1845, J. Hollému z 1840, J. Horčicovi z 1832–33, J. Hrabětovi z 1829, J. K. Chmelenskému z 1835–38, J. Chmelovi z 1830, Jednotě pro hudbu chrámovou v Čechách z 1834, J. Jelínkovi z 1855, J. Jirečkovi z 1851–57, 1862–68 a b. d., J. V. Jirsíkovi z 1853–58, L. A. Johnovi z 1824, 1833, J. Jungmannovi z 1834–35, J. J. Jungmannovi z 1833, J. V. Kamarytovi z 1829, F. C. Kampelíkovi z 1832, V. Károvi z 1832, J. Kautzovi z 1858, J. Kollárovi z 1841, baronovi z Königsbrunn z 1849, H. Kolovratu-Krakovskému z 1828–32, 1845, J. Körnerovi z 1828–29, 1833–43, J. Krbčovi z 1852, J. Krejčímu z 1854, J. Krouskému z 1844–48, 1851–57, 1864, D. Kynské-

mu z 1831, J. J. Langerovi z 1831–33, V. Lannovi z 1854, S. K. Macháčkovi z 1828, A. Markovi z 1833, 1843–47, 1849–54, J. Makšovi z 1824, K. Nádhernému z 1842, J. Navarroi z 1859, V. B. Nebeskému z 1857, J. z Neukirchenu z 1856, P. Ondrákovi z 1835, F. Palackému z 1831–33, 1840–45, 1849–50, V. M. Pešinovi z 1833–38, 1842, 1855, J. Pfeifferovi z 1834, 1846–47, Ch. A. Pescheckovi z 1845, J. Pospíšilovi z 1838–47, 1849, 1851, K. hraběti Pöttingovi z 1852, M. Procházkovi z 1860, V. Procházkovi z 1846, příbuzenstvu z 1848, J. E. Purkyňovi z 1853, J. L. Pyrkeroi z 1841–42, radě městské v Týně nad Vltavou z 1849, V. Rischnerovi z 1829, F. Řezáčovi z 1856–57, A. Schmidlovi z 1843–44, J. Schönovi z 1831, F. Slámovi-Bojenickému z 1829–33, 1836–37, F. J. Smetanovi z 1824, 1854, 1857, J. Spurnému z 1851, V. Staňkovi z 1837–49, 1850–58, P. Stuchlovi z 1860, 1862, P. J. Šafaříkovi z 1833, 1841–43, A. V. Šemberovi z 1858, F. Šimáčkovi z 1858, J. K. Škodovi z 1853, 1856, X. Škorpíkovi z 1861, J. Špačkovi z 1852, F. Špatnému z 1853–56, V. Špinkovi z 1836, 1840, V. Štulcovi z 1834, 1855, B. Tempskému z 1853, L. Thunovi z 1851, 1860, F. V. Tippmannovi z 1840, 1842–43, J. K. Tylovi z 1843, 1853, J. Vackovi a hraběcímu dětem Šlikovským z 1828, F. A. Vackovi-Kopidlanskému z 1828–33, F. Vetešníkovi z 1828, 1842, vikariátnímu úřadu mladoboleslavskému z 1857, J. P. Vinařickému z 1848, otci J. Vinařickému z 1845, J. E. Vocelovi z 1843, J. Votýpkovi z 1826, R. hraběti Vratislavovi z 1856, A. J. Vrtátkovi z 1854, K. Weingerovi z 1829, J. Wenzigovi z 1851–58, paní Wenzigové z 1856, V. Zahradníkovi z 1829–32, 1834, V. P. Zákovi z 1848); J. V. Šimák: Šest dopisů z doby vlastenecké (sestře Aloisii z 1851), *Zvon* 17, 1916/17, s. 454; in *Z doby Sušilovy* (F. Sušilovi z 1859–65; 1917, ed. P. Vychodil). ■ **REDIGOVAL časopis:** Časopis katolického duchovenstva (1860–68; 1867–68 s K. Borovým). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Slabikář pro katolické školy v c. k. zemích (1852; 1864 s tit. První čítanka pro obecné školy v čís. rakouském); Slabikář a první čítanka pro katolické školy v čís. rakouském (Vídeň 1852); Německý slabikář pro druhé oddělení první třídy městských škol v císařství rakouském (1854, adaptováno do chorvatštiny, maďarštiny, rumunštiny, rusínštiny); Čítanka a mluvnice pro první třídu katolických škol v čís. rakouském (Vídeň 1853); Prvá čítanka a mluvnice pro druhou třídu katolických škol v čís. rakouském (1855; upr. vyd. b. d. s tit. Prvá čítanka a mluvnice pro katolické školy slovenské v císařství rakouském); Druhá čítanka a mluvnice pro 2. třídu katolických škol v čís. Rakouském (1855); Druhá čítanka a mluvnice pro katolické školy v císařství rakouském (1856, s V. Štulcem); Slovenský slabikář pro katolické školy v císařství rakouském... (1858); Slabikář i malý katechismus pro katolické školy v císařství rakouském (1864); další samostatné varianty s obměňovanými tituly upraveny i pro evangelické školy. ■

BIBLIOGRAFIE: J. Šafránek: Bibliografický přehled prací K. A. V., in K. A. V. Korespondence a spisy pamětní 4 (1925, s. 137). ■ **LITERATURA:** H. Mikulová, K. Bílek: K. A. V. (1803–1869). Soupis osobního fondu (LA PNP 2004). ■ an.: ref. překl. P. Virgilius Maro: Spisy pastýřské, Rozličnosti Pražských novin 1828, č. 23; ● ref. překl. Pána Bohušílava Hasištejnského z Lobkovic...: V. Zahradník, Časopis pro katol. duchovenstvo 1836, s. 362; F. L. Čelakovský, ČČM 1836, s. 219; J. K. Tyl, Květy 1836, příl. č. 15, s. 59 ●; ● ref. Česká abeceda...: J. Franta Šumavský, Květy 1838, příl. č. 24, s. 93 a příl. č. 25, s. 97; J. M. (Malý), ČČM 1839, s. 127 ●; J. Malý: ref. překl. J. L. Pyrker, Denice 1840, s. 380; ● ref. Sněmy zvířat: an. (J. Malý, dub.), Denice 1840, s. 381; an. (J. K. Tyl), Vlastimil 1841, d. 1, s. 95; V. B. Nebeský, Květy 1841, příl. č. 5, s. 17 → O literatuře (1953, s. 26); an. (J. E. Vocel), ČČM 1842, s. 111 ●; V. S. (Štulc, dub.): ref. Kytka, Květy 1842, příl. č. 24, s. 93; ● ref. Varyto a lyra: D. (F. Doucha), Čes. včela 1843, s. 120; Fch (A. Fährnich), Prag, Beiblätter zu Ost und West 1843, s. 327; J. Malý, ČČM 1844, s. 292 ●; Dr. Staněk (V. Staněk): ref. Druhá kytka...: Květy 1845, s. 239; J. Kendík: Výjimek z listu děkana Skalského, p. Jiřího Procházky..., k p. K. V., Pražské noviny 1846, s. 184; ● ref. Jan Šlepy: Fährnich (A. Fährnich), Ost und West 1847, s. 559; Jasoň (K. Sabina, dub.), tamtéž, s. 604; J. J. Melichar, Včela 1848, s. 59 ●; ● ref. překl. P. Virgilius Maro: Spisy básnické: V. N. (Nebeský), ČČM 1851, sv. 3, s. 142; an., Vesna 1851, s. 473; J. Malý, ČČM 1852, sv. 4, s. 15; A. Schleicher, Zeitschrift für österreichische Gymnasien (Vídeň) 1852, s. 402 ●; an. (V. Štulc): ref. Kytka básniček, Blahověst 1852, s. 432; S.: K. A. V., Světozor 1868, s. 469 a pokr.; ● nekrology: an., NL 4. 2. 1869; an., Koruna (Chrudim) 5. 2. 1869; an., Mor. orlice 5. 2. 1869; an., Blahověst 1869, s. 59; V. Štulc, Časopis katol. duchovenstva 1869, s. 47; an., Květy 1869, s. 47; an., Světozor 1869, s. 52; an., Škola a život 1869, č. 2 a 3 ●; V. Kryšpín: Upomínka na K. A. V., Posel z Budče 1870, s. 251 + in *Tri upřímní přátelé* Čes. mládeže (1876, s. 4) + F. L. Čelakovský a K. V. o českém slabikáři, Beseda učitelská 1878, s. 124 a pokr.; J. Šafránek in *Život a působení Jana Krouského* (1878); V. Kredba: K. V., alm. Kytice (1880, s. 7); J. Ježek in *Zásluhy duchovenstva o řeč a literaturu českou* (1880); J. Bartocha: O starších překladech velebásní Homérových u nás (1801–1843), LF 1881, s. 263; K. Tieftrunk in *Dějiny Matice české* (1881); B. Dudek: O K. V. jako vlastenci a pedagogu, Beseda učitelská 1882, s. 131 a pokr.; J. Šafránek: K. A. V., Osvěta 1884, s. 289 a pokr.; L. J. Kovářiček: Život a práce K. V., Paedagogium 1885, s. 469 a pokr.; F. Bačkovský: O básnické činnosti K. A. V., Obzor 1886, s. 163; V. Kredba in *Osvěta a práce* (1886, s. 28); T. Škrdle in *Zásluhy českého, moravského a slezského duchovenstva o zakládání knihoven...* (1888, s. 160); J. Král: O prozodii české, LF 1894, s. 323 → O prozodii české (1923, s. 277); J. Vlček: Několik kapitolek z dějin naší poezie předběžnové. 4. Z tendenčního verše let

Vincentius

čtyřicátých, Světozor 1896, s. 327 a pokr. → (s tit. V. a Vocel) Několik kapitolek z dějin naší poezie (1898, s. 114) a Z dějin české literatury (1960, s. 174); J. Drápal: K. A. V., Náš domov 1897, s. 97; M. Regal: K. A. V. Mládí a činnost jeho v Praze, Výr. zpráva obecní reálky v Lounech 1897/98 + K. A. V. Činnost jeho na Kováni, tamtéž 1898/99; J. Emler: Jan Gutenberg, Čes. knihovnictví 1, 1900/01, s. 65; K. Eichner: K. V., Mladý čtenář 23, 1903/04, s. 310; in K. A. V. Korespondence a spisy pamětní 1–4 (1903, 1909, 1914, 1925; z přijaté koresp. četnější dopisy od J. de Carro, A. Fähricha, J. Friče, V. Hanky, J. Horčičeho, J. K. Chmelenského, J. Jirečka, J. Körnera, J. Pfeiffera, V. Staňka, F. Špatného, J. Wenziga); in Korespondence a zápisky F. L. Čelakovského 1–5 (1907–35, ed. F. Bílý, V. Černý, J. Šťastný); J. Škultéty: K. V., překladatel J. Hollého, Slovenské pohľady (Turč. Sv. Martin) 1908, s. 566; Č. Zibrť: Básně J. E. Vocela, B. Němcové, K. V., B. Jablonského aj. nevydané v albu na oslavu stříbrné svatby Ferdinanda V. r. 1856, Osvěta 1911, s. 534; J. Kachník: O didakticko-etickém působení K. A. V., in Časové otázky pedagogické (1912, s. 193); J. Šafránek: Snahy K. A. V. o uvedení mateřštiny do škol v l. 1832–1858, Zpráva reálného gymnázia v Praze II., Křemencova ul. ... 1912/13; E. Axman: Chmelenského listy K. V., ČČM 1915, s. 167 a pokr.; J. Šafránek: V. o poselství z krajů Boleslavského a Bydžovského do Prahy v r. 1848, Osvěta 1915, s. 432; in Z doby Sušilovy (1917, mj. dopisy Vinařickému, ed. P. Vychodil); M. Hýsek: Jungmannova škola kritická, LF 1919, s. 199; J. Šafránek: Jana rytíře de Carro almanach Karlovarský, Osvěta 1919, s. 460; J. Volf: Proč se nestal V. kanovníkem v Budějovicích, LF 1920, s. 101; J. Hendrich: Vergilius v českých překladech, Sborník filologický 1922, s. 337; J. Šafránek: K. A. V., obraz jeho života a práce, Časopis katol. duchovenstva 1922, s. 77 a pokr., 1923, s. 75 a pokr., 1924, s. 23 a pokr., 1925, s. 26 a pokr., 1926, s. 113 a pokr., 1927, s. 14 a pokr., 1928, s. 147 a pokr., 1929, s. 174 a pokr., 1930, s. 161 a pokr.; A. Procházka: K Hanumanu Sv. Čecha, Bratislava 1930, s. 387; J. Hendrich: Vergilius v českých překladech, sb. Pio vati (1930, s. 131); F. Strojček in Jak se probouzela Mladá Boleslav (1930); J. V. Šimák in Dopisování Jana Krouského a jeho přátel (1932); R. Hrdlička: Teoretické snahy prvních dob literatury pro děti a mládež, Úhor 1943, s. 140; J. Kučera: Plavba v Podolí (o stejnojmenné V. básni), Marginálie 23, 1950, s. 274; K. Svoboda in Antika a česká vzdělanost od obrození do první války světové (1957); K. Nejdli, J. Miessler in Jean de Carro a jeho Karlovy Vary (1958); J. Skalička: Ideové zápolení předbřeznové satiry, AUP Olomouc. Philologica, sv. 10, 1964, s. 5; L. Fučík: K původnímu znění písně Horo, horo, vysoká jsi, Hu-dební výchova 2, 1969/1970, č. 4; F. Mayer: K. A. V. a Fr. L. Čelakovský jako autoři čítanek, Čes. jazyk a literatura 20, 1969/70, s. 62; W. Zeil: Leben und Wirken des Oberlausitzer Historikers Christian Adolph Pescheck (1787–1859) im Spiegel seiner unveröf-

fentlichten Briefe, sb. Lit. archiv 5, 1970 (1971), s. 198; J. Brambora: Komenský und Leibnitz, Studia Comeniana et historica 1, 1971, č. 2, příl.; E. Strnad in Didaktika školy národní v 19. století (1975, s. 228); J. Polák: K. Vinařického (1803–1869) zakladatelská tvorba, ZM 1985, s. 544; in Listy Martina Hamuljaka 2 (1989, ed. A. Mařovčík); V. Řeřichová: Nejen doplňky, ale i opravy, ZM 1991, s. 74 + K. A. V. a počátky formování české čítankové tradice, AUP Olomouc. Facultas paedagogica. Studia philologica 12, sv. 2 (1991, s. 107); P. Komers, V. Petrbok in K. V.: Varyto a lyra (1996); O. Koupil: Vznik V. překladů Vergilia, sb. Mezinárodní vědecká konference: na paměť 50. výročí úmrtí českého klasického filologa a překladatele Otmara Vaňorného (1997, s. 129); M. C. Putna in Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918 (1997); D. Blümllová in Sto tváří jihočeské kulturní historie (2000, s. 34); J. Vomáčka in Severočestí bolzanovci (2000); J. Kořalka: František Palacký a čeští bolzanisté, sb. Modernismus – historie nebo výzva? Studie ke genezi českého katolického modernismu (2002, s. 23); M. Reissner: Opo- míjený básník a teoretik, Ladění 2003, s. 38; F. Mor- kes: Vlastenecké snahy o povznesení českého jazyka na školách, sb. Jeden jazyk naše heslo buď 2 (2003, s. 31); K. Bílek: K. A. V. a náš kraj, Listy starohradské kroniky 2005, s. 139; K. Sgallová: Časoměrné vzorce a metra v českém národním obrození, ČLit 2006, č. 2–3; in B. Němcová: Korespondence 3 (2006).

vpb

Vincentius

† kolem 1174

Autor latinsky psané kroniky.

V odborné literatuře bývá označován jako V. Pragensis; psán též Vincencius. – Kanovník kapituly Sv. Víta v Praze a notář kanceláře Vladislava II. Jako kaplan pražského biskupa Daniela se 1158 zúčastnil v průvodu Vladislava II. tažení císaře Fridricha I. Barbarossy proti Milánu. 1160 se vrátil do Čech. 1166 provázel biskupa Daniela na druhém Fridrichově tažení do Itálie.

Asi po 1168 začal psát kroniku vlády Vladislava II. (1140–1174). Dovedl ji k roku 1167, uprostřed rozepsané věty zřejmě přerušila jeho práci smrt. V. vylíčil Vladislavův zápas o udržení knížecího trůnu, jeho účast na druhé křížové výpravě, povýšení na krále, podíl na Fridrichově prvním tažení do Itálie a vojenskou výpravu do Uher; vyprávění o druhém italském tažení, jehož se ve Fridrichových

službách zúčastnil biskup Daniel, zůstalo nedokončeno. Kronika je bohatým, i když fakto- graficky ne vždy spolehlivým pramenem pro poznání českých a evropských dějin daného období. Autor se soustředil na politické dějiny, zaznamenal však také cenné zprávy o dějinách kulturních (zejména o činnosti olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka). Jakožto literární dílo má V. kronika ráz živých, osobně zabarvených vzpomínek přímého účastníka událostí; tento rys vystupuje do popředí především v popisu tažení proti Milánu, který zabírá její největší část. Na V. navázal na počátku 13. století opat milevského kláštera Jarloch; také jeho letopis zůstal nedokončen.

EDICE: in Monumenta historica Bohemiae 1 (1764, s. 29, ed. G. Dobner); in Monumenta Germaniae historica. Scriptores 17 (Hannover 1861, s. 658, ed. W. Wattenbach); in Fontes rerum Austriacarum 1. Scriptores 5 (Viedeň 1863, ed. H. Tauschinski a M. Pangerl); in FRB 2/2 (1874, s. 407, ed. J. Emler; k rukopisu srov. D. Marečková, Listy filologické 1960, s. 259, k novodobým opisům M. Šváb, SPFF Brno, ř. D, 1955, č. 4). – *Překlady do češtiny*: in Fontes rerum Bohemica- rum 2/2 (1874, s. 407, přel. V. V. Tomek); in Letopis V. a Jarlochův (1957, přel. F. Heřmanský). ■

LITERATURA: F. Palacký in Würdigung der alten böhmischen Geschichtsschreiber (1830); V. Brandl: Zpráva V. Pražského o výpravě krále Vladislava proti Milánu 1158, Památky archeologické a místopisné 6, 1864/65, s. 11; V. Novotný in České dějiny 1, sv. 3 (1928, s. 206); Z. Fiala in Letopis V. a Jarlochův (1957); P. Hilsch in Die Bischöfe von Prag in der frühen Stauferzeit (Mnichov 1969); J. Nechutová in Latinská literatura českého středověku do roku 1400 (2000); M. Marečková in Materiály k vývoji české historiografie (2001); T. Petráček: Osud, člověk a dějiny ve 12. století. V., Jarloch a jejich pohled na lidský úděl, ČNM 2004, ř. hist., s. 9.

jl

František Vinkler

* 18. 1. 1839 *Bílovice* u Prostějova
† 6. 7. 1899 *Plzeň*

Překladatel divadelních her, divadelní referent, publicista.

VI. jm. Winkler; psal se i Frant. V. (Fr. V.) Vinkler. Někdy bývá uvedeno chybné datum narození (15. 1. a 18. 2.) a úmrtí (7. 7.) – Otec záhy zemřel (1843) a matka převzala hospodářství i výchovu tří dětí, z nichž se měl nejstarší Fran-

tišek stát knězem; když po maturitě na olomouckém gymnáziu odešel studovat práva na vídeňskou univerzitu, odešla mu veškerou podporu, takže se musel živit kondicemi. Zájem o český politický a kulturní život ho přivedl na univerzitu pražskou, ale ani zde studia nedokončil. Setkal se totiž s R. Thurn-Taxisem, jedním z významných zástupců mladočeského křídla české politiky, a na jeho podnět i za jeho podpory se začal věnovat žurnalistice. Krátce učil na první české soukromé dívčí škole vedené jednou ze sester E. Peškové (s další sestrou, herečkou Karolínou P., se 1864 oženil), též se stal soukromým učitelem v rodině P. Švandy ze Semčic. V dubnu 1863 v Praze založil a do konce t. r. vydával a redigoval „politický a literární časopis“ *Pravda* (otiskl mj. články o dění v Polsku), v září pak v Mladé Boleslavi začal redigovat další mladočeský orientovaný list *Boleslavan*, jež po konfiskacích a po politicky motivovaném soudním sporu (vyvrcholil V. čtyřměsíčním těžkým žalářem a vysokou pokutou), v červnu 1864 dočasně zastavil a odběratelům doporučil v podobném duchu vedený politický list *Svoboda*, s nímž pravděpodobně spolupracoval. Aby se vyhnul dalšímu stíhání, krátce pobýval u Thurn-Taxisem v Drážďanech; po amnestii se vrátil do Prahy a na podzim 1865 získal v Mělníku místo okresního tajemníka, které zastával až do 1897. 1872–96 spoluredigoval (anonymně) místní listy *Pšovan* a *Mělničan*. Organizační a diplomatické schopnosti se u V. spojovaly se značným kulturním rozhledem, díky němuž prosadil řadu projektů přispívajících k průmyslovému i kulturnímu rozkvětu města. Proslul zejména jako organizátor prvního tábora lidu pod Řípem (1868), sbírek na stavbu Národního divadla v Praze a různých slavností (na památku J. Husa, Karla IV. aj.) i jako podporovatel studentů; založil a dlouhá léta byl starostou místního Sokola (1868–97, styky s M. Tyršem), spoluzakládal místní muzeum, byl nadšeným režisérem a hercem ochotnického divadla (1871–88) aj. Během života čelil různým útokům, především ze strany staročeků, které se vystupňovaly po úpadku mělnické záložny, v níž V. pracoval zprvu jako účetní, později jako správce (1866–95); na úhradu dluhu obětoval majetek svůj i blízkého příbuzenstva, ale procesu, v němž se sám chtěl obhajovat, se nedožil (měl pokročilou cukrovku, 1895 a 1896 se léčil v Karlových Varech). Zemřel v Plzni, kam se rodina 1898 přestěho-

vala. Štvanice zesílila po jeho smrti, kdy se jména V. používalo jako nadávky (Podřípské listy aj.).

Ačkoliv se V. od studií zajímal o kulturní dění, zůstávala jeho literární tvorba pouze na okraji jeho činnosti. Příležitostně publikoval básně (např. v alm. Dunaj), v časopisech, jež redigoval a jež byly původně koncipovány též jako literární (Pravda, Boleslavan), záhy převládla politika. Systematičtěji se V. věnoval divadlu, po celý život psal články i drobné glosy (většinou anonymně), v nichž hodnotil repertoár a herecké výkony. V knižnicích určených ochotníkům (Bibliotéka divadelní, Nové divadelní hry) otiskl poměrně zdařilé překlady (z němčiny a francouzštiny) tehdy oblíbených, většinou nenáročných veseloher (R. Benedix, C. A. Görner, W. Marsano, G. von Moser aj.), některé hry upravil s ohledem na české poměry (např. Dalibor Čermák od R. Benedixe).

PSEUDONYM, ŠIFRA: Fr. (též Fr. Vl., Vlastimil, Vl.) Venkryl, Venkryl; F. V., V. V. ■ **PRÍSPĚVKY in:** Boleslavan (od 1863); alm. Dunaj (Videň 1861); Hvězda (Olomouc 1859); Mělničan (od 1872); Moravan (Olomouc); Nár. listy (1881); Pamětní list k 25. výr. Sokola (1893); Pozor; Pravda (Praha, Ml. Boleslav 1863); Pšován (Mělník); Svoboda (1864). ■ **KNIŽNĚ. Překlady a úpravy:** C. A. Görner: Černý Petr (1863, prem. 1862, pseud. Vl. Venkryl); G. von Moser: Pozvu si majora! (1863, prem. 1862, pseud. Vl. Venkryl, prem. pod šifrou V. V.); R. Benedix: První den po svatbě (1865, prem. 1863 pod pseud. Fr. Venkryl) + Dalibor Čermák (1866, prem. 1865 pod šifrou F. V.); W. Marsano: Hrdinové (1866, prem. 1864 pod pseud. Vl. Venkryl); Obědvám s matkou (1867, prem. 1862, dle francouzského, t. j. A. Decourcelle a L. Thiboust). ■ **SCÉNICKY. Překlady:** R. Benedix: Loupežníci aneb Maškary v nesnázích (1862, pseud. Vl. Venkryl); E. de Girardin: Klobouk (1862, šifra V. V.); G. H. Putlitz: Solný (1862, šifra V. V.); H. Laube: Hrabě Essex (1865). ■ **REDIGOVAL časopisy:** Pravda (1863), Boleslavan (1963–65), Mělničan (1872–96, an.), Pšován (1872–96, an.). ■

LITERATURA: E. Horácková: F. V. (1839–1899). Soupis osobního fondu (LA PNP 1975). ■ an. (J. Neruda); ref. insc. překl. H. Laube, Hlas 24. 3. 1865 → Česká divadlo 2 (1951); J. Čvančara in Památník tělocvičné jednoty Sokol na Mělníce (1928); V. Jílek: Nerudovi přátelé z Podřípska, sb. Z doby Nerudovy (1959); O. Šimáček in Tisky pro dělníky v publicistice radikální demokracie, Boleslavan (1977, rozmnož.) + in Pravda, Pláče Koruny české (1978, rozmnož.).

ik

Adam z **Vinoře**

† 14. 1. 1600 asi *Praha*

Překladatel patristické literatury, příležitostný básník.

Psal se též A. a Vinorze, z Winortze. – Syn rožmberského úředníka. Vystudoval jezuitskou akademii v Praze (1580 bakalář, 1581 magistr); jedním z jeho učitelů byl V. Šturm. Poté byl farářem a vychovatelem Viléma z Valdštejna v Horní Branné v Podkrkonoší. Ve svém působení vyvíjel horlivou misijní činnost mezi členy jednoty bratrské. 1587 navštívil Řím. 1590 se stal karlštejnským děkanem, 1600 arcijáhnem při svatovítské kapitule v Praze. Zemřel pravděpodobně při morové epidemii.

Překládal spisy církevních otců (sv. Augustina, mystický traktát Ráj duše připisovaný Albertu Velikému aj.) se záměrem aktualizovat jejich obsah v intencích tridentského koncilu. Svými překlady přispěl k vytvoření české teologické terminologie. Příležitostně psal latinské básně, pravděpodobně je také autorem veršovaných modliteb v anonymním spisku Stezka k boží milosti.

ŠIFRA: K. A. Z. W. (srov. J. V. Šimák, ČNM 1930, s. 37). ■ **KNIŽNĚ. Překlady:** Sv. Augustin (Augustinus Aurelius): Psaní donátistům... (1584) + O městě božím... (1589); Albert Veliký: Ráj duše... (1588) + O nebeském na zemi obcování... (1598); Diego de Estella: O potupení světských marností... (1589). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Jošt z Rožmberka: Knížka o štěpování a spravování štěpnic (1598). ■ **EDICE:** Sv. Augustina Kniha o městě božím... (1786, ed. F. F. Procházka); in ČNM 1930, s. 37 (Stezka k boží milosti, ed. J. V. Šimák). – *Ukázky in:* Antologie z literatury české doby střední (1858, ed. J. Jireček); Zrození barokového básníka (1940, ed. V. Bitnar). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Jireček in Rukověť 2 (1876); Knihopis č. 110–112, 863–866, 868, 2378, 2379, 15 016; in Rukověť humanistického básnictví 5 (1982). ■ **LITERATURA:** B. Balbín in Bohemia docta 2 (1778, s. 164, ed. R. Ungar); J. Jireček in Rukověť 2 (1876); A. Podlaha in Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum... S. metropolitanae ecclesiae Pragensis... (1912, s. 149); Č. Zibrť in Dodatky a opravy k biografii starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii č. 263, ČČM 1913, s. 300; J. V. Šimák: Dva vzácné tisky ze 16. století, ČNM 1930, s. 37 (s ed.); J. Menšík: K českým překladům Ráje duše, Sborník filologický 12, 1940/46, s. 345 + Zázračný déšť u M. A. z V., Věstník KČSN 1943, s. 353 (sep. 1944); V. Bartůněk in Karlštejn – zbožný odkaz Otce vlasti (1948, s. 53); J. Nováková in A. Augustinus:

O boží obci (1950); in Rukověť humanistického básnictví 5 (1982).

vpb

Viola (Zdena Walterová)
viz in Emil Tréval

Viola z Prácheňska

* 15. 10. 1877 *Horazdovice*
† 12. 5. 1945 *Praha*

Autorka veršů a povídek s přírodní tematikou určených mládeži.

VI. jm. Terezie Švecová (psána též Ševcová). Datum narození 5. 10. 1887, uváděné některými prameny, je chybné. – Otec byl měšťan a mistr provaznický. Školní docházku zahájila V. z P. v rodišti 1883. Od 1899 byla poštovní úřednicí na Žižkově, zprvu pracovala jako pomocná prozatímní úřednice (1906 získala definitivu), od 1908 jako poštovní oficiantka. Od 1910 působila v téže funkci na Král. Vinohradech; za Českosl. republiky byla vrchní poštovní adjunktka a revidentka. 1937 odešla do výslužby a žila v Praze na Spořilově.

Svémi verši pro předškolní a mladší školní věk se autorka snažila vzbudit v dětech lásku k přírodě a zájem o všechny její projevy, ale jen v některých se jí podařilo uvést neotřelý námět a podat ho bez sentimentality a moralizování. Formálně čerpala z lidové poezie. Ve sbírce *Lískové oříšky* se neúspěšně pokusila o veršovanou bajku. *Dub a slavík a jiné povídky* a epická báseň *Zajatec*, tematicky čerpající rovněž z přírody, jsou určeny mládeži starší; vyznačují se však rozvleklostí a jednotvárností, přebujelým lyrismem a neústrojně vkládanými poučnými a meditativními sentencemi. Dobová kritika její dílo po umělecké i věcné stránce odmítala.

PSEUDONYMY: Tereza Prácheňská, Vilma Prácheňská, Vilma Prácheňská-Ševčíková. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Besídka malých* (1906–14); *Malý čtenář* (1910–23); *Rajská zahrádka* (1906–15); – posmrtně: ant. *Píseň o nosu* (2005, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (vesměš pro ml.); *Kytice básniček* (BB b. d., 1910); *Rok dětského života* (BB 1916); *Křeménky a perličky* (BB b. d., 1919); *Na útěku* (BB b. d., 1920); *Barevné kuličky* (BB 1921); *Červené korálky* (BB b. d., 1921); *Dub a slavík a jiné povídky* (1923); *Lís-*

kové oříšky (BB b. d., 1924); *Zajatec* (B 1927); *Listy z knihy přírody* (PP 1935). – *Výbor*: *Vybrané perly* (BB 1922). ■

LITERATURA: H. Marek: ref. Rok dětského života, Úhor 1916, s. 6; ● ref. Křeménky a perličky: H. Marek, Úhor 1919, s. 44; J. Hloušek, Úhor 1921, s. 167 ●; an.: ref. Barevné kuličky, *Besedy lidu* 29, 1920/21, s. 46; an.: ref. Červené korálky, *Loutkář* 6, 1921/22, s. 132; *Promyk* (H. Sedláček): ref. *Vybrané perly*, Úhor 1923, s. 8; ● ref. *Dub a slavík...*: V. Brtník, *Venkov* 19. 12. 1923; M., *Čes. osvěta* 20, 1923/24, s. 238; N. M., *Zvon* 24, 1923/24, s. 209; O. Pospíšil, Úhor 1924, s. 8 ●; O. Pospíšil: ref. *Lískové oříšky*, Úhor 1925, s. 13; V. F. S. (Suk): ref. *Zajatec*, Úhor 1928, s. 140.

sm

Viribus unitis

1858

Reprezentativní básnické album vyjadřující loajalitu národů a národností k habsburské monarchii.

Sborník (celým názvem *Das Kaiseralbum Viribus unitis*, citujícím císařovo heslo *Viribus unitis*, tj. Spojenými silami) byl vydán ve Vídni při příležitosti stavby Votivního kostela. Patřil mezi výrazné projevy dynastického a celorakouského literárního patriotismu rakouské monarchie. Jednotlivé oslavně laděné básnické příspěvky zástupců všech národů a národností se pokoušejí argumentovat pro hodnotově hierarchizovanou, ale vzájemně se podmiňující vůdčí myšlenku Bůh – náboženství – císař – vlast. Bohatý obrazový doprovod s folklorní a historickou tematikou navrhl J. N. Geiger, výpravnou úpravu a tisk obstarala Kongregace mechtaristů ve Vídni. Čistý zisk z prodeje byl určen na dostavbu Votivního kostela, jehož stavbu zahájil císařův bratr Ferdinand Maxmilián jako projev díků za záchranu života Františka Josefa I. po nezdařeném atentátu (1853).

Album obsahuje celkem 128 básní uspořádaných teritoriálně ve všech jazycích (včetně štirovské varianty slovenštiny) a některých nářečích tehdejší rakouské monarchie, připojeny byly i příspěvky v staro- a novoarménštině, aramejštině, hebrejštině, novořečtině a středohornoněmčině. V němčině a jejích dialektech bylo uveřejněno 61 příspěvků (mj. E. von Bauernfeld, K. E. Ebert, F. Grillparzer, A. Grün, F. Hebbel, U. Horn, A. Ritter von Tschabuschnigg, J. Wenzig), dále 16 v italštině, 7 v chorvatštině (např. P. Preradović) a češtině, 6 ve

Viribus unitis

slovinštině (mj. A. M. Slomšek), 5 v maďarštině atd. Básně psané česky se nalézají v oddílech Böhmen (Čechy), Mähren (Morava), Schlesien (Slezsko) a Ungarn (Uhry). Do oddílu Čechy přispěl B. Peška historickou alegorií Přemyslovci, V. J. Pícek drobnou lyrickou konfesí v písníové formě Císařovně a K. J. Erben starozákonním alegorickým ohlasem Ohlas Psalmu XLV; v oddílu Morava byla uveřejněna reflexivní báseň-zpověď Hlas pěvce moravského od V. Furcha a pokus o epiku s cyrilometodějskou tematikou Viribus unitis od J. Soukopa; ve slezském oddílu vyšla didaktizující báseň s krotce nabádavým menšinovým tónem Ohlas Slezska od J. Fischera; v oddílu Uhry pak příležitostná oslavná skladba Plesání Slováků od M. Čulena. Zatímco kulturněhistorický význam těchto básnických holdů císaři a jeho rodině či významným postavám dějin rakouského císařství a jednotlivých zemí lze považovat za nesporný, jejich literární význam je spíše okrajový.

LITERATURA: ● ref. V. u.: an., Pražské noviny 7. 10. 1858 (← Slovenské noviny 1858, příl. Světozor); an., Prager Zeitung 16. 1. 1859 ●; J. Karásek: K. J. Erben (k účasti na V. u.), Osvěta 1916, s. 292.

vs

Jiří Viška

* 3. 12. 1912 *Olomouc*

† 26. 2. 1942 *Mauthausen* (Rakousko)

Překladatel ruské lyriky, zvláště S. Jesenina, autor časopisecky publikovaných básní a próz, publicista.

Syn stavebního inženýra; matka záhy zemřela a V. vyrůstal u její sestry a svého děda ve Sněžném. Když se otec 1922 znovu oženil, vrátil se k němu. 1924/25 začal studovat české státní gymnázium v Brně, během školního roku 1925/26 byl však (kvůli nekázní) vyloučen; ve výuce pokračoval na měšťanské škole a 1929/30 ve 2. třídě obchodní školy v Brně. Již předtím se o prázdninách v otcově rodišti Letovicích seznámil s bratry J. a O. Taufrovými (hrávali spolu divadlo ve Volném sdružení Blok); kontakt s nimi, styk s evangelickou mládeží při Blahoslavoově domě v Brně, schůzky Etického hnutí i debataní večery B. Václavka ovlivnily V. intelektuální rozvoj i zájem o literaturu. 1930–33 pracoval v Brně jako knihkupecký příručí a současně se učil knihkupcem u S. Kočího. Po vyučení byl za-

městnán v knihkupectví J. Martínka, 1934 byl poslán do Letovic likvidovat místní knihkupectví, tehdy také poznal moravské spisovatele F. Kožíka, O. Zemka, K. Bochořáka ad. Po roce byl propuštěn a odjel do Karlových Varů pracovat v cizojazyčném knihkupectví D. Krejzy (tehdy se naučil rusky). Po třech letech (1937) nastoupil v Praze do propagačního oddělení Neubertova nakladatelství, kde redigoval časopis Naše kniha a spolupracoval s časopisem Hejrup. Poté byl příručím v sortimentu německé literatury v knihkupectví F. Topiče (do časopisu Tři týdny u Topičů psal stati o literatuře). V zimě a na jaře 1941 se podílel na přípravě literárních večerů ve Smetanově divadle. Na doporučení J. Hory začal pod patronací B. Mathesia pracovat na překladech z ruské poezie. Tehdy opakovaně nabídl svůj libeňský byt osobám, které hledalo gestapo. V prosinci 1941 byl prozrazen a zatčen, do ledna 1942 držen na pražském policejním ředitelství. Odtud byl transportován do koncentračního tábora v Mauthausenu, kde byl esesáky zahrán do zakázaného pásma a zastřelen.

V. debutoval v cyklostylovaném měsíčníku Úsměv, časopisu československého dorostu v Brně (působil zde též jako administrátor), básnické juvenilie tiskl ve studentském listu Bratrstvo a ve Studentském časopisu. Po melancholické písníové lyrice, vyznačující se tvarovým hledáním, pronikl do V. původní básnické tvorby satirický tón: skládal epigramy, satiry o novinářském charakteru a parodie (zejména v časopisu Hejrup). Pro nakladatelské časopisy pořádal se svými spolupracovníky rubriku Přehled knižních novinek, psal také anotace, glosy i stati o literatuře, v nichž projevoval literární znalosti a porozumění pro soudobou českou poezii. Byla to dobrá průprava k překladatelské tvorbě, v níž V. našel postupně své dominantní tvůrčí sebevyjádření a těžiště svého díla. Jeho mladistvé pokusy o přeložení německé poezie se nedochovaly. Za války se soustředil na překlady ruských lyriků (B. Mathesius mu zadal překlad Lermontovovy poemty Paní důchodní z Tambova). Jádrem V. posmrtně vydaných prací (nejprve už ve 40. letech) tvořily (kromě převodu básně A. S. Puškina a M. J. Lermontova) věrné a harmonické překlady raného A. Bloka a oceňované překlady S. Jesenina v obsáhlém výboru zejména z přírodních lyriků. Tyto smyslově přesné překlady se vyznačovaly přirozenou dikcí, pravidelným melodickým veršem, moderním užitím

nebásnického jazyka i malým množstvím archaismů a knižních výrazů. Jednotlivé V. překlady (zvláště S. Jesenina) byly od 2. poloviny 40. let až do 70. let přetiskovány v různých antologiích, shrnul a uspořádal je J. Zábrana v knižní edici pod názvem Klíč k pokladu, v níž vyzdvihl zvláště jeho cit pro hudebnost verše a užití přirozeného rytmu při tlumočení poezie. – V. přítelkyně J. Krysllová publikovala o V. životě a díle dnes nedostupnou diplomovou práci, ve které (podle svědectví J. Zábrany) provedla srovnávací rozbor jeho překladů, shromáždila vzpomínky V. přátel a jiné dostupné informace.

ŠIFRY: -jv-, j. v., J. V., (dub.:) sKa (Naše kniha), sKa. ■ PŘÍSPĚVKY in: Bratrstvo; Čes. dělník (1940); Hejrup (1936–37, satirické BB, 1937 první překlad); Lid. noviny (1930, 1939–40); Naše kniha (1936–38); Středisko (Brno 1930–31); Studentský časopis (1930–32; 1932 článek Parodie); Tři týdny u Topičů, pokr. Tři týdny v umění (1941–42; 1941 bibliografie nových knih, s H. Smazalovou); Úsměv (Brno 1929–30); – posmrtně: Kostnické jiskry (1982); Masarykův lid (1946, cyklus V. básní z chystané sbírky Osikový list); M. J. Lermontov: Poemy. Vybrané spisy 3 (1945, Paní důchodní z Tambova); S. Jesenin: Modravá Rus (1947; ve 2. vyd. knižně poprvé publikovány všechny V. dochované překlady S. J.). ■ KNIŽNĚ. *Překlady* (posmrtně): S. Jesenin: Květy (Bratislava b. d., za války, bibliof., an.) + Básně (b. d., 1945); A. Blok: Básně (b. d., 1945); Klíč k pokladu (1976, překl. A. S. Puškina, M. J. Lermontova, A. Bloka, S. Jesenina, ed. J. Zábrana). ■ REDIGOVAL *časopis*: Naše kniha (1937 od č. 7–8 – 1938 do č. 5, s red. kruhem). ■

LITERATURA: F. Benhart: ref. překl. S. Jesenin: Básně, RP 4. 1. 1946; B. Matthesius in S. Jesenin: Modravá Rus (1947); H. Housková: J. V., Mladá fronta 1. 4. 1965; J. Zábrana in J. V.: Klíč k pokladu (1976) → Potkat básníka (1989, s. 387); ● ref. Klíč k pokladu: jz (J. Zábrana), Nové knihy 1976, č. 39; (Ns) (J. Nečas), LD 10. 11. 1976; (vln), Zeměd. noviny 12. 11. 1976; V. Bárta, Práce 17. 11. 1976; (to), Svět práce 1976, č. 49 ●; (Ns) (J. Nečas): Památce našeho překladatele, LD 25. 2. 1982 + k 70. výr. nar., Kostnické jiskry 1982, č. 42–43; O. Uličná: Sergej Jesenin v českých překladech, Bulletin ruského jazyka a literatury sv. 28, 1987, s. 179.

vfr

Karel Vít

* 27. 7. 1878 Praha

† 31. 7. 1937 Praha

Překladatel z angličtiny, francouzštiny, němčiny a španělštiny.

VI. jm. Karel Veith podepisoval odborné právnické práce, překlady publikoval též jako Vít-Veith. – Vystudoval právnickou fakultu v Praze a od 1903 pracoval u zemského soudu, po 1918 se stal vrchním tajným radou Nejvyššího správního soudu. Od 1919 vykonával funkci přednosty sociálního odboru Státního pozemkového úřadu. Působil též jako jednatel Ústřední jednoty pro bytový referát a od 1919 byl ředitelem jejího Věstníku. Do důchodu odešel 1926.

V. překládal ze španělštiny (mj. P. A. de Alarcón, V. Blasco-Ibáñez, A. P. Valdès), francouzštiny (mj. H. de Balzac, G. Flaubert, E. de Goncourt, G. Ohnet, M. Prévost, též Spisy P. Lotiho), angličtiny (mj. F. Bret Harte, W. Scott) a němčiny (H. Hesse). Kromě významných beletristických děl (např. Paní Bovaryová G. Flauberta) jej přitahovaly prózy s dobrodružným, romantickým či detektivním námětem (mj. R. Beach, G. Leroux, H. Payson) a též cestopisy (V. Blasco-Ibáñez). Výrazně se podílel na realizaci laciného vydání spisů J. Londona.

PŘÍSPĚVKY in: Besedy Času (1910); Lid. noviny (1912); Máj (1911); Nár. listy (1910–12). ■ KNIŽNĚ. *Překlady*: H. Hesse: Petr Camenzindt (1911); A. P. Valdès: Dvě španělské novely (1912, Sám, Pták ve větru); P. A. de Alarcón: Láska kapitána Venena (1913) + Bronislavovo štěstí (1923); L. Alfonso: Rukavička a jiné povídky (1919); G. Leroux: Rouletabille u Kruppa (1919, z cyklu Zajímavé příhody zpravodaje Josefa Rouletabilla); G. Flaubert: Paní Bovaryová (1920); E. de Goncourt: Nevěstka Elisa (1920); M. Prévost: Šťastné manželství (1920); A. Dumas st.: Sultanela (1920) + Kadetovo dobrodružství (1922); J. London: Láska ve třech osobách (1920) + Vzpouřa na lodi Elsinoru (1921) + Tulák po hvězdách (1921) + Světákova dobrodružství (1922) + V noci zrozená (1924) + Síla silného a jiné povídky (1925) + Pěstitel žaludů (1925) + Mexikán (1925) + (s A. Strunskou) Dopisy Kemptona a Wace o podstatě lidské lásky (1925); P. Loti: Harémy kouzla zbavené (1920) + Lotiho manželství (1924) + Poslední dny Pekinku (1924) + Trojí mládí paní Prunové (1925) + Ramuntcho (1925) + Aziyadé (1925); V. Blasco-Ibáñez: Probuzení Buddhova (1920) + Katedrála (1922) + Květ Černé řeky (1924) + Čtyři příšerní jezdci z Apokalypsy (1924) + Král Alfons XIII. demaskován (1925) + Nepřítel žen (1925) + Mare Nostrum (1925) + Kurtizána Sonnica (1926) + (podp. K. Vít-Veith): Ráj žen (1927) + Vinné sklepy (1927) + Námořský papež (1927) + Romanopiscova cesta kolem světa 1–3 (1928) + V zemi umění (1929) + Krev a písek (1931); H. Payson: Skauti Orlí družiny (b. d., 1922); H. de

Balzac: Pirát Arnou (1923); H. R. Haggard: Dcera Montezumova 1, 2 (1923); D. Riche: Manua a Warupi (1924); W. Scott: Nevěsta z Lammermooru (1925); F. Bret Harte: Pod rudými lesy 1, 2 (1927, s M. Maixnerem); R. Beach (vesměs podp. K. Vít-Veith): Draví ptáci (1929) + Lehkovážný kavalír (1929) + Hoch z Michiganu a jiné povídky (1929) + V osidlech (1929) + Soudruzi (1930); G. Ohnet: Majitel hutí (1930, podp. K. Vít-Veith). – *Ostatní práce*: Knihy železniční a řízení za účelem vyhledávání pozemků železničních u soudů okresních (1913); Nové poplatky soudní, dědické, darovací, poplatky z převodu majetku nemovitého z přírůstků hodnoty nemovitostí a ze smluv pojišťovacích (1915); Nové dávky zemské a obecní (1916); Poučení o zakládání stavebních družstev (1919); Příděl pozemků družstvům ze zabrané půdy velkostatkářské (1920); Vyvlastňování pozemků pro stavební účely družstev (1920); Zásady o udělení státní subvence na podporu stavebního ruchu pro rok 1920–1921 (1920); Rádce stavebních a bytových družstev Republiky československé 1 (1920); Příděl půdy velkostatkářské k účelům stavebním, zahradním, tělocvičným, tělovýchovným a humánním (1921); Vyvlastňování pozemků podle zákona o stavebním ruchu (1922); Poučení o státní podpoře stavební dle vládních nařízení k zákonu o finanční podpoře stavebního ruchu ze dne 25. ledna 1923 (1923); Zaopatření zaměstnanců na zabraném majetku pozemkovém... (1924). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Zákony o reformě pozemkové (1920).

jz

Vita et passio sancti Wenceslai et sanctae Ludmilae aviae eius viz
Legenda středověká (Dodatky, 4. díl)
 a **Kristiánova legenda**

Vita (sancti Procopii) maior viz
Legenda středověká (Dodatky, 4. díl)
 a **Fuit itaque beatus abbas Procopius**

Vita (sancti Procopii) minor viz
Legenda středověká (Dodatky, 4. díl)
 a **Fuit itaque beatus abbas Procopius**

Vítaj, kráľu všemohúci viz
Kunhutina píseň a Lyrika středověká
 (Dodatky, 4. díl)

Jindřich Erazim Vitásek

* 26. 7. 1817 Brno

† 17. 3. 1897 Slaný

Autor místopisných prací, básník, vydavatel nábožensky vzdělávatelné literatury.

Erazim je jméno řadové; psal se též Heinr. Eras. Vitásek, Jindřich Erasmus Wittasek. Archiv řádu františkánů dokládá datum V. křtu 9. 7., další prameny uvádějí neověřené datum narození 26. 7.; jako datum úmrtí bývá mylně uváděno 17. 2. – Syn vojáka. Vyrůstal v Huštěnovicích u Velehradu. Řádový slib složil 1845 v pražském františkánském klášteře u Panny Marie Sněžné. Působil v Zásmukách, údajně se stykal s K. Havlíčkem Borovským během jeho kutnohorského působení. Po 1851 odešel do Turnova, kde se zapojil do místní osvětové činnosti a spřátelil se s místními studenty. Podle neověřených zpráv udržoval styky s J. Barákem. Zřejmě z politických důvodů býval často přesazován: 1867 odešel do osamělého kláštera Hájek u Unhoště, 1870 na vlastní žádost do Dačic, kde navštěvoval místní čtenářský spolek, 1873–93 žil v Uherském Hradišti, kde založil obecní kroniku a prosadil stavbu kostela v Huštěnovicích. Od 1893 žil ve Slaném. Pohřben byl na místním klášterním hřbitově.

Nečetné V. básnické pokusy většinou ztvárňují národní a sociální témata jímavou reflexivní písňovou formou či klasicizující patetickou alegorií. Významnější jsou jeho všestranně zaměřené knižně i časopisecky uveřejňované místopisné práce o lokalitách, které důkladně znal; zvláštní pozornost přitom V. věnoval Velehradu, Turnovu a Uherskému Hradišti. Vydával též nábožensky vzdělávatelnou literaturu (modlitební knížky, kancionál). V rukopisu se zachovaly mj. V. zápisky o prusko-rakouské válce na Turnovsku.

ŠIFRY: J. E. V., J. V. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: Blahověst (1866, 1871–72); Boleslavan; Hlas; Hvězda (Olomouc 1859); Method (1879); Pozor; Nár. listy; – posmrtně: sb. Od Ještěda k Troskám (Turnov 1925–26, Jadrný přehled událostí válečných, ed. J. V. Šimák). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Pomoz Maria! (B 1857; další vyd. s tit. Píseň poutnická); Ubohá Marie aneb Vzorek z rodiny pro rodinu (P 1867). – *Vlastivědné práce*: Pomněnka z luhů velehradských (1863); Granát turnovský (1867); Východ botanický v okolí turnovském (1870); Hájecké okolí (1870); Ein Ausflug nach Hájek-Waldel (1870); Nástin dějin obce Huštěnovské (1878); Dějiny a místopis král. města Uh. Hradiště

(1879); Posvátná kaple loretánská v Hájku (b. d.). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Seznam kajících bratří a sester 3. řádu sv. Otce Františka (1855); Slavičí zvuk v serafinské zahradě (1855); Vínek na hrobě Fortunáta Durycha uvitý od turnovských studujících (1861); Maria, potěšení zarmoucených (1871; 1878 s tit. Maria, moje průvodní hvězda); Katolický kancionál neb Sbíрка nejoblíbenějších písní, žalmů, modliteb atd. (1876). ■

LITERATURA: J. V. Prášek in Dějiny města Turnova nad Jizerou (1878, s. 295); an.: nekrolog, Světlo (Slaný) 21. 5. 1897; A. Podlaha in Dějiny a bibliografie české katolické literatury náboženské... 5 (1923, s. 2141); A. Zelnitius: Zapomenutý, Sborník velehradský (nová ř.) 1937, č. 8; -jk-: Zapomenuté výročí buditele, Dačický zpravodaj 1987, č. 3; in P. Bezděčka a kol.: Staré Město v proměnách staletí (2000, s. 377).

ls

Vojta Vításek

* 16. 3. 1863 Plumlov u Prostějova

† 17. 4. 1932 Prostějov

Dělnický, socialisticky orientovaný prozaik, autor divadelních her pro dělnické scény, satirik, organizátor ochotnického života na Hané.

V matrice narozených zapsán jako Adalbert V., v matrice úmrtí Vojtěch V. – Syn tkalcovského mistra. V rodišti vychodil V. obecnou školu a patrně u svého otce se učil tkalcem. Kolem 1883 odešel na zkušenou do Vídně, kde se vyučil natěračem. Zřejmě prostřednictvím básníka a organizátora dělnického tisku J. Krapky Náchodského zde našel cestu k sociální demokracii a k divadlu. Účastnil se práce v tamním českém dělnickém hnutí a v českých menšinových spolcích. 1892 se přestěhoval do Prostějova (pravděpodobně tehdy se také oženil), kde po celý život pracoval jako natěrač u firmy Wichterle (1894 si krom toho otevřel lakýrnictví a obchod s barvami). V. proslul jako rázovitá postava i jako vůdce sociálnědemokratického hnutí na Hané, zanícený organizátor osvětové a divadelní činnosti mezi dělnictvem. Byl režisérem dělnického ochotnického spolku v Prostějově, spolu s Krapkou Náchodským pozvedl úroveň místního Lidového divadla, ve kterém vystupoval také jako herec (prostředkoval na jeho scéně rovněž četná vystoupení předních hereckých osobností). Zemřel po delší nemoci na tuberkulózu pátěře; kremace se konala v Brně.

V. beletristické dílo i činnost publicistická těsně souvisely s jeho socialistickou orientací a s ideály sociální spravedlnosti. Převážně v polovině 90. let uveřejňoval většinou v prostějovském Hlasu lidu a v jeho humoristicko-satirické příloze Satan, kterou sám vydával, sociálně kriticky zaměřené satiry na náměty ze současného politického života, antiklerikální básně, fejetony, drobné humoristické žánry („čerti“, „granáty“, „jiskry“) ap. V sociální povídce *Zima* situoval výstražný příběh svedené moravské dívky do proletářské vídeňské čtvrti v době proměny Vídně ve velkoměsto (připodobněné k molochu); kontrastující sekvence ze života boháčů a z kruté každodennosti městské chudiny (nesené soucitem s trpícími, poznamenané dobovým antisemitismem a umocněné obrazy mrazivé zimy jako symbolu stavu společenských vztahů) poukazují na sociální nerovnost a zdůvodňují požadavek sociálně spravedlivé společnosti. Již od 90. let V. psal divadelní hry, v nichž se pokoušel o sociální drama z rodinného a politického života soudobého proletariátu. V konverzační hře *Mravenci* zobrazil se silnou propagační intencí přípravu moravské dělnické rodiny na slavnostní otevření dělnického domu, přirovnáváje sociální bratrství i emancipaci uvědomělého dělnictva ke kolektivnímu počínání mravenců. Ve hře *Zvrácené štěstí* pranýřoval sobecké a rozmařilé počínání mladých příslušníků buržoazie i aristokracie, kteří – na rozdíl od svých otců – nepocítují již sociální solidaritu, naopak své štěstí dokážou stavět i na smrti svých bližních. V poněkud tezovitě ironické kritice sobeckého moravského měšťanstva se však nevyhnul dobovým klíšé ani nenáročné průhledné didaxi. – V rukopise údajně zůstaly další dramatické práce, jež patřily k repertoáru moravských ochotnických, zejména dělnických scén (*Pro svatou věc, Bída, Za cara, O posvěcení, Maloměšťáci, Macecha, Bezbožník, Obrození*).

PSEUDONYM, ŠIFRA: Vojta; V. V. ■ PŘÍSPĚVKY in: Dělnické listy (Vídeň); Hlas lidu (Prostějov 1892–94, FF; i příl. Satan). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Zima* (P 1892); *Zvrácené štěstí* (D 1902); *Mravenci* (D 1903). ■ REDIGOVAL *časopis*: *Satan* (humoristicko-satirická příl. Hlasu lidu, 1894, an.). ■

LITERATURA: Nakladatel (F. Zedníček) in V. V.: *Zima* (1892); ● nekrology: an., NO 19. 4. 1932; an., PL 20. 4. 1932 ●; in J. Císař a kol.: *Cesty českého amatérského divadla* (1998, s. 91).

vfr

Jan Vítek

* 24. 3. 1849 *Sloupnice* (Horní S.) u Litomyšle
 † 18. 1. 1924 *Mnichovo Hradiště*

Prozaik, autor povídek pro mládež s naučnou a didaktickou tendencí, překladatel, tvůrce učebnic.

Navštěvoval školu v Nedvězí, od 1863 studoval na reálce v Poličce a později na gymnáziu v Litomyšli. 1872 vykonal učitelské zkoušky způsobilosti v Brně. Vyučoval na měšťanské škole v Březnici, od 1876 ve Strakonících. 1888 se stal ředitelem obecné a měšťanské školy v Mnichově Hradišti, kde působil až do penze. – Téhož občanského jména byl Jan V. (* 29. 12. 1845 Ústí u Hranic na Moravě, † 20. 10. 1882 Strážnice), katolický kněz působící jako katecheta na gymnáziu ve Strážnici, který jako Jan Rostislav Vítek publikoval lyrické verše v *Květech* (1867), *Světozoru* (1871) a almanachu *Zora* (1876). Byl též autorem veršovaného dramatu s námětem ze starozákonní historie *Aman*, 1882 doporučeného dramaturgem a schváleného k provozování na Nár. divadle; k jeho uvedení ani ke knižnímu vydání však nedošlo.

V. tvorba, adresovaná zvláště dětem a mládeži, zahrnuje legendy, pohádky, pověsti (zvláště pražské, regionální, slovanské) a historické črty (příležitostně i verše) se silně vlasteneckým důrazem (*Z minulosti a přítomnosti, Pohádky a pověsti*). V. texty, vyzdvihující píli, rozumnou obezřetnost a poctivost a odsuzující nestřídmé požitkářství (*Dva nestejní bratři*), ústí v oslavu statečné mravnosti i práce pro druhé. Historický obrázek z 12. století (*Soběslav II. ...*) upozorňuje na nebezpečí nesvornosti národa; práce seznamující s dějinami Habsburků (*Obrazy z dějin a ze života panovníků...*) je směsí autentických faktů a anekdot. V. příručky pro výuku literatury a slohu podávají vedle výčtu jmen žákům úměrné poučení o poetice. Časopisecky V. publikoval i překlady srbských, chorvatských a bosenských próz, pohádek a přísloví.

PŘÍSPĚVKY *in*: *Beseda učitelská* (1876–78); *Besedy lidu* (1894); *Budečská zahrada* (1871–88); *Čes. škola*; *Čes. jih* (Tábor); *Komenský*; *Květy*; *alm. Kytice*; *Malý čtenář* (1883–85, 1895); *Naší mládeži*; *Ota- van* (Písek); *Šumavan* (Klatovy); *Učitelské listy*; *Venkov* (1916). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie*: *Besedy mládeže* (PP 1880); *Zábavné a poučné povídky* (PP pro ml., b. d., 1881); *Obrazy z dějin a ze života panovníků nejjasnějšího domu habsbursko-lotrinského* prózou

i veršem, s básní a písní na oslavu sňatku J. C. Výsosti korunního prince Rudolfa s J. král. V. princeznou belgickou Stefanií (1881); *Dva nestejní bratři* (P pro ml., b. d., 1882); *Soběslav II. aneb Podivny jsou cesty Páně* (P 1885); *Pohádky* (1887); *Z minulosti a přítomnosti* (PP pro ml., 1890); *Pestré květy 1, 2* (PP 1894, 1901); *Pohádky a pověsti* (PP pro ml., 1901). – *Ostatní práce*: *Rukověť české literatury a básnictví s přídatkem o krasořečnění* (1875; rozšíř. vyd. 1878); *Prakticko-metodická učebnice slohová* (1881); *Kterých hlavních vad dopouštějí se rodičové, dívky své vychovávající* (b. d., 1882). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: *Kytice z básní F. L. Čelakovského* (1880). ■

žz

Jan Rostislav Vítek viz in Jan Vítek

Jan A. Vízek

* 16. 8. 1869 *Rožďalovice*
 † 3. 11. 1907 *Rožďalovice*

Autor lidových črt a povídek, ztvárňující v romanticky pojatém vyprávění osudy životních ztroskotanců determinované v duchu dobového naturalismu prostředím.

Pokřtěn byl Jan Nepomuk V., nejčastěji se však podepisoval i s iniciálou otcova jména (Antonín). – Vyrůstal v rodině bednáře. Po obecné škole v rodišti studoval 1879–81 na reálné škole v Písku, 1881–83 pokračoval v Jičíně a od 1883 v Kutné Hoře, kde 1886 maturoval. Po absolvování učitelského ústavu v Jičíně (1886–87) učil na obecných a měšťanských školách, nejprve ve Valdicích (u Jičina) a v Zlatníkách (u Jílového), od 1895 na chlapecké škole v Praze na Vinohradech.

V. debutoval počátkem 90. let 19. století a jeho nevelká prozaická tvorba zahrnuje několik počátečních časopiseckých humoristických obrázků námětově těžších z konzervativního prostředí venkovského společenství (*Noviny, Pomstění*) a knižní vydání dvou rozsáhlých povídek o charakterově poznamenaných lidech se společným titulem *Ze vsi i z města*. Na tradičním dějovém schématu založenou prózu *Štěpinové* autor pojal jako zobrazení tradiční uzavřenosti vesnického prostředí a jejího určujícího vlivu na morální vlastnosti člověka; v povídce *Ambrož Kameník*, situované do venkovského města, vylíčil na půdorysu romanti-

ké lásky příběh životního ztroskotance, který tíživému tlaku maloměstských poměrů uniká sebevraždou. Dlouho připravovaný humoristický román *Živá voda* zůstal v rukopisu.

PŘÍSPĚVKY in: *Besedy lidu* (1894, P Pomstění); *Nár. listy* (1891, 1894); *Švanda dudák* (1897, P Noviny). ■ **KNÍŽNĚ.** *Beletrie: Ze vsi i z města* (PP 1893, Štěpinové, Ambrož Kameník). ■

LITERATURA: ● ref. *Ze vsi i z města*: M. Zavoral, *Hlídka lit.* 1894, s. 67; L. Čech, *Osvěta* 1895, s. 558 ●; an.: nekrolog, *Máj* 6, 1907/08, s. 106.

př

Jan Bapt. Vladyka

* 6. 8. 1799 *Mladá Vožice*

† 5. 6. 1878 *České Budějovice*

Básník patřící do proudu sentimentalistické poezie 20. let, později autor konvenčních (též německy psaných) náboženských a monarchisticky loajálních veršů a populárně naučných prací.

Psal se též Jan Křtitel V., Vladika, Vladyka, Johann Wladika, od 1859 Jan Rafael Vladika, Johann Rafael Wladika a Jan Vladyka, rytíř z Marianova. – Pocházel z rodiny učitele, od 1810 žil s rodiči v Jindřichově Hradci; tam vystudoval gymnázium, poté tříletou tzv. filozofii a práva (doktorát 1834) v Praze. Působil v soudních službách, od 1845 byl purkmistrem v Jičíně, od 1847 v Chebu. Po porážce revoluce se dostal mezi vládnoucí byrokracii, když byl koncem 1849 jmenován prezidentem krajského soudu v Táboře. Při odchodu do penze (1869) dostal řád železné koruny (s právem užívat rytířského titulu). Pohřben byl v Čes. Budějovicích.

Na počátku 20. let publikoval V. ojedinele časopisecky, jako básník a autor lyrických próz se představil sbírkou *Hyacinty*: sentimentalistickou poezií s postavami pěvců, poutníků, záhadných dívek a s neurčitými vizemi vznešeného ideálního světa, v níž se opakovaně vrací téma odvratu od pozemského života a nábožensky motivované touhy po nadzemské říši trvalé lásky, harmonie, dokonalosti, klidu; ojedinele a poeticky dosti působivé jsou snově mlhavé motivy přírodní (*Labutina*). Obtížné pochopení smyslu V. básní vyplývá i z jejich dikce, která manýrovitě novotaří (zčásti pod vlivem několika jazykových jevů RKZ), svědčí přitom o nedostatku jazykového citu pro

vyjadřování v češtině vůbec; tuto nedokonalost vytýkala sbírce již dobová kritika a J. Jungmann v knihopisné části své *Historie* (1849) uvádí dílo s poznámkou „čeština zpotvořená“. Po vydání knihy přestal V. publikovat a až od konce 50. let uveřejňoval drobné tisky s konvenčními náboženskými a prorakousky loajálními verši, mimoto i nábožensky vzdělávací a popularizační práce. Tehdy se pravděpodobně již nehlásil k své rané poezii, a sbírka *Hyacinty* i časopisecké verše byly přisuzovány preromantickému básníku J. Herzogovi (jméno Vladyka, něm. Herzog, bylo považováno za jeho pseudonym). Z německy psaných veršů, které psal asi od konce 50. let, je znám jen text *Ave Maria* (1860, zčeštil s tit. Zdravas Maria Václav Michal Pešina z Čechorodu).

ŠIFRA: V^{xx}a (dub). ■ **PŘÍSPĚVKY** in: *Hyllos* (1829); – posmrtně: *ant. Píseň o nosu* (2005, ed. I. Wernisch). ■ **KNÍŽNĚ.** *Beletrie: Hyacinty* (BB a PP 1825); C. k. maršál hrabě Radecký z Radče. Dne 13. listopadu 1858 o slavnostním odhalení pomníku jemu v Praze postaveného (BB 1858, výt. nezjišť.); *Spomínka na slavné svěcení chrámu zámeckého Matky boží bolestné v Jetřichovicích...* (B 1859, podp. Jan Rafael Vladika); *Ave Maria* (B 1860, podp. Johann Rafael Wladika); *Chvalozpěv ke cti Matky boží bolestné* (B 1860, podp. Jan Rafael Vladika). – *Ostatní práce: Sätze aus allen Theilen der Rechts-Gelehrtheit und der politischen Wissenschaften...* (1834, podp. Johann Wladika); *Arcichrám na Hradě pražském, s dějinami Království českého* (1876, podp. rytíř Vladyka z Marianova); *Doby ze života svatého otce Pia IX.* (1877, podp. Jan rytíř Vladyka z Marianova). ■

LITERATURA: an. (F. B. Tomsa): ref. *Hyacinty*, *Čechoslav* 1825, s. 456; ● *zprávy o životě* (an.): *Květy* 1845, s. 60; *Pražské noviny* 14. 10. 1857 a 19. 11. 1858 ●; an.: nekrolog, *Ohlas od Nežárky* 1878, s. 187; F. Strejček in *Jak se probouzel Jindřichův Hradec* (1930, s. 35).

mo

Josef Vladyka

* 28. 8. 1891 *Lovosice*

† 7. 8. 1964 *Osov* u Berouna

Autor literárněhistorických monografií o osobnostech 19. století a obsáhlé práce o historii a kulturním ruchu Berounska, publicista, překladatel z ruštiny; regionální osvětový pracovník.

Původní jméno Josef Anton Vobejda si 1918 úředně změnil na Josef Vladyka. – Pocházel

z rodiny krejčího v Lovosicích. Po studiích se 1916 stal profesorem češtiny a němčiny na gymnáziu v Berouně (učil i nepovinné ruštině); jeho slovanské nadšení se po převratu 1918 projevovalo např. založením tamního Ruského kroužku či pořádáním osvětových přednášek; společně s F. Hamplem a K. Cvejnem patřil též k organizátorům činnosti tamní Dělnické akademie (byl i jejím předsedou). Zemřel v domově důchodců v Osově, kam přesídlil z Berouna jen 14 dní před smrtí.

V zájem o Rusko se vedle překladu románu S. Novikova, pojednávajícího o soudobém sovětském Rusku, výrazně projevil v souboru cestopisných reportáží *Země, jež hořela*, které napsal společně s F. Hamplem o cestě po SSSR (mj. Leningrad, Moskva, Charkov, Černé moře, Krym, Oděsa, Kyjev, Ukrajina, Bělorusko) s výpravou Dělnické akademie v létě 1935. Hlavní linii textu tvoří věcné, stylisticky pestré a živé líčení turistických zážitků provázené komentáři vycházejícími z konfrontace odlišných tradic i soudobého životního stylu v sovětském Rusku a masarykovské demokracii. Chronologické uspořádání ani četné odbočky kulturně-historické, historické, církevněhistorické, ekonomicko-statistické, sociologické, politické aj. nepřispívají přehlednosti, nicméně dokládají poučenou připravenost autorů a autentičnost jejich postřehů. Snaha o spravedlivé posuzování i hledisko přesvědčených západoevropských socialistů umožňuje autorům zaznamenat úskalí diktatury proletariátu, nebrání jim však ocenit úspěchy sovětského budování ani rozvíjet úvahy o možnostech demokratické cesty Sovětského svazu a jeho sblížení s Evropou. V nejrozsáhlejší práci, historický a literární místopis *Můj Beroun* je výsledkem dlouholeté, velmi pečlivé faktografické přípravy, odborné kompetentnosti a důkladnosti, projevujících se v obsírných komentářích historického materiálu, v jasném uspořádání a přehledném členění včetně rejstříku a soupisu pramenů; svědčí rovněž o V. vypravěčském nadání uplatněném v poutavých beletrizovaných pasážích, též o jeho osobní angažovanosti (např. aktualizace historických událostí v situaci konce 30. let). Dílo sleduje minulost berounského kraje a zvláště Berouna od mytických počátků až po dvacetileté období od vzniku samostatného státu. Je podrobnou kronikou měšťanského života, zachycuje kulturní rozvoj města, jeho pamětihodnosti a zajímavosti, in-

formuje o význačných osobnostech (medailony regionálních umělců, zejména literátů) a podnikcích. V detailním popisu se někdy ztrácí širší souvislosti i hierarchizace, zvláště s menším časovým odstupem přibývá vedle standardního záznamu i úvah a osobních dojmů, zběžného referování či náznaků kritiky, rozšiřuje se společenský záběr. Po 2. světové válce V. vydal dvě menší životopisné monografie: *Josef Jungmann, služebník i pán české řeči* a *F. L. Čelakovský, český milý svatě Rusi*. Setrvává u své metody shromáždění a důkladného studia faktů sledoval v nich společenské podmínky, historické okolnosti i zahraniční souvislosti jazykovědné, resp. literární činnosti obou osobností a vedle toho zachycoval i jejich privátní osudy, vztahy ve souputníky a osobní strádání. Patrně dobově podmíněně popularizační tendence poznamenaly V. dříve vytříbený sloh a zjednodušily myšlenkovou náročnost komentářů i strukturu celého díla. Kromě knižních prací V. publikoval literárněhistorické články (o J. V. Fričovi, V. K. Klicperovi, J. H. Pospíšilovi aj.); v rukopisu patrně zůstala mj. monografie o F. Cajthamlovi-Liberté.

PŘÍSPĚVKY in: Berounský obzor (1931–35); Kytice (1945–48); Nár. osvobození (1937); Nár. práce (1940, Jan Hostivít Pospíšil, knižtiskař a nakladatel); Naše obrana (Příbram 1935–38); Právo lidu (1938). ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře a kultuře, publicistika*: *Země, jež hořela* (RpRp 1935, s. F. Hamplem); *Můj Beroun*. Jeho místo v kulturním proudění národa (monografie, 1938); *Josef Jungmann, služebník i pán české řeči* (studie, 1947); *F. L. Čelakovský, český milý svatě Rusi* (studie, 1949). – *Překlad*: S. Novikov: *Cestou k Černému moři* (1931). ■

LITERATURA: ● ref. *Země, jež hořela*: -Rja (F. Rojka), *Čes. osvěta* 32, 1935/36, s. 232; vz. (V. Zelinka), *Zvon* 36, 1935/36, s. 293; M. Majerová, *Čin* 1936, s. 26; h., *Dělnická osvěta* 1936, s. 26 ●; ● ref. *Můj Beroun*: E. B. (Bass), *LidN* 23. 1. 1939; b. (V. Běhounek), *Nár. práce* 24. 1. 1939; jp., *Čes. osvěta* 35, 1938/39, s. 205 ●; ● ref. *Josef Jungmann...: J. Brambora*, *Práce* 12. 11. 1947; J. Petmichl, *Lid. kultura* 1947, s. 45; O. Králík, *Naše věda* 27, 1949/50, s. 86; J. Hrabák, *SaS* 12, 1950/51, s. 102 ●; ● ref. *F. L. Čelakovský...: an., Komenský* 73, 1948/49, s. 420; F. H. (Hampl), *Práce* 6. 3. 1949; Brk (F. Buriánek), *Zeměd. noviny* 5. 8. 1949 ●; F. Hampl in *Stopami prózy a poezie na Berounsku* (RpR, s. 35); an.: *Opuštěné rukopisy*, *LitN* 1964, č. 39.

Ladislav Vladyka

* 1. 6. 1893 Praha

† 15. 6. 1956 *Nový Knín* u Příbrami

Básník a prozaik, příslušník generace 20. let, autor veršů nesených těsně poválečnou vitalistickou vlnou a konverzačních románů s okultními, detektivními, milostnými a erotickými motivy.

Podepisoval se též vl. jm. Ladislav Přimda, někdy též L. P. Vladyka. – Pocházel z novinářské rodiny, reálné gymnázium absolvoval v rodišti, v době 1. světové války sloužil jako voják především na území tehdejšího Uherska. Po 1918 pracoval jako úředník v Praze, ve 20. a 30. letech u Obilní společnosti. 1919 spolupracoval (anonymně) s redakcí uměleckého čtrnáctideníku nastupující generace Republika, od jara 1920 do jara 1921 redigoval umělecký měsíčník Orfeus, 1921 byl členem neoficiální skupiny Několik (R. Broj, A. Černík, Z. Kalista, F. Němec, J. Seifert, V. Vančura, J. Wolker ad.), jejíž někteří příslušníci se na podzim 1920 podíleli na zformování avantgardního levicového seskupení Devětsil. V polovině 20. let navštívil Francii a Nizozemí.

Literárně se V. začal projevovat 1914 v Lumíru a Zlaté Praze verši vyznačujícími se smyslovým prožíváním každodennosti. Náladovou lyriku nejčastěji inspirovanou milostnými city, sceneriemi města a městské přírody, aktuálními společenskými událostmi nebo zážitky z cest psal až do 2. poloviny 20. let. Knižně debutoval sbírkou drobných básní s motivy mládických citových nálad a dojmů *Cizí město*. Intimní lyričnost vitalistického prožitku světa v druhé sbírce *Okna a dveře* doplňovaly podněty z Wolkrovy prvotiny Host do domu. Těžiště V. tvorby spočívá v konverzačních společenských románech vykreslujících prostřednictvím erotických motivů mravní úpadek soukromého i veřejného života pražských středních vrstev po roce 1918. V knižním prozaickém debutu *Včera není dnes* rozvinul dráždivý příběh svádění ženatého advokáta jeho bývalou milenkou; v detektivně laděném románu *Já v něm* fantaskní motiv převtělení stárnoucího zhýralce a rozkošníka do těla mladého muže. Požívačnost mladého bonvivána svádějího matku, dceru a služku vylíčil v románu *Pouze tělo*, v němž zároveň vyšel vstříc dobovému čtenářskému zájmu o okultismus. Okultní nádech rovněž vtiskl příběhu mladé ženy sváděné zkomponovaným slovenským statkářem a politi-

kem v románu *Bar-el-Ghazal*, jehož hrdinka, podobající se antické egyptské bohyni, končí jako barová tanečnice v Káhiře. Převážně erotické a milostné náměty rozvíjené prostřednictvím dialogů (někdy s dvojsmyslnými narážkami a zámlkami) autor uplatnil i v dalších románech o manželském rozvratu několika nevěrných dvojic (*Hra o ženu*), o nešťastném manželství stárnoucího ministerského úředníka s požívačnou dívkou z periferie (*Pustá seč*), o rafinovanosti nezávazného flirtování (*Mnohoženství*) a touze stárnoucích mužů a žen po mladých láskách (*Hra ve čtyřech*). Nejznámější V. prózu, částečně založenou na autopsii, představuje román *Láska v Batuře* s ústředním milostným příběhem českého důstojníka rakousko-uherské armády a mladé srbské ženy na okupovaném srbském území v době 1. světové války. V. románová tvorba se přibližovala k zábavné populární literatuře. Evokací pozitivitářského prostředí pražského měšťanstva byla dobovou kritikou (A. M. Píša) vnímána jako pokračování tvorby V. Hladíka, a také, především pro autorovu fabulační obratnost a schopnost psychologického postižení vztahů mezi muži a ženami, jako epigonské následovnictví některých společenských románů F. X. Svobody. Po 1933 se V. jako prozaik natrvalo odmlčel, obdobnou tematiku s milostnými nebo detektivními motivy uplatnil v průběhu 30. let jako autor rozhlasových her (např. *Zlatá liška*, *Dům ve větru*, *Démanty zlatého pavouka*, *Export*). Ojedinele, zejména na počátku 20. let, psal referáty o filmu a kulturní glosy.

ŠIFRA: L. V. ■ PŘÍSPĚVKY in: Cesta (1918–20); Červen (1918–19); Čes. slovo (1925, 1930); Čes. svět (1928–29); Kmen (1920); Lid. noviny (1924–38); Lumír (1913–25, zejména verše); Nebojsa (1919–20); Orfeus (1921); Panoráma (1929, o R Láska v Batuře); Pozor (Olomouc 1933, R Děvče za frontou); Právo lidu (1924); Republika (1919); Světozor; Šibeničky (1918–20); Zlatá Praha (1914–15); – posmrtně: ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Cizí město (BB 1920); Včera není dnes (R 1927); Já v něm (R 1927); Okna a dveře (BB 1927); Balada o tvářích z papíru (B 1928); Pouze tělo 1, 2 (R, PP 1928); Bar-el-Ghazal (R 1928); Láska v Batuře (R 1929); Mnohoženství (R 1929); Hra o ženu (R 1931 ← Čes. slovo 1930 s tit. Žena tvoje-naše); Hra ve čtyřech (R 1931); Pustá seč (R 1933). ■ REDIGOVAL *časopis*: Orfeus (1920–21, č. 1 s K. Teigem, další s red. kruhem). ■

LITERATURA: ● ref. Cizí město: J. Berka, Lípa 1920, č. 4; J. H. (Hora), Kmen 4, 1920/21, s. 57 ●; ● ref.

Vladyka

Včera není dnes: P. Fraenkl, Host 6, 1926/27, s. 267; A. C. Nor, Kmen 1, 1926/27, s. 172; J. M. Augusta, Lumír 54, 1927/28, s. 440 ●; ● ref. Já v něm: vz. (V. Zelinka), Zvon 27, 1926/27, s. 601; A. M. Píša, Sever a Východ 1927, s. 305; Bař. (B. Fučík), Tvar 1927, s. 95; chb. (V. Cháb), LitN 1927, č. 4; ax (E. Vachek), PL 13. 1. 1928 ●; ● ref. Včera není dnes, Já v něm: M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 22. 5. 1927; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 12. 6. 1927; A. N. (Novák), LidN 12. 6. 1927; an. (J. Hora), RP 14. 7. 1927; an., Panoráma 1927, s. 118; J. O. Novotný, Cesta 10, 1927/28, s. 80 ●; ● ref. Okna a dveře: jv. (J. Vodák), Čes. slovo 14. 9. 1927; A. M. Píša, Host 7, 1927/28, s. 27; G. (F. Götz), Lit. svět 1, 1927/28, č. 5; A. N. (Novák), Lumír 54, 1927/28, s. 386 ●; ● ref. Pouze tělo: jv. (J. Vodák), Čes. slovo 29. 8. 1928; G. (F. Götz), NO 20. 9. 1928; ax (E. Vachek), PL 20. 9. 1928; V. Brtník, Venkov 4. 10. 1928; A. M. Píša, Sever a Východ 1928, s. 360; vz. (V. Zelinka), Zvon 30, 1929/30, s. 125 ●; ● ref. Bar-el-Ghazal: ax. (E. Vachek), PL 21. 10. 1928; K. (F. V. Krejčí), PL 25. 12. 1928; A. G. (Grund), RA 4, 1928/29, s. 84; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 29. 11. 1929; J. F. (Folprecht), Čes. osvěta 26, 1929/30, s. 75 ●; B. Jedlička: ref. Pouze tělo, Bar-el-Ghazal, LidN 2. 2. 1928; ● ref. Láska v Batuře: ax (E. Vachek), PL 20. 10. 1929; P. E. (Eisner), Prager Presse 26. 10. 1929; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 29. 11. 1929; B. Jedlička, LidN 7. 12. 1929; an., LitN 1929, č. 20; J. O. Novotný, Cesta 12, 1929/30, s. 329 ●; ● ref. Mnohoženství: K. Š. (Štorch), RA 5, 1929/30, s. 312; G. R., Signál 2, 1929/30, č. 9; -tt-, Čin 1, 1929/30, s. 259; V. Brtník, Venkov 9. 1. 1930; Chalupěcký (J. Ch.), Samostatnost 1930, č. 4 ●; A. M. Píša: ref. Láska v Batuře, Mnohoženství, Sever a Východ 1930, s. 70; ● ref. Hra o ženu: J. F. (Folprecht), Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 320; vz. (V. Zelinka), Zvon 32, 1931/32, s. 658; F., Čin 3, 1931/32, s. 547; vr. (V. Ryba), PL 5. 6. 1932 ●; ● ref. Hra ve čtyřech: vz. (V. Zelinka), Zvon 32, 1931/32, s. 518; V. Ch. (Cháb), Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 441; vr. (V. Ryba), PL 5. 6. 1932 ●; ● ref. Pustá seč: J. V. S. (Sedlák), Venkov 17. 10. 1933; drb. (J. Borecký), Zvon 34, 1933/34, s. 83; -Rja- (F. Rojka), Čes. osvěta 30, 1933/34, s. 177 ●; r. t.: ref. rozhlasová hra Zlatá liška, PL 28. 1. 1934; A. Hoffmeister in Předobrazy (1962, s. 23).

pš

Josef Věnceslav Vlasák

* 14. 4. 1802 *Chodovlice* u Lovosic

† 16. 6. 1871 *Litoměřice*

Autor a překladatel výchovně-vzdělávací literatury převážně pro děti a mládež, metodik výuky českého a německého jazyka.

Pokřtěn jako Josef Štěpán, Věnceslav je jméno vlastenecké; psal se a byl psán Josef Štěpán V.

i Jozef V. V. – Syn chalupníka. Triviální školu navštěvoval v Třebenicích. Po absolvování učitelského kursu (tzv. preparandy) v Litoměřicích se stal 1817 neplaceným učitelským pomocníkem v Třebenicích. 1819–22 působil jako pomocník na škole v Račiněvsi u Roudnice (R. n. Lab.). Od 1822 byl pomocníkem ve farní škole na Smíchově, kde se seznámil s českou vlasteneckou společností (F. L. Čelakovský, V. Hanka, J. Jungmann, jemuž dodával materiály pro Česko-německý slovník, K. Vinařický aj.). Po zkouškách na hlavní škole byl 1834 ustanoven učitelem na farní škole v Mělníku. Podporován děkanem A. V. Hnojkem se tu V. zasadil o české vyučování, 1846 založil veřejnou knihovnu a propagoval nové didaktické metody ve vyučování českého a německého jazyka. Po Hnojkově penzionování (1850) a dosazení nového děkana byl V. obviněn z profesní neschopnosti; patrně byl též jako politicky nespolehlivý sledován. V 2. polovině 50. let se pokoušel neúspěšně o založení českého učitelského ústavu v litoměřické diecézi. Služebně opomenut 1857 onemocněl, pro neustálé útoky na svou osobu požádal 1865 o penzionování. Žil v Příbrami, 1868 se vrátil k dceři do Litoměřic, 1871 přijal učitelské místo v Žitonicích. Krátce nato zemřel; pohřben byl v Litoměřicích.

V. vstoupil do literatury jako autor příležitostných básní a mravoučných povídek, epigramů a exemplů s českými historickými náměty. Drobné původní a přeložené povídky, básně, bajky, historické obrázky, životopisy a obrazy z přírody ukládal do jednotlivých svazků edice Bibliotéka mládeže, které později přepracoval a doplnil. Občas psal i životopisné práce. Postupně se soustředil převážně na překlady a adaptace výchovně-vzdělávací beletrie německých a rakouských autorů (E. von Ambach, R. Niedergesäss, Ch. Schmid aj.); akcentoval přitom témata nabádavých a výstražných životních osudů zasazených do historického koloritu. Překládal a komentoval i naučnou literaturu pro mládež (o K. Kolumbovi, A. Lincolnovi). Veden snahou zkvalitnit výuku českého a německého jazyka, sestavil (podle vzoru J. N. J. Filčíka) dobově oblíbenou a didakticky účinnou pravopisnou příručku a mluvnici. V. se zabýval také rozbořem gymnaziální četby a neúspěšně se pokoušel o její reformu. – Podle dobových zpráv měl k tisku připravený rukopis Počátky silozpytu (kolem 1857).

ŠIFRY J. V-k, J. VI-s-k, J. V. VI-s-k, VI-s-k. ■ PŘÍ-
SPĚVKY in: Čechoslav (1824–25); Jindy a nyní
(1829–31); Květy (1839, 1844); Poutník slovanský
(1826–27); Přítel mládeže (1828); Rozličnosti Praž-
ských novin (1827–29; 1829 Josef Dobrovský); Škol-
ník (1858, J. J. Ryba); Večerní vyražení (1831–32). ■
KNIŽNĚ. *Beletrie*: Věvec lásky. Na hrobě... Leopolda...
biskupa pasovského, hraběte z Thunu a Hohenste-
inu (B 1827); Vysvobození od smrti vroucího cti-
tele sv. Jana Nepomuckého (B b. d., 1830 ← Jindy
a nyní 1829); Eliška ze Lhoty (P pro ml., b. d., po
1863); Jaromír a Otokar, Památka dušiček, Památná
kniha (PP pro ml., 1871); Šotek, Divadelní herečka,
Židovka a syn její (PP pro ml., 1872); Kanárek, Pět
desítek, Koník (PP pro ml., 1872; upr. vyd. 1884 s tit.
Kanárek, Vděčný chovanec, Koník); Nad propastí,
Dítky vystěhovalcovy (PP pro ml., b. d., po 1872);
Malá herečka (P pro ml., b. d.). – *Překlady a adapta-
ce*: Ch. Schmid: Jehnátko (1827) + Holubička (1828)
+ Eustachius (1828) + Bohumír, mladý poustevník,
Štěstí dobrého vychování (1830) + Štědrý večer
(1830) + Dřevěný kříž (1832) + Dřevěný kříž (1832)
+ Biblické příběhy Starého a Nového zákona pro
dítky 1, 2 (1833) + (an.) Bůh dopouští, ale neopouští,
Bůh dopustí, kdo se jeho spustí (1871) + Vysloužilec
aneb Kam vede hra (b. d.); C. F. van der Velde: Quido
(1828); Bibliotéka mládeže anebo Sběrka mravních
povědek k ušlechtnění srdce a obveselení myslí... 1–4
(1828–32); an. (A. C. J. Eichler): Stoletá slavná pa-
mátka vyhlášení za svatého Jana Nepomuckého
knížka modlicí (1829); A. E. Huebel: Dvě stě látek
k předpisům k cvičení se z krasopsaní... (1830; 1848
rozmnož. vyd. s tit. Tři sta látek k předpisům k cviče-
ní se z krasopsaní...); Padesát krátkých povídek pro
mládež v české a německé řeči (1848); B. K. Schu-
bert: Mělník a jeho památnosti (1856); W. Hoffmann:
Abraham Lincoln, osvoboditel otroků v Americe
(1863); E. Foa: Robinson v Paříži aneb Jak se může
zbohatnouti (1868) + Sirotek v Paříži aneb Z chudo-
by do zámožnosti (1909, uváděno jako 3. vyd.); R. Nie-
dergessäss: Báchorky, báječky a povídky pro malé
dítky (1868) + Hluchoněmý (1868) + Příběhy mého
dědečka (1868) + Sirotek (1870); E. z Ambachu:
Kryštof Kolumbus nebo Objevení Ameriky (1870) +
Štědrý večer (1870) + Kříž v lese (1871) + Otročník
aneb Rozum bez srdce (1871) + Věrný přítel jest nad
zlato a poklady (b. d.); R. Baron: Český hoch v Ame-
rice (1871) + Vánoce v rodině Blahorádově (1871) +
Přátelství (b. d) + Příhody Jaroslavovy (b. d.). – *Od-
borné práce*: Česká dobropisemnost aneb Ouplný
úvod, jak by se dítky naučily dobře psátí... (1841);
Česká i německá mluvnice v příkladech... s připoje-
ným krátkým dějepisem české země (1848, s paralel-
ním něm. tit.); Krátká mluvnice a dobropisemnost
česká pro dům i školy vlastenecké (1850); Vyučová-
ní školní na základě nynějších čítanek 1–3 (1856,
1857, 1859). – *Ostatní práce*: Promluva před hudební
akademií pána J. Svobody... (1830); Slovo k uvítání
dvojtýchodného pána J. Svobody... (1832); Slovo při

slavném udělení záslužného křížce s korunou... Vojt.
Zumanovi (1857); Ke dni 31. května 1860 při udělení
záslužného křížce s korunou p. Jos. Valentovi...
(1860). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Bibliotéka
mládeže anebo Sběrka mravních povídek k ušlech-
tnění srdce a obveselení myslí... 1–4 (1828–32); Jit-
řenka aneb Sebrání zábavných povídek a básní pro
jinochy a dívky vlastenské (1831); Malé poučitedlné
povídky (1831); Patero písní ke mši svaté (1843);
Bibliotéka mládeže. Spisek k poučení a obveselení...
1–6 (1843–46); Padesát krátkých povídek pro mlá-
dež v české a německé řeči (1848, s paralelním něm.
tit.); Gratulatur obsahující hojnou zásobu přání...
(1859; rozšíř. vyd. 1862, 1870); Vzory k úlohám písem-
ním při cvičení slohovém 1, 2 (1865, 1866). ■

LITERATURA: ● ref. ed. Bibliotéka mládeže.
Spisek...: F. D. (Doucha), Čes. včela 1843, s. 44; an.
(K. Havlíček Borovský), Pražské noviny 15. 2. 1846
●; an. (J. V. Jirsík): ref. překl. Ch. Schmid: Biblické
příběhy... Časopis katol. duchovenstva 1849, s. 141;
Z. (K. V. Zap, dub.): ref. Česká i německá mluvnice
v příkladech..., ČČM 1850, s. 139; ● nekrology: an.,
Beseda učitelská 1871, s. 310; an., Květy 1871, s. 207;
an., NL 18. 6. 1871 ●; V. Kredba: J. V. Š. V., Učitel-
ský kalendář 1883, s. 1; V. Kryšpín in Obraz činnosti lite-
rárního učitelstva československého za posledních
100 let (1885, s. 290); J. K. (Klika): Učitel trpítel, NL
9. 11. 1902: an.: Zapomenuté jubileum, Máj 1, 1902/03,
s. 81; K. Křenek: J. V. V., Vlastivědný sb. Podřípska
10, 1932/33, s. 154; E. Strnad in Vlastenecký učitel
(1955, s. 129); V. Spěváček: Na paměť J. V. V., Čes. ja-
zyk a literatura 22, 1971/72, s. 78; J. Houžva: Mělnic-
ký buňč, Svoboda 20. 10. 1987; O. Kotyza in Dějiny
města Litoměřic (1997, s. 416); P. Koukal: Významný
buditel, Ústecký deník 13. 4. 2002.

vf

Rudolf Vlasák

* 18. 6. 1888 *Střešovice* (Praha-S.)

† 4. 6. 1938 *Kolín*

Prozaik a dramatik, autor románů, povídek a dram-
at vyprávějících válečné příběhy legionářů na ruské
frontě za 1. světové války.

Absolvoval obchodní školu, pracoval jako te-
legrafní zřízenec. Během 1. světové války byl
zajat v Rusku, vstoupil do legií, byl těžce zra-
něn a povýšen na důstojníka, dosáhl až kapi-
tánské hodnosti. Absolvoval sibiřskou kampaň
a anabázi do Čech. Do výslužby odešel 1925 na
vlastní žádost a věnoval se práci v legionář-
ském hnutí.

Cílem V. rozsáhlého díla byla glorifikace čes-
koslovenských legií a hold jejich řadovým pří-

slušníkům, na jejichž skutečné, typické i netypické osudy se autor v úvodcích často odvolává. V mnohdy extenzivních epických příbězích (*Štvančí, Bratři, Kozáci a naši, Neuznali... , Vojáci císařovi, Vojáci revoluce, Vojáci republiky*) pracuje s početnou galerií postav a demonstruje vývoj a přerod prostých mužů, obvykle venkovanů, ve statečné a uvědomělé obránce národních zájmů, vyznávajících hodnoty věrnosti, jednoty a sebeobětování ve prospěch kolektivu. V sentimentálních a hojně idealizovaných dějových schématech je český živel ve válečném chaosu a zvlí nositelem lidskosti a kladných vlastností oproti negativně zobrazovaným reprezentantům světa germánského a maďarského. Přes silnou lidovost a sociální citění V. vyjadřoval prudký odpor proti bolševismu jako vrcholu rozkladu a barbarství; jeho rusofilství nalézalo výraz v heroizaci kozáckých jednotek a v častých symbolizujících motivech milostných vztahů Čechů a Rusek, zakončených odchodem do Čech. V. se pokoušel i o roli legionářského humoristy (*Houpačky na magistrále*), líčícího v žánrových obrázcích komické historky vyplývající z neobvyklých situací či rozdílných mentalit. V prózách pro děti oslavoval kurážnost a nepokojenou hrdost ruských a ukrajinských mládenců ve víru světové i občanské války (*Junák Boris, Kozáček Vasil, mstitel... , Dědicové kozácké slávy*), a nakonec v neumělých básních i vojáky československé armády. Jen ojediněle (*Hrdina poháru*) tematicky zamířil do civilního prostředí, aby vyzdvihl píli, sportovní čestnost a chlapecké kamarádství. Z legionářského prostředí čerpá i řada jeho dramát, převádějících epizody z próz na jeviště; jeho aktovky a humoresky rozvíjejí mnohdy velmi jednoduchým způsobem drobnou anekdotu či zábavnou příhodu.

PŘÍSPĚVKY in: Ranní noviny (1934–35). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Houpačky na magistrále (PP 1927); Veselá anabáze brášky číslo X (P 1927); Lojza Pospíšil, správný bráška (P 1928); Příhody z malé garnizony (PP 1928); Pan Štěnička je ve formě (D 1929); Ruské zlato (D 1929); Z těplušky do těplušky a jiné houpačky (PP 1929); Zrádce? (R 1929); Amatér Čipera (D b. d., 1930); Harfeník Ondřej (D 1930); Hořem ku štěstí (D 1930); Jiskrák (P 1930); Krutinovic vyhráli... (D 1930); Parcelace (D 1930); Prapor (D 1930); Serenit (D 1930); Stíny velké doby (R 1930); Tyhle spolky (D 1930); Kam s ní? (D 1930); U Kazaně (D 1930); Mámino věno (D 1931); Pepa se vrátil (D 1931); Ve víru (R 1931); Vojáci císařovi 1, 2 (R 1932); Peklo 1–3 (R 1933); Židáček Leo (P 1933);

Démon garnizony a jiné příběhy (PP 1933); Vojáci revoluce 1, 2 (R 1934); Vojáci republiky 1, 2 (R 1934, 1936); Kamarádi 1–3 (R 1935); Štvančí 1, 2 (R 1935); Dědek (R b. d., 1935); Hyeny bojiště a jiné obrázky z války (PP b. d., 1935); Bílí barbaři 1–3 (R 1937); Bratři 1, 2 (R 1937); Hrdina poháru (P pro ml., 1937); Kozáci a naši 1–3 (R 1937); Neuznali... 1–3 (R 1937, 1938); Klacek (R 1938); Dědicové kozácké slávy (P pro ml., 1938); Junák Boris (P pro ml., 1938); Kozáček Vasil, mstitel... (P pro ml., 1938); Vánoce sedmé roty (P pro ml., 1938); Splněná touha (P pro ml., 1938); Vojáci, hoši malování (B 1938); Vojáci, hoši ze zlata (B 1938). ■ REDIGOVAL *časopis*: Dělnické noviny (1910–13). ■

LITERATURA: ● ref. Z těplušky do těplušky...: V. Brtník, Venkov 26. 4. 1929; V. Cháb, NO 9. 5. 1929; J. Staněk, Čes. osvěta 26, 1929/39, s. 340 ●; -chb (V. Cháb): ref. U Kazaně, NO 17. 8. 1930; ● ref. Hrdina poháru: L. Zbraslavská, Úhor 1938, s. 183; K. J. (Juda), Střední škola 1939, s. 108 ●; Filip (D. Filip): ref. Splněná touha, Úhor 1939, s. 14 + ref. Vojáci, hoši malování, Vojáci, hoši ze zlata, Úhor 1939, s. 14.

jz

Julie Vlasáková

* 14. 3. 1860 *Křivšoudov* u Ledče nad Sázavou
† 10. 12. 1931 *Mladá Boleslav*

Autorka próz a dramát, pohádek a loutkových her, překladatelka z němčiny, etnografka, sociální pracovnice.

Datum a místo úmrtí, uváděné v části literatury (J. Vopravil: 1930 Kutná Hora; Naše kniha 1929, s. 314; srpen 1929 Kutná Hora) se týká jiné osoby téhož jména. – Roz. Kahlesová, v matrice zapsána jako Juliána. – Pocházela z rodiny majitele dvorce, který záhy přišel o majetek a pak pracoval v různých povoláních na různých místech. Obecnou školu navštěvovala v rodišti, další vzdělání získala v klášterní škole řádu voršilek v Kutné Hoře, kde rodina nějaký čas bydlela. Pro nedostatek prostředků nemohla V. pokračovat ve studiu na klášterním učitelském ústavu, vrátila se domů a za nemocnou matku vedla domácnost. Po její smrti byla zaměstnána zprvu jako praktikantka, později jako vedoucí pošty v Chlumci n. Cidlinou (od 1882) a starala se o otce, který ztratil zaměstnání; 1891 se provdala za kolegu poštovního úředníka. Rodina žila nejprve v Terezíně, od 1900 pak trvale v Mladé Boleslavi (jeden ze dvou synů zahynul na italské frontě za 1. světové války), kde se V. kromě literatury věnovala

sociální a humanitární práci a spolkové a organizační činnosti především v ženském hnutí (byla funkcionářskou Spolku paní a dívek v Mladé Boleslavi, jejím přičiněním byla ve městě založena škola pro ženská povolání, organizovala péči o válečné sirotky aj.). Proslovi-la řadu přednášek o výchově, kultuře a ženské otázce. Pohřbena byla v Mladé Boleslavi.

V. debutovala 1888 básněmi v Lumíru, později se věnovala próze a dramatu. Pro její lidové romány jsou charakteristické četné autobiografické motivy, nejmarkantněji v knize *Přespolní děti*, v níž beletristicky zpracovala vzpomínky na své dětství a mládí. Ať už se příběhy jejích děl odehrávají v kterékoli době (*Květy zlatého věku* za Rudolfa II., *Na chlumeckém panství* za Josefa II., *Převrat* v čase 1. světové války, *Hrdinka povinnosti* v letech poválečných), vždy jde především o vykreslení osudů žen a jejich vnitřního světa bez ohledu na historické souvislosti. Do rozvětveného děje, ne vždy kompozičně zvládnutého, jsou zařazeny podrobné poučující pasáže (o pěstování ovoce, o lovu, o výchově dětí, o slovenských a maďarských krojích) i kritika válečného a poválečného morálního úpadku. Časté jsou nezakryté projevy antise-mitismu. Její hry, převážně situační veselohry, byly uváděny pouze ochotníky stejně jako loutkové hry pro mládež. Pohádky, které sebrala do několika svazků, jsou většinou kompilace pohádkových motivů různých autorů, na něž se v některých případech přímo odvolává (J. K. Tyl, B. M. Kulda). K překladům si vybírala díla jí blízká tematicky, převážně milostná dramata žen. Je autorkou nebo pořadatelkou několika národopisných a hospodyňských publikací, gratulantů a rádce pro zamilované.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Josef Záruba; Julie V., J. V. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1902); Boleslavan (1930–31); Časopis Vincentina; Čes. žena (Čes. Budějovice, od 1918); sb. Čes. národní kroje (1929); Čes. lid (1902–06, 1909); Čes. loutkář (1912); sb. Gratulant (1911); Kalendář Vincentina (1930); Lada; List paní a dívek (1925–27); Lumír (1888); Malý čtenář (1902–03); Nár. listy (1900–10); Naše domácnost (Čes. Budějovice 1927–31); sb. Přípitky o svatbách, křtinách, svatbách stříbrných a zlatých, májích, obžinkách a jiných příležitostech 1, 2 (1911); Rodina; sb. Řeči a přípitky o svatbách, májích a jiných lidových zábavách (1903); sb. Škola a vzorný dopisovatel milujících (1911); Vesna (Ml. Boleslav). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Nejnovější pohád-

ky 1, 2 (b. d., 1908); Perníkář a kominíček (D pro ml., b. d., 1908); Kašpárek a loupežník (D pro ml., 1909); Babičiny pohádky (b. d., 1912); Maminčiny pohádky (b. d., 1912); Dědečkovy pohádky (b. d., 1912, obs. 2. d. Nejnovějších pohádek a pohádku O Héliovi); Žádost kmotra Jahelky (D pro ml., 1912); Myslivcova dceruška (R 1918); Milena (R 1922); Na chlumeckém panství (P 1923); Kolegyně (R b. d., 1923); Dobrá partie (D b. d., 1925); Seliště, ves bez mužů (D 1925, podle stejnojmenné P K. Mikszátha); Já ho nechci! (D 1925, insc. i s tit. Ona ho nechce); Vězeň na Bezděži (D 1925); Bílá holubička (D pro ml., b. d., 1925); Z chaloupky na trůn (D pro ml., b. d., 1925); Jak byl Rapouch junior vyléčen (D 1925, podle stejnojmenné P V. Kosmáka); Hrdinka povinnosti (P 1925); Přespolní děti (R pro ml., 1926); Třída VII. b (D 1926); Převrat (R 1927); V osidlech záletnice (P 1927); Šťěstí paní Judity (R b. d., 1930); Na šikmé ploše (R b. d., 1931); Květy zlatého věku (R 1931); Dcery paní učitelové (R 1931); – posmrtně: Tetička pro výbavu (D b. d., 1933, podle G. Tresse). – *Překlady*: W. Heimb-urg (B. Behrens): V klášteře vendhúzkém, Voršila (b. d., 1904); H. Courths-Mahler: Nikdy tě neopustím (1922) + Náhrdelník (1923) + Vrať mi svobodu! (1924) + Láska trny rodí (1927) + Svatyně srdce (1927) + Utrpením ke štěstí (1927) + Za štěstím (1927) + Katuščino manželství (1928) + Sňatek na smrtelném loži (1929) + Žal a vítězství lásky (1932); G. Hartwig: Dcera generála (1926) + Kež bych byla zůstala (1927) + Láska vždy vítězí (1927) + Omyly srdcí (1929) + Veliké tajemství (1929) + Umělcova láska (1930) + Dědička milionů (1931) + Pomsta ženy (1932); M. von Ebner-Eschenbach: Neotevřeně spálit! (1929). – *Ostatní práce*: Turci před Vídní v roce 1683 (1909, pseud. Josef Záruba); Zavařování ovoce, nakládání, konzervování a výroba ovocných vín (b. d., 1911); Škola jemného mravu (b. d., 1911); Praktická příručka pro každou domácnost – Hodinové obědy (b. d., 1924). ■ SCĚNICKY. *Hry* (b. d.): Vzorný manžel; Vzorná manželka. ■ REDIGOVALA časopisy: Čes. žena (Čes. Budějovice 1919), Naše domácnost (Čes. Budějovice 1927–31). ■ USPOŘÁDALA A VYDALA: Řeči a přípitky o svatbách, májích a jiných lidových zábavách (1903); 1911 rozšř. vyd. ve 2 sv. s tit. Přípitky o svatbách, křtinách, svatbách stříbrných i zlatých, májích, obžinkách a jiných příležitostech); Gratulant (b. d., 1911; 1922 s tit. Velký gratulant; 1911 výbor s tit. Menší gratulant; 1922 s tit. Menší gratulant, slova lásky a vděčnosti); Škola a vzorný dopisovatel milujících (b. d., 1911; 1922 s tit. Tajemník lásky, pseud. Josef Záruba); České národní kroje (1929). ■

LITERATURA: J. Fabian: ref. Myslivcova dceruška, *Vlast* 34, 1917/18, s. 576; an.: J. V., Naše kniha 1920, s. 36; J. Fabian: ref. Na chlumeckém panství, *Vlast* 40, 1923/24, s. 92; O. Pospíšil: ref. Hrdinka povinnosti, *Úhor* 1925, s. 168; -š.: ref. Přespolní děti,

Vlasáková

Vlast 43, 1926/27, s. 377; -k.: ref. Převrat, Vlast 44, 1927/28, s. 41; ● k sedmdesátinám: A. Mittenhubrová, Kalendář Vincentina 1930, s. 108; an., Naše kniha 1930, s. 156 ●; L. Grossmannová Brodská: Jmenovci spisovatelů, Naše kniha 1930, s. 447; ● nekrology: -m-, Nár. politika 11. 12. 1931; an., Loutkář 18, 1931/32, s. 114; an., Naše kniha 1932, s. 8; -m-, Čes. lid 1932, s. 27; T. J. Jiroušek, Vlast 1932, s. 41 ●.

sm

Vlast

1884–1941

Měsíčník, věnovaný domácí i cizí beletrii, literární historii a kritice, národní a katolické historiografii a především apologetice; poskytoval ideové základy katolicky orientovaným autorům, zejména kněžím; na přelomu 19. a 20. století hojně prostředkoval mravoučně tendenční pojetí literatury a odmítal moderní umělecké směry.

Podtitul: 1884/85–1938 (roč. 1–52) Časopis pro poučení a zábavu (1919–25 také s obměnami podtitulu jako Měsíčník pro poučení a zábavu); 1939–41 (roč. 53–55) Revue pro kulturu a život (také s obměnami podtitulu jako Kulturní revue). – *Redaktoři:* 1884/85–1912/13 (roč. 1–29) T. Škrdlle; 1913/14–1923/24 (roč. 30–40) odp. red. J. T. Jiroušek, hlavní spolupracovník a řídící red. A. Dostál; 1924/25 (roč. 41) A. Dostál a V. Vajs; 1925/26–1926/27 (roč. 42–43) odp. red. V. Vajs, řídící red. F. Košák; 1927/28 (roč. 44) F. Košák (č. 1–5) a J. Hronek (č. 6–12); 1928/29 (roč. 45) J. Hronek; 1930 (roč. 46) J. Hronek (č. 1–3), V. Bitnar (č. 4–11) a F. H. Žundálek (č. 12); 1931 (roč. 47) A. Brousil; 1932–34 (roč. 48–50) F. H. Žundálek; 1937–39 (roč. 51–53) odp. red. J. Šolle, hlavní red. V. Zima do č. 3 roč. 53, do konce t. r. pouze J. Šolle; 1940–41 (roč. 54–55) J. Šolle. – *Majitel, vydavatel a nakladatel:* 1884/85–1941 (roč. 1–55) Družstvo Vlast (od roč. 53, 1939 s názvem Literární spolek Družstvo Vlast); Praha. – *Periodicita:* 1884/85–1928/29 (roč. 1–45) měsíčník, 12 čísel od října do září, od roč. 36 (1919/20) č. 10 a 11 často jako prázdninová dvojčísla, od roč. 42 (1925/26) často i dvojčísla mimo prázdninové měsíce; 1930 (roč. 46) měsíčník, 12 čísel (i jako dvojčísla nebo trojčísla) od února do prosince; 1931–34 (roč. 47–50) měsíčník, 12 čísel od ledna do prosince, často i vícečíslo, č. 5–12 roč. 50 vyšla souborně až počátkem 1935; 1935–36 časopis nevycházel; 1937–38 (roč. 51–52) měsíčník, 12 čísel od února do prosince, převážně jako dvojčísla; 1939 (roč. 53) měsíčník, 6 čísel od února do prosince, trojčísla 4–6; 1940 (roč. 54) 12 čísel od února do prosince, též dvojčísla; 1941 (roč. 55) měsíčník, 5 čísel od ledna do května, kdy bylo vydávání časopisu německými okupačními úřady zastaveno.

Název psán do 1906 Vlast. – V. vznikla jako reakce na impulsy evropského písemnictví a liberálního myšlení prostředkované lumírovským proudem české literatury a pozitivistickou linií humanitních věd; byla zaměřena k podpoře národního pojetí literární tvorby a současně k propagaci i obhajování katolické literatury, vědy a duchovenstva. Iniciátorem a zakladatelem V. se na jaře 1884 stal kněz T. Škrdlle, který k finančnímu zabezpečení časopisu inicioval ustavení vydavatelského spolku s názvem Družstvo Vlast (založen koncem září 1884, nejprve se sídlem v zakladatelově bytě v Praze-Žižkově, od 1893 v dominikánském klášteře v Jilské ul., od 1898 v zakoupeném domě v Žitné ul., bývalém sídle knihtiskařské firmy Vetterl). Na vzniku časopisu stejně jako na ustavení stejnojmenného spolku se kromě T. Škrdleho v určující většině podíleli příslušníci světského i řádového kléru (snahy o založení časopisu údajně podporoval i tehdy zemřelý V. Beneš Třebízský); dalšími členy se postupně stávali publicisté, učitelé všech stupňů škol, úředníci, obchodníci, řemeslníci a soukromníci včetně významného donátora, krumlovského vévody A. J. Schwarzenberga. Ve funkcích předsedů družstva se vystřídali T. Škrdlle (do 1886), J. Mergl (do 1888), R. Horský (do 1911), T. J. Jiroušek (do 1913), V. Hálek (do 1919), A. Suchoradský (do 1924 a znovu do 1928), F. Košák (do 1926), A. Oliva (do 1930), F. H. Žundálek (do 1936) a J. Čihák (do 1941). Činnost družstva se od počátku 90. let počala rozšiřovat i na další oblasti, postupně byly zřizovány samostatné fondy, kroužky, odbory a sekce (např. 1890 knihovní komise pro určování vhodných knih pro farní a spolkové knihovny; 1891 fond pro katolické spisovatele, historický kroužek a sociální odbor; 1895 filozoficko-pedagogický odbor; 1897 literární sekce a Jednota katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy; 1904 Spolek pro zakládání katolických knihoven; 1908 pedagogický svaz), které vesměs rovněž vydávaly samostatné periodické tiskoviny a příležitostně publikace. Kromě vydavatelských aktivit (např. od 1891 Dělnické noviny přejmenované 1900 na Naše listy; od 1893 Sborník historického kroužku; od 1901 brožovaná edice Vzdělávací četba katolické mládeže, kalendář Svatý Vojtěch; od 1905 Sociální kalendář pro katolický lid československý; od 1906 kalendář Štítný; k těmto tiskovinám náleželo též 1900–30 čtyřicet svazků časových bro-

žur s tit. Hlasy svatováclavské, vnímaných také někdy jako příloha V.) uskutečňovalo družstvo časté veřejné přednášky, hlavně členů historického kroužku a literární sekce, a také širší společenské akce (např. 1896 a 1900 v Praze, poté 1906–14 každoročně tzv. literárně sociální sjezdy v řadě měst středních, severních a jihozápadních Čech; 1900 výstava katolického tisku 19. století; 1908 polygrafická výstava o činnosti a vydavatelské produkci družstva). Politické aktivity v rámci sociálního odboru iniciované především T. J. Jirouškem vedly 1894 k ustavení první české katolické politické strany (křesťanskosociální) a společně s celkovým zaměřením družstva i časopisu V. odrážely snahy obnovit tradiční vůdčí postavení katolického náboženství v české společnosti. Příznačnou se v tomto smyslu stala zejména „obránná akce“ proti oslavám pětisetletého výročí upálení J. Husa 1915, kterou družstvo zahájilo v několikaletém předstihu kritikami odborných spisů o Husovi a vydáváním brožované edice polemických protihusitských brožur s titulem *Rozhledy po husitství*. Zprávy o činnosti družstva a jeho samostatných sekcí tvořily pravidelnou součást obsahu časopisu V. Jeho literárněkritickou složku ovlivnil zejména vznik knihovní komise, proměněné 1896 v tiskový odbor, tzv. Tiskovou ligu (1903–30 vydávala vlastní čtvrtletní tiskoviny *Obrana víry a Husitství ve světle pravdy*). Její členové (čítající až do 1914 kolem stovky osob a pojmenovávající se také ligističtí křížáci nebo ligisté) podrobně sledovali vydávanou beletrii, odborné publikace zejména historické a především nekatolický tisk nebo publikace nepřátelské katolickému náboženství, a převážně pod značkami (L + šifra, popř. číslice) publikovali až do 20. let 20. století proti „pokrokářským a protestantským“ tiskovinám polemiky a obrany (nejčastěji rubriky *Paběrky z novin a veřejného života* a *Literatura*). Rozsáhlá členská základna (patnáctičlenný zakladatelský okruh družstva se v průběhu 90. let rozšířil až na dva tisíce členů) a časté sponzorské dary nebo účelové sbírky zajišťovaly družstvu finanční soběstačnost, posílenou od 1900 komerční činností vlastní tiskárny. Odbory a sekce družstva byly vesměs aktivní až do konce 1. světové války, pak jejich činnost postupně stagnovala a ustávala (již 1914 zanikl odbor literární, nejdéle, do 1934 působil historický kroužek). Až do 1918 družstvo a jeho tiskové orgány prostředkovaly přísně konzervativní nábožen-

skou orientaci (vlastenecké postoje církve se tehdy zásadně uplatňovaly v rámci austrokatolicismu a loajality k monarchii). Snahy o reformování družstva v průběhu 90. let protagonisty Katolické moderny a reformního hnutí kněžstva (zejména S. Bouškou, který 1894 dokonce do družstva vstoupil s cílem proměnit časopis V. v orgán mladé katolické literatury, nebo E. Dlouhým-Pokorným) byly zakladateli nekompromisně potlačeny. Stejně odmítavě se družstvo postavilo k svému členu, knihkupci a literárnímu historikovi F. Bačkovskému kvůli jeho vydání „nehodné“ knihy T. V. Bílka o pobělohorské rekatolizaci Čech a vyloučilo jej ze svých řad. Zřetelně liberálnější hlediska včetně státoporných postojů k republice se do aktivit družstva, zredukovaných počátkem 30. let již jen na vydávání časopisu V. a několika kalendářů, prosazovaly jen pozvolna. V polovině 1930 vedení družstva navrhlo pro celkovou „neživotoschopnost“ družstvo rozpustit (a prodat jeho nemovitý majetek), zásluhou starších členů (zejména kněze F. H. Žundálka a žurnalisty T. J. Jirouška) se družstvo podařilo zachovat, avšak již jen jako literární spolek (snahy z konce 30. let o obnovení činnosti např. historického kroužku se neuskutečnily). Od poloviny 30. let se působením básníka V. Zimy počala V. částečně modernizovat, vycházela však s nepravidelnou periodicitou a s četnými organizačně-redakčními potížemi až do úředního zastavení 1941, podmíněného zdůrazňováním českého vlastenectví za německé okupace. – Měsíčník, jehož název (navržen V. Pakostou) měl odkazovat k tradičnímu vlastenectví katolické církve, založenému na obraně jazyka a víry, náležel svými pětapadesáti ročníky ke katolickým literárním časopisům s nejdelsí periodicitou; vycházel v sešitovém formátu s obálkou ozdobenou perokresbou postav znázorňujících vlast a církev (od 1932 perokresbu nahradil rámeček se stručným obsahem čísla, od 1939 překrytý siluetou poprsí sv. Václava).

V. byla proponována jako poučná i zábavná revue propagující kulturní a etické hodnoty katolické víry a poskytující publikační zázemí literárně aktivním kněžím a stejně orientovaným laikům. Základní obsahové schéma, reprezentované v převažující míře texty o významu katolické církve a kněží v českých nebo i slovanských dějinách, kultuře i literatuře (převážně rubriky *Články poučné a vědecké*, *Životopisy*, *Různé články*), výchovně nebo konfesně

zaměřenou domácí i přeloženou beletrií (rubriky *Čtení zábavné, Básně*) a pravidelnými recenzními a informačními rubrikami, se udrželo po celou dobu vydávání. Recenzní a informační rubriky s referáty, přehledy a zprávami o domácí i zahraniční literatuře, časopisectvu, uměleckém, kulturním a zejména náboženském dění významně spoluvytvářely profil časopisu až do 1. poloviny 20. let (nejprve rubriky *Literatura, Divadlo a literatura, Divadlo, literatura a umění*, od poloviny 90. let i *Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy, Různé zprávy a články* nebo *Paběrky z novin a z veřejného života*). Od roč. 9 (1892/93) se do značné šíře rozrostla především literární rubrika, prvořadě věnovaná publikacím s náboženskou a církevní tematikou, v menší míře pak i beletrii a dílům historickým, jazykovědným, národopisným, pedagogickým, filozofickým apod. Kromě recenzí a zpráv o domácí produkci včetně překladových titulů V. tehdy pravidelně informovala o podobně zaměřených knihách jinonárodních literatur. Především v referentických rubrikách V. pak také hojně kritizovala české kulturní a kulturněpolitické poměry, liberalizaci veřejného života (snahy o zbavení vlivu církve na státní a veřejné záležitosti, zejména pak na školství), odmítavě vystupovala proti moderním literárním směrům, zvláště realismu a symbolismu, a vedla četné polemiky s časopisy nekatolickými (např. *Athenaeum, Čas, Literární listy, Máj, Moderní revue, Naše doba, Niva*) i katolickými (např. *Hlídkka lit., Nový věk, Nový život, hradecká Obnova*) a vesměs se soustřeďovala na vyhledávání projevů podrývání víry a znevažování náboženství v publicistické a umělecké tvorbě; tato ideologizující a moralistní hlediska veřejně demonstrovala zdůrazňovaný konzervativní program časopisu. K jeho naplňování se od počátku hlásily obsáhlé, na pokračování v celých ročnících publikované úvahy F. Pohunka (*Různé bejlí z českého Parnasu a Volné listy 1884–88*) a následně až do 1. světové války četné recenzní příspěvky např. F. J. Konečného (i pseud. Jan Hejný), J. J. Veselého, J. Navrátila (často i pseud. Rudolf Stupavský nebo H. O. Lešovský) a J. Voborského, hodnotící zejména básnickou tvorbu vůdčích představitelů lumírovské generace (hlavně J. Vrchlického) a generace 90. let (např. O. Březiny, J. Karáska ze Lvovic, J. S. Machara, S. K. Neumanna, A. Sovy) převážně jako ateistickou, pesimistic-

kou a morálně závadnou. Značné publicity se V. dostalo zásluhou obsáhlé stati J. Hromádky z podzimu 1892, v níž byl J. Neruda na základě posmrtně vydaného výboru jeho fejetonů označen za „neznaboha“; konstatování, že svou bohaprázdnou literární činností dlouhodobě „pohoršoval“ katolickou část národa, vyvolalo kolektivní vystoupení většiny českých spisovatelů (hlavně členů Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj) proti V. i proti jeho redaktorovi a jiné protestní akce. Následná časopisecká kampaň, jejíž součástí se mj. staly i polemiky o umělecké svobodě (i v souvislosti se zrodem Katolické moderny v polovině 90. let) vedla jak k posílení negativního vztahu části duchovenstva (zejména studentů bohosloví) k časopisu, tak k odlivu jeho odběratelů (v 1. polovině 10. let už více než o polovinu). Tento trend se prohloubil v období 1. světové války, které přineslo i zřetelnou redukci referentických rubrik a stránkového rozsahu. Mnohem stručnější informace o dobové domácí i zahraniční literární produkci a občas též o umění V. přinášela v meziválečném období, na jehož počátku některé tradiční referentické rubriky zanikly a postupně byly nahrazovány novými, vesměs jen fakultativními (*Zprávy z ciziny, Hlídkka sociální, Slovanská hlídka, Aktuality, Kulturní kronika, Církevní rozhledy*, v posledních ročnících *Literární přehled, Přehled časopisů, Průhledy, Listy ze Zářřebu, Nekrology, Chodský koutek* aj.), které však již jen okrajově naplňovaly poslání informační složky původního programu. – Konzervativní ideologie a osvětové zaměření určovaly literární profil V. po celou dobu vydávání, až na několik posledních ročníků, v nichž vystupovali autoři již částečně ovlivnění modernismem prosazujícím se v meziválečné křesťanské kultuře. V. přinášela lidově výchovnou beletrii kalendářového typu, žánrově i námětově tradicionalistickou a umělecky nevýbojnou. V poezii se v určující míře uplatňovaly reflexivní verše s hojnými náboženskodidaktickými, vlasteneckými a agitacími složkami nebo verše příležitostné, často litanického a hymnického zaměření, připomínající církevní svátky, slavnosti, jubilea nebo úmrtí kněží či církevních hodnostářů, v menší míře verše meditativní nebo přírodní a verše epické obvykle s historickými náměty. V próze převládaly nenáročné zábavné povídky, črty, humoresky nebo novely i romány na pokračo-

vání, tematicky čerpající ze současného života i z národní minulosti. – *Básněmi* v prvním období nejvíce přispívali A. Bulant, J. Flekáček, L. Grossmannová Brodská, F. Kyselý, F. Leubner, J. Milota, V. Pakosta (do počátku 90. let, 1905 i z pozůstalosti), J. V. Svárovský a J. Vránek (podp. Jan Vránek Pohořský a pseud. V. Pohořský); v menší míře též K. Burian, J. Dvořák, V. Hornov, F. Chalupa, F. Chramosta, E. Kasal, M. Kovář, K. Malý, J. Navrátil (pseud. Rudolf Stupavský), J. Nečas, F. Pěčka Místecký (podp. Ferdinand Místecký), A. Potěhník, F. Potocký, A. Rozsypalová, F. J. Rypáček (pseud. Jaroslav Tichý), F. Skalík, F. Šťastný, V. Šťastný, V. Tesař Blanický a J. Vévoda (pseud. Josef Jasanovič a Adam Kuchlovský); ojediněle přispěli J. Š. Baar, K. Bernard, R. Bort, Vinc. Černoch, V. Červinka, B. Dolejšek (pseud. Boleslav Hradišský), J. Dvořák Zbudovský, M. Habeltová, B. F. Hakl, A. Kaplický pod pseud. Jaromír Chod, F. Klejslová-Krákorová, V. Koranda, Z. Křeslan, A. Otahal (pseud. A. O. Plešovský), J. Šimon, S. Uttenrodt, P. Zaletěl aj., výjimečně 1894 také S. Bouška a K. Dostál-Lutinov. V období od počátku 20. století až do 30. let k známějším nebo hojněji přispívajícím autorům veršů náleželi L. Grossmannová Brodská, J. Hais Týnecký, V. Hornov, M. Javorník, J. Karník, V. Koranda, M. Kovář, F. Kyselý, F. Leubner, J. Milota, J. Navrátil (pseud. R. Stupavský), J. Nečas, F. Pěčka Místecký (podp. Ferdinand P. Místecký), F. J. Rypáček (pseud. Jaroslav Tichý), V. Seifert (pseud. Václav Velvarský), J. Šanda (i pseud. Jarda Braník), J. Šimon, H. Uden, J. Voborský, J. Vránek (nejčastěji podp. Jan Vránek Pohořský), P. Zaletěl (též 1940 z pozůstalosti) a M. Zelenková (i pseud. J. M. Jer a Neznámá); vesměs nepravidelně v tomto období také přispívali F. Amant, J. K. Baby (podp. J. Kratochvil), J. Berchtold, C. Berka, K. Bezstarosti, J. Bogar (pseud. Gabriel Ronaj), L. Brejcha, K. Burian, Vojt. Černoch, R. Černý, J. Dědinský, F. B. Děrda, J. Dolný, J. Dvořák Zbudovský, V. Ešner, A. Fortýnová, O. Fritz (pseud. Andreas Vltavotýnský nebo podp. Fritz Vltavotýnský a Fritz Ondrouš Vltavotýnský), V. Fořt, A. Chlumecký, V. Choc, V. Jasoňská, J. Jonák, F. Kašpar, A. Keltnerová, A. Klášterský, A. Klein, L. Kohout, M. Kolářská Rožďalovská, J. Kouba, J. Kreutzer, J. Kunovjáněk, M. Lišková, A. Mádle (pseud. Jaromír Olivetský), A. Muřovský (podp. Adolf Truksa a pseud. Rovinský a V. Rovinský), A. Němco-

vá, A. S. Novák, K. B. Ort, J. Plaček, F. Pokorný, V. Poledne, J. Ptáček, A. Rubín, J. Říha, A. Simerská, F. Sobotka Jablonecký, S. Stejskal (pseud. Alois Stanislav Chudobka), V. Stoklas, F. Sytař, K. Štroff Vladimírský, F. Šubrt, K. V. Švec (pseud. Klement Mariánský a Kl. V. Mariánský), E. Taftl, F. Taubic, M. Trkanová, J. F. Urban, V. Vajs, J. Vinař, ojediněle A. Vojta (1910 útočná báseň proti J. S. Macharovi), Q. M. Vyskočil, M. Wágnerová, F. Žák, V. Žalud aj.; od poloviny 30. let kromě několika dlouhodobě publikujících autorů (např. V. Hornov, F. Kašpar, A. S. Novák, K. V. Švec) zejména mladší vyznavači literárního katolicismu J. Bohuslav, J. Eliáš, P. Křišťan, J. Lebeda, S. Lorenzová, M. Němec, R. Slavský, V. Stejskal, J. Strimplová, N. Svobodová, Jar. Šubert, J. Vítek, V. Vlček, O. Zemek, V. Zima (i pseud. Petr Drahoň) aj.; na počátku 40. let i F. Hrubín (1941 ukázka z vyd. sbírky *Včelí plást*); ojedinělé byly přetisky z tvorby J. V. Sládka, J. Vrchlického a O. Březiny (vše 1928–29). – *Prózy* (též na pokračování) až do začátku 20. let nejčastěji tiskli L. Benýšek, A. Dostál (mj. prózy *Na faře a ve škole*, V přípravě a zápasech života, *Rozbouřeně živly*, *Pročest svého rodu*, *Soupeři*), A. J. Dubec, J. V. z Finberka (i podp. J. V. Svoboda), F. Hejhal (pod řádovým jm. P. Berthold), F. Horenský, J. L. Hrdina, A. Chlumecký, J. Janeček (1891–93 román *Ambrož*), B. Kamarýt, P. Kopal, F. J. Košťál, J. Kuffnerová, O. V. Pitra, V. Pittnerová (mj. též prózy *Jindra*, *Proklaté peníze*, *V Olšovském mlýně*, *Úředníci sirotkové*, *Maloměstští vlastenci*), J. E. Sequardt (pseud. Eugen Klaudius Kletus), K. Stejskal, V. Šlosar Doubravský, V. Špaček, J. Vévoda (pseud. Adam Kuchlovský), B. Zahradník Brodský (i podp. B. Brodský); v menší míře nebo ojediněle také V. Albínský, J. Brožek, V. Ešner, L. Grossmannová Brodská, J. N. Holý, P. Holý, F. N. Hrachovský (pseud. František Velehradský), O. Jakoubek, V. Jasoňská, A. Ježek, V. Klecanská, F. J. Konečný (pseud. Jan Hejný), A. Koudelka, V. Kursá, F. Leubner, J. Michal (pseud. Jan Dvorecký), J. Mlha, B. Nízka, V. Pakosta (v 80. letech), A. Pochop, F. Pravda, P. Skřivan, M. Špačková (pseud. Maria Alfonsa), J. Tumpach (pseud. Josef Kajetán), J. F. Urban, J. Voborský (mj. próza *Mozartova první láska*), F. Wolf a jiní. Ve 20. a 30. letech, kdy původních próz zřetelně ubývalo (byly kompenzovány překlady), opět kromě dlouhodobě spolupracujících autorů, např. J. Bogara (pseud. Gabriel Ronaj), A. Do-

stála, L. Grossmannové Brodské, A. Chlumec-
kého, V. Pittnerové (do 1925) aj., přispívali
B. Bečvářová, A. Gajdoš, F. N. Hrachovský
(pseud. František Velehradský), A. Hružka,
V. Kašpar, E. Oliva, F. V. Peřinka, J. V. Prášek
(do 1923), J. Starý, V. Strojil, N. Svobodová,
J. Šolle, K. Třebenická, J. Voborský, Q. M. Vy-
skočil aj.; v posledních ročnících také E. Beč-
vářová, A. Berndorf, V. Bitnar, S. Lorencová,
F. Pokorný, J. Turek a V. Zima. – Ojediněle by-
ly publikovány také *dramatické texty* domácích
autorů (např. J. Flekáček: 1896 Cesta bludu
a pravdy, 1901 Pro blaho lidu) a hry přeložené
(např. F. Coppée: 1894 Otčenáš, přel. J. Dvořák,
1910 Pro Korunu, přel. J. Beck; 1906 A. Manzo-
ni Snoubenci, přel. F. Maleček, aj.). Původní be-
letrii doplňovaly *překlady* především katolicky
orientované soudobé i klasické literatury, a to
zejména z francouzštiny (i provenšalštiny),
italštiny, polštiny a španělštiny (i katalánštiny),
částečně i z angličtiny, slovinštiny, srbochor-
vatštiny, maďarštiny, němčiny a portugalštiny,
ojediněle též z dánštiny, finštiny, lužické srbš-
tiny, rumunštiny, ukrajinštiny, slovenštiny a lati-
ny (někdy i bez uvedení jména autora nebo
překladaatele). Přeložené ukázky i rozsáhlejší
texty na pokračování uváděli O. F. Babler
(O. Alscher, A. Anile, F. Deml, G. Guzzardi,
T. Hooley, A. Renker), J. V. Bena (E. Schopen),
J. Beránek (F. Coppée), J. Berchtold (Carmen
Sylva), L. Břejcha (T. da Jacopone), A. V. Čer-
ný (L. Ritchie), F. Dohnal (J. Jørgensen), F. Do-
lejš (J. de Asensi, C. Frontaura), J. Dvořák
(J. Bergmann, F. Coppée), V. Ešner (L. K. La-
zarević), J. Flekáček (G. Franceschini, J. S.
Franco), V. Hes (A. de Besant), O. Janota
(A. Guimerà), J. Jeřábek (A. Šenoa), V. Kameš
(E. Hello), J. Karník (J. Ejsmond, P. O. Hviez-
doslav, K. Iłłakowiczówna, J. Kasprowicz, J. Ko-
chanowski), A. Lang (A. Silesius), F. Maleček
(A. Manzoni), E. Masák (M. Konopnicka),
J. Mergl (J. Łada), A. Muřovský (podp. Adolf
Truksa a pseud. V. Žbánský a V. Rieti; G. Car-
ducci, F. Coppée, F. Mistral, G. Pascoli, P. Ro-
segger, H. Sienkiewicz, A. de Vigny), J. Nečas
(S. Grudziński, I. Hołowiński), V. Pakosta
(S. Gregorčič), F. J. Pokorný (L. Uhland), V. Po-
ledne (V. Hugo), J. Slavíček (K. Mikszáth,
A. Vértesi), R. Slavský (S. Jakševac), A. Svojsík
(L. Rydel), A. Šorm (A. F. Holland), J. Špachta
(I. A. Bassarabescu), F. Štingl (A. Funtek),
G. Tichý (M. Corelli, M. Mayer), Jan Třeštlík
(S. Ćorović), J. Tumpach (J. N. Jaskowski,

A. Šenoa, E. Zorjan), V. Tumpach (pseud. V. T.
Kamejský; J. Łada), C. Vežecký (O. Feuillet),
J. Vránek Pohořský (A. de Lamartine, A. J.
Ryan), F. Wolf (W. Gąsiorowski, Th. Choiński-
-Jeske, I. Maciejowski, S. Mazur, T. Zubrzycki,
W. Żmudzki), F. H. Žundálek (J. S. Franco,
B. Hrinčenko) aj. K významnějším náležely
překlady S. Boušky 1894 (F. Mistral, J. Verda-
guer), A. Koudelky (pseud. O. S. Vetti, neprav-
delně od 1924 do poloviny 30. let; J. Aho, A. de
Castro Osorto, J. Estremera, L. Peleda, E. Sel-
lézs aj.) a K. Vrátného 1928–30 (Dante Alighie-
ri). – Po celou dobu vydávání se ve V. rovněž
uplatňovaly *cestopisy* (někdy i v samostatných
rubrikách), prostředkující četné církevní, kul-
turní, historické nebo národopisné reálie re-
gionů a zemí v širokém záběru od Britských
ostrovů přes Pyreneje a Středomoří až po Rus-
ko a Kavkaz. K jejich autorům zpočátku ná-
leželi V. Frühbauer, B. F. Hakl, J. Hikl, J. Imlauf,
K. Kolísek, F. Maleček, V. Pakosta (v 80. le-
tech), F. Reyl, F. Rozkošný, J. Sedláček, T. Škrd-
le, Jos. Třeštlík, J. Vondrák, F. Žák, F. H. Žundá-
lek; ve 20. a 30. letech též L. Grossmannová
Brodská, A. Musil, M. Navrátil, Jan Šubert,
F. Wolf, R. Zháněl aj.; počátkem 40. let K. Do-
min. – *Literárněhistorické*, vesměs jubilejní nebo
interpretací příspěvky prostředkovaly hlavně
životopisy nebo životopisné doplňky a medai-
lony domácích i zahraničních katolických auto-
rů či hodnocení podílu duchovenstva a círke-
vních institucí na kulturním životě. K autorům
konceptnějších nebo materiálově přínosných
textů náleželi např. F. Bačkovský (o dějinách
literárních almanachů), V. Bitnar (o motivech
sv. Gertrudy a sv. Antonína v české literatuře),
J. Blokša (o vlivu Dantovy Božské komedie na
tvorbu J. Kollára), J. Halouzka (o vlasteneckém
a církevním literárním životě v době ob-
rození na Moravě), A. Hlavinka (o cyrilometo-
dějských legendách aj.), J. Karník (podp. Josef
Svítil Karník; o korespondenci V. Pittnerové),
F. Pravda (na základě autobiografie o vlaste-
neckém ruchu 30. a 40. let 19. století), F. V. Sa-
sinek (o literárních památkách Velké Moravy
a staročeských latinských legendách), O. Sey-
kora (o studiu RKZ), O. Stehlík (o korespon-
denci F. Douchy a K. Havlíčka Borovského),
J. Voborský (mj. o katolicitě v poezii S. Čecha
a J. Zeyera), F. Zítek (o svatojanském kancio-
nálu); ve 30. letech např. J. Bombera (o Miku-
láši Konáčovi z Hodiškova a jeho překladu
zápisků A. S. Piccolominiho o husitství), B. Sla-

vík (o vlivu V. Bitnara na katolické studentské časopisy) nebo poslední dvojčíslo z 1937 věnované dílu zemřelého J. F. Hrušky (mj. též přispěl A. Novák). Ojedinele byly přetištěny studie z jiných periodik, např. K. Šebora (1939 o biblických motivech v díle J. Vrchlického). V. publikovala též pojednání o slovenské kultuře a literatuře, zejména také o minulosti a soudobé problematice vzájemných literárních vztahů. K jejich autorům nejprve náleželi M. Medňanský (1898 Rozbor československé otázky), ojedinele i F. Bačkovský (1886 O zásluhách Slováků o písemnictví české) a především T. Šmíd (mj. 1884 Ján Holly a slovenčina, 1889 Biskup Moyzes, otec národa slovenského a Matice slovenské, 1893 Čeština a slovenština), později F. V. Peřinka (1904–07 Československá jednota, rozluka a vzájemnost) a J. Karník (i podp. Josef Svítíl Karník; mj. 1906 Poezie pod Tatrami, vícekrát od 1910 Slovenské kapitoly, 1930 Z literatury na Slovensku). Zájmem o Slovensko a informováním o slovenské literatuře V. dlouhodobě v Čechách náležela k časopisům nejaktivnějším. – V časopise byla také zastoupena *historická problematika*, zvláště příspěvky o husitském „kacířství“ a o husitské dějepisné literatuře nebo o reformaci a období pobělohorské rekatolizace (zvláště od 90. let 19. až do počátku 20. let 20. století), ale též o době přemyslovské, o období napoleonských válek, o dějinách mnišských řádů a církevních vysokých škol, o středověkých svátcích, špitálech a stavovských spolcích, o pražských pamětihodnostech, o dějinách knihtiskařství, poštovníctví, křesťanského socialismu nebo o dějinách českých a moravských regionů s česko-německým obyvatelstvem (zejména Slezska, východních Čech, jižní Moravy, Šumavy), v menší míře též o dějinách cizích zemí, např. starověké Persie, Izraele, Balkánu nebo o dějinách českých menšin, např. v Itálii, v pruském Slezsku, v Americe (na konci 30. let též o podílu amerických Čechů na státním osamostatnění). V období do konce 1. světové války je převážně psali F. Čečetka, B. Dolejšek, A. Dostál, A. Hlavinka, T. J. Jiroušek, F. J. Konečný, F. Košák, F. Krásl, F. X. Kryštůfek, A. Lenz (hojně v 90. letech), A. Mattuška, J. Michal, V. Oliva (i pseud. V. O. Hložina), J. V. Prášek, H. Sequens, J. Staněk, J. Svoboda, V. Špaček, F. Štábl, J. Vávra, J. Vyhlídal, F. Wildmann, Z. Winter (na přelomu 80. a 90. let), Č. Zíbrt (v 80. letech), V. Žizka aj.; v meziválečném období také

J. Bombera, J. Karník, F. Kop, V. V. Kremer (podp. V. V. Kremer Karlštejnský), J. Lebeda, M. Navrátil, K. Procházka, A. Pryč, Č. Tomiško, F. Vaněček aj.; na konci 30. let též J. K. Baby, R. Krapina a N. Svobodová. – Časté byly i popularizační texty, věnované např. pedagogice, sociologii, filozofii a národopisu, z teologie kanonickému právu, věrouce, církevní pastoraci aj. (nečastěji je psali J. Hendrich, A. Hlavinka, A. Jašek pod pseud. A. J. Studýnský, E. Kadeřávek, K. Kolísek, F. J. Konečný, A. Krecar, F. Mareš, F. Nábělek, A. Novák, E. Oliva, V. Oliva pod pseud. V. O. Hložina, J. Ovečka, J. Pauly, A. Pryč, A. Rejzek, J. Šafránek, M. Vachek; ve 30. letech i J. Bečička a Ž. Šafránková; 1941 esej J. Demla o právě vydané středověké Eckhartově modlitbě Páně) nebo i přírodovědným oborům, např. medicíně, antropologii, meteorologii, matematice aj. *Recenze a zprávy* o české knižní i časopisecké produkci (včetně překladů) až do přelomu 20. a 30. let psali zejména F. Bačkovský (do počátku 90 let), J. M. Bakalář (i podp. J. M. Bakalář Srbecký), J. Š. Baar (ojedinele), K. Burian, V. Červinka, B. Dolejšek, A. Dostál, J. Flekáček (i šifra J. F.), L. Grossmannová Brodská, J. Hais Týnecký, B. F. Haki, V. Hálek (i šifra V. H.), J. Halouzka, J. Hendrich (psán i Hendrych, i pseud. Zdeněk Bretšnajdr), O. Hanuš, J. Herzig, A. Hlavinka, R. Horský (i pseud. Montanus), O. Jakoubek, A. Ježek, J. N. Jindra, B. Jiráček, J. Karník (podp. Josef Svítíl Karník), F. Klobouk (i šifra L+16), B. Kočí (podp. B. Kočí Krumlovský), L. Kolísek (i šifra K. L.), F. J. Konečný (i pseud. J. Hejný), F. Košák (i šifry -o-, K.), J. Košnář (i pseud. J. B. Strýček, Julius Skála), M. Kovář, V. Kunz, J. Michal (podp. Jan Michal Dvorecký), hojně J. Navrátil (i pseud. Rudolf Stupavský a H. O. Lešovský), A. Neubauer, A. Otahal (i šifra -aa-), F. Pátek, F. V. Peřinka, V. Pokorný, L. Rozsypal, F. J. Rypáček, P. Skřivan, V. Stoklas, T. Škrdle (i pseud. Václav Plešovský), V. Špaček (i pseud. Václav Podhradský), F. Šubrt, J. J. Veselý (i šifra J. J. V.), často J. Voborský, F. Wildmann, K. J. Zákoucký (i pseud. Karel Zatty), V. Zálabský, hojně P. Zaletěl (i pseud. Josef Fabian, Josef Prokop Fabian, Fabian Budil, F. a Fr. Křtenovský), I. Zháněl, čteně R. Zháněl (i šifry R. Zh., Dr. R. Zh.), F. Žák (i pseud. Vlastimil Pravdomil Historický), F. H. Žundálek (i šifry F. H. Ž., Fr. H. Ž.). Vesměs stejní recenzenti též hojně informovali o domácích i přeložených titulech náboženských nebo o literatuře odborné (his-

torické, pedagogické, lékařské, zeměpisné aj.), včetně literárněhistorické (např. 1905 o populárních, pro knihovny vhodných literárních dějinách od J. Vlčka a E. Smetánky nebo od V. Martínka (pseud. V. Staněk), proti tomu 1907 obsáhle o literárních dějinách pro knihovny nevhodných od J. Jakubce a A. Nováka nebo 1910 od J. V. Nováka a A. Nováka). V průběhu 20. let, kdy původní, často obsáhlejší i polemické recenze natrvalo nahradily stručnější literární informace (někdy též anonymně nebo pod šiframi), ještě přispívali A. Brousil (i šifra A. B.), F. Košák (i šifra -o-), J. Oliva, V. Oliva, Jar. Šubert, B. Vašek, K. Vrátný aj. Ještě zásadněji byla redukována literární rubrika ve 30. letech; zpočátku do ní přispívali hlavně A. Brousil, T. J. Jiroušek (i šifry T. J., T. J. J.) a F. H. Žundálek, později též V. Megová, hojně A. Salajka, M. Šolle (i šifry š-e, mš, M. Š., -loš), V. Vajs (i šifra -vl-), hojně V. Zima (i šifry -vz-, vz) aj.; literární produkce byla samozřejmě a bezvýhradně posuzována z hlediska principů a soudobého i historického postavení katolické církve (jedním z mnoha dokladů bylo např. 1915 odmítnutí Jiráskova románu *Temno*). Zároveň V. přinášela *recenze a kulturní informace z cizích literatur*, nejsoustavněji od počátku 90. let do poloviny 20. let (vesměs v samostatných rubrikách), které prostředkovaly hlavně informace o nábožensky orientovaném literárním životě v Anglii (např. P. Kopal i pod pseud. Petr Kopřiva a šiframi K., -k-, J. Ch. Otčenášek, ojedinele J. Voborský), ve Francii (např. A. B. Drápalík, V. Hálek, A. Hulakovská, V. Kameš, J. Kuffnerová, A. Neubauer, A. Rejzek, J. Samsour, V. Šlosar Doubravský i podp. V. Šlosar, F. V. Zapletal, V. Zapletal), v Itálii včetně latinsky publikované teologické literatury (např. A. B. Drápalík, J. Flekáček, V. Kameš, F. J. Konečný, R. Zháněl, F. H. Žundálek i pod šifrou Fr. H. Ž.), v jihoslovanské oblasti bulharské, chorvatské, slovinské a srbské (např. J. Tumpach i pod pseud. Jindřich Mutov, hojně F. Štingl, Jan Třeštitík, F. H. Žundálek), v Německu a lužicko-srbské oblasti (např. J. V. Bouchal, A. B. Drápalík, J. Fährnich, J. Flekáček, J. Hendrich, J. Herzig, M. Javorník, F. J. Konečný, V. Koranda, A. Neubauer, V. Oliva, J. Samsour, A. Svojsík, F. Štědrý, F. Štingl, J. Tumpach i pod pseud. Josef Osecký, J. J. Veselý, F. C. Vlk, J. Voborský, J. Vondrák, R. Vrba, F. V. Zapletal, P. Zaletěl i pod pseud. Josef Fabian a Fabian Budil, I. Zháněl, R. Zháněl, A. Žák, F. H. Žundálek i pod pseud. F. H.

Kundratický), v Polsku (např. P. Kopal, V. Šlosar Doubravský, hojně J. Tumpach pod pseud. Josef Osecký, F. Štingl), v Rusku včetně ukrajinské a ruské oblasti (např. K. Jindřich, F. Štingl, F. Šubrt, F. Žák, F. H. Žundálek), na Slovensku (např. J. Flekáček, V. Hálek, F. V. Peřinka, V. Pokorný, dlouhodobě až do 30. let J. Karník i pod šiframi Kk.-J, J. Sv. -Kk-, V. Kotrch, V. Kunz, J. Tumpach), ve Španělsku (např. J. Hurecký, J. Slavíček), ojedinele též v Americe (A. Bláhový, J. Slavíček, J. A. Žizka); pravidelné recenzní činnosti se nepřetržitě účastnil také jazykový polyglot A. Koudelka (pseud. Josef Šeřík Vitínský, i šifry J. Š. V., V. J. Š.), který zároveň téměř výhradně sám obhospodařoval i rubriky informující častěji, popř. ojedinele o konfesní literatuře v řadě zemí (Belgie, Dánsko, Finsko, Island, Japonsko, Litva, Maďarsko, Norsko, Portugalsko, Rumunsko, Řecko, Švédsko, též oblast arménská, arabská, turecká aj.). Od přelomu 20. a 30. let V. stručně informovala o literárním dění převážně již pouze slovan-ském (zejména ruském, polském, jihoslovanském, též slovenském, ale již jako součástí literatury české) nebo německém (přispívali např. zpočátku často F. H. Žundálek, později A. Salajka, R. Slavský). – Z dalších uměleckých oborů V. s nepravidelnou četností referovala o *divadle* (zejména od 80. let 19. století až do počátku 20. let 20. století), hlavně o repertoáru divadel pražských (Národního a Vinohradského), v menší míře i předměstských nebo zahraničních, a to o původních, někdy i přeložených dramatech (nejprve hojně J. Flekáček, ojedinele též F. Štingl a E. Žák; později O. Jakoubek i pod šifrou O. J., I. Zháněl i pod šifrou Ig. Zh.; na přelomu 10. a 20. let A. Ježek), o *hudebním životě* včetně liturgické hudby (pravidelně na přelomu století E. Greif, J. Moudrý, V. Müller, E. Žák, ojedinele I. Zháněl), o *výtvarném umění* (na přelomu století hojně A. Podlaha i pod šifrou A. P.; v první polovině 20. let J. Hronek a ve 30. letech J. Šolle a M. Šolle), v posledních ročnících ojedinele i o *filmu* (např. Š. Lorenková). Po celou dobu vydávání byly ve všech rubrikách, zvláště pak v referentských, příspěvky uváděny často anonymně nebo pod pseudonymy (např. Quido Beatus, L. Sabi, Jan z Vidi-ma), šiframi a značkami, z nichž řada nebyla dosud dešifrována. Mezi katolickými literárními časopisy vydávanými v Čechách (Akord, Řád) nebo na Moravě (Archa, Obzor, Hlídka lit.) V. při společné snaze o zvýznamnění tra-

dičního vlivu katolicismu na českou kulturu nejsoustavněji a dlouhodobě uplatňovala tendenční hlediska a teologický konzervativismus. Prostředkovala však v nebyvalé šíři domácí i zahraniční náboženské a kulturní dění, množství kulturních zajímavostí a informací z literární historie (zejména životopisných a bibliografických) nebo z vydavatelské praxe a z publicistiky.

LITERATURA: Δ (T. Škrdle): Váženému čtenářstvu (oznámení o programu V.), Čech 28. 5. 1884; J. A. O. (Očadlík): ref. 1. roč., Hlídka lit. 1885, s. 53 + (pseud. V. Želkovský), tamtéž 1886, s. 17; T. Škrdle: Činnost a program družstva V. ..., Vlast 5, 1888/89, s. 884; H. G. Schauer: Naše beletristické časopisy, NL 25. 4. 1890 → Spisy (1917, s. 199); -tr.: Podle jakého měřítka cení V. lit. příspěvky svých spolupracovníků, Časopis čes. studentstva 1892, s. 334; XYZ (K. V. Adámek): ref. 8. roč., Lit. listy 14, 1892/93, s. 196 a 212; an.: České veřejnosti (prohlášení členů Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj proti kritice J. Nerudy), NL 29. 1. 1893 (následně uveřejněno prohlášení i v čas. Květy, Lit. listy, Nové proudy, Světozor, Švanda dudák aj.); T. Škrdle: Demontrace v Žižkově (obrana stanoviska V. ke kritice J. Nerudy), Vlast 9, 1892/93, s. 413 a pokr.; an. (F. Roháček): Pražská pošta (Kněžstvo proti V.), Niva 3, 1892/93, s. 160; J. Hromádka: Katolickým kněžím, národovcům a „Májistům“ na uváženou (obrana kritiky J. Nerudy), Čech 28. 4. 1893; T. Škrdle: Dějiny Družstva V., Almanach na oslavu biskupského jubilea svatého otce Lva XIII. (1893, s. 223); F. J. Konečný: Česká literatura (polemika s kritikou V.), Vlast 10, 1893/94, s. 79; S. Bouška: Zasláno (proti lit. kritice V., zvláště proti J. J. Veselému), Niva 5, 1894/95, s. 64; an.: O českých časopisech (též o negativním hodnocení V. německým tiskem), Lit. listy 16, 1894/95, s. 337; Sursum (T. G. Masaryk): Rozhledy časopisecké (též o cestopisné fejetonistice V.), Naše doba 3, 1895/96, s. 264 + (šifra J. S.) Klerikální sjezd literární..., tamtéž 4, 1896/97, s. 206; V. S. Klatovský: Výstava katolického tisku 19. století... (též o veškeré vydavatelské produkci V.), Vlast 17, 1900/01, s. 68 a pokr.; L. Grossmannová Brodská: Před 25 lety, Vlast 25, 1908/09, s. 71; T. Škrdle: Na sklonku čtvrtstoletí, tamtéž, s. 1189; F. J. Konečný: Moje vzpomínky z Vlasti a o Vlasti, Vlast 26, 1909/10, s. 235, 335, 422.; T. J. Jiroušek in T. Škrdle. Jeho život, práce a působení v družstvu V. a v katolickém životě v letech 1880–1913 (1917); V. Bitnar: Přehled moderní české poezie katolické, Archa 1917, s. 30; T. J. Jiroušek: Dějiny půlstoletí Družstva V., Vlast (49) 1933, s. 35, 173, 308 a 1934, s. 20 a pokr. a 1937, s. 52 a pokr. + Do 50. ročníku V., Vlast 1934, s. 1; E. Oliva: Družstvo V., Vlast 1937, s. 64; E. Gombala: Časopis V. a jeho vztah k Slovensku, SLit (Bratislava) 1973, s. 598; S. Batůšek in Katolická moderna (1996, s. 13);

M. C. Putna in Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918 (1998, s. 196); J. Pokorný: P. T. Škrdle a Družstvo Vlast, sb. Sacrum et profanum (1998, s. 145); P. Marek in Český katolicismus 1890–1914 (2003, s. 229); L. Merhaut in Vlast, Neruda a prostor veřejný, sb. Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století (2004, s. 250).

pš

Vlastenský zvěstovatel

1820–1824

Týdeník, který vedle politického a kulturního zpravodajství obsahoval i beletristické příspěvky orientované na širší čtenářskou obec.

Redaktor: J. Linda. – *Vydavatel:* z Šénfeldu (J. F. Schönfeld), Praha. – *Periodicita:* týdeník; od 3. 7. 1820 do konce roku (roč. 1) 26 čísel, 1821 (roč. 2) 53 čísel, 1822–24 (roč. 3–5) 52 čísel, vždy o 8 stranách. – *Přílohy:* ob týden reprodukce zobrazující historické osoby, významné stavby a zejména exotické rostliny a zvířata (provedeno kamenotiskem). – Na konci 5. roč. (1824) byla oznámena změna vydavatele (B. Haase), ale 1825 už V. z. nevyšel.

V. z. navazoval na Schönfeldovy c. k. pražské privilegované noviny. Jeho první část (zhruba polovina) byla vždy věnována politickým a kulturním zprávám z různých míst Evropy i zámoří nebo informacím o nejruznějších přírodních zajímavostech či katastrofách. Tyto skoro vždy anonymní příspěvky vycházely většinou ze zpráv cizích, hlavně německých novin, ale ne vždy se na zdroj informací poukazyvalo. V rámci zpráv z Rakouského císařství časopis věnoval hodně místa českým událostem, častější byly rovněž zprávy z území válečných konfliktů (španělsko-francouzská válka, Itálie). Druhá, beletristická část, nazvaná *Rozličnosti*, obsahovala případný popisný či výkladový článek k obrazové příloze, dále různé příběhy ze života, historické příhody včetně občasných, zejména příležitostných veršů, rubriku *Povídky* s převládajícími anekdotami o historických osobách, *Pochoutky*, vlastně soubory aforismů, a závěrem několik hospodářských zpráv týkajících se průměrné ceny obilí, kurzu peněz apod. Původně nerozsáhlá rubrika *Literární návštěvi* se v posledním ročníku rozšiřovala, ale vždy byla jen informací o vydání knih, ne hodnotící recenzí. I v druhé části převládaly anonymní příspěvky.

Vlastenský zvěstovatel

Za hlavního autora V. z. je právem považován redaktor J. Linda. Publikoval zde básně (balada Jiří Poděbradský), několik ukázek ze svých (někdy prozaických) překladů her W. Shakespeara i z vlastního dramatu (Jaroslav Šternberg v boji proti Tatarům), naučně populární články historické, zeměpisné a přírodopisné, pověsti i zábavné prozaické příspěvky. Přední místo mezi nimi zaujímal satira, ve V. z. otiskovaná zcela pravidelně. Využívala pestrých a čtenářsky přitažlivých drobných nedějových forem, jako byly dopis, dialog („rozmlouvání“), úvaha („rozjímání“), drobná dramatická scénka, jazyková hříčka, slovníkové heslo apod.; prostředkem satirického působení byl hlavně ironický náhled. Předmětem Lindových satir, které představují nejvýraznější pokus o tento žánr před Langrem a Koubkem, byly vedle obecně lidských povahových vlastností představy, mravy a zvyklosti příznačné pro současnou dobu, zejména ty, které vyplývaly z rostoucího vlivu peněz na lidské vztahy nebo souvisely se stavem národního života (jazykové odrodilství, nízká úroveň české literatury); některé příspěvky Linda otiskoval pod pseud. Bartoloměj R. Brůžek a Pravdomil Svlkyneštěkavec nebo pod šifrou L. Z podepsaných prací dalších autorů byly významné básně F. Turinského a ukázky z jeho veršovaných dramát (Angelina, Záviš), dále byly otištěny básně V. K. Klicpery (Krkonošská kleč), A. Kolářského, J. V. Sedláčka a J. N. Štěpánka. Rozsáhlejší články přispěl (zejména 1820) J. N. Štěpánek, drobnými příběhy v rubrice Povídky (hlavně 1821) A. Kolářský spolu s J. Svatoněm, A. Novákem a J. S. Řehořem. Dalšími přispěvateli byli V. A. Svoboda (rozsáhlejší próza Vlastenectví), N. Vaněk (mj. překlad sentimentální povídky z francouzštiny) a J. N. V. Zimmermann. – Se stejným záměrem a zásadami pokračoval Linda od 1826 v Rozličnostech Pražských novin.

LITERATURA: J. Jireček: Josef Linda, Osvěta 1879, s. 893; J. Hanuš: Linda žurnalista, sb. Literatura česká 19. století 1 (1902; přeprac. vyd. 1911); J. Volf: České novinářství v letech 1819 a 1820, Sborník filologický 1926, část 1, s. 84; A. Fenc: První české překlady ze Shakespeara, ČMF 24, 1937/38, s. 161; L. Kusáková: Prozaická satira v českých časopisech 10. a 20. let 19. století, Estetika 1996, č. 3–4.

ks

Vlastimil

1840–1842

Beletristický a všeobecně vzdělávací měsíčník, zaměřený na kulturně náročnějšího čtenáře.

Podtitul: Přítel osvěty a zábavy. – *Redaktoři:* 1840–41 (roč. 1–2) J. K. Tyl (jmenovitě uveden jen 1841); 1842 (roč. 3) K. B. Štorch. – *Nakladatel:* J. Spurný, Praha. – *Periodicita:* měsíčník; pravidelné intervaly byly dodrženy pouze 1840 (roč. 1), kdy vyšly 4 díly o 3 svazcích; 1841 (roč. 2) vyšly 2 díly o 3 svazcích, 3. díl roč. 2 se 3 svazky má v roce 1842; 1842 (roč. 3) vyšel 1 díl se 3 svazky.

Podnět k vydávání časopisu dal nakladatel J. Spurný; původně zvolený název Luna byl změněn na V., protože J. Malý, který se bezúspěšně ucházel o redakci, začal 1840 vydávat konkurenční časopis podobného zaměření nazvaný Denice. V obrozenské literatuře znamenal V. pokus o nový typ beletristického a naučného časopisu úrovní příspěvků i celkovým charakterem orientovaného na vzdělanější čtenáře. Profil časopisu určil jeho první redaktor J. K. Tyl; ke změně nedošlo ani ve 3. roč., kdy se místo Tyla, který se vrátil k redigování Květů a byl zaneprázdněn i přípravou divadla v Růžové ul., stal redaktorem K. B. Štorch. Pro náročný obsah, který omezoval počet čtenářů, nenacházel V. dost odběratelů, a proto slibovalo redakční návěští na konci 1. roč. učinit časopis obecně přístupnějším; celkové zaměření V. se přesto neměnilo, úroveň však postupně klesala a vydávání jeho jednotlivých svazků se pozdržovalo.

Přibližně stránkové svazky obsahovaly jednak beletrii a literární kritiku, jednak pojednání a zprávy z různých naukových oborů. Do V., který nebyl reprezentantem vyhraněné skupiny, směru či literární generace a orientoval se především na původní tvorbu, přispíval široký okruh významných autorů své doby. Jeho beletristická část obsahovala např. básně nedávno zesnulého J. K. Chmelenského a hojně B. Jablonského, dále např. F. L. Čelakovského (epigramy), J. V. Kamarýta, F. J. Rubeše, K. Sabiny aj., dominovaly v ní však původní příspěvky prozaické: historické povídky (J. K. Tyl, P. Chocholoušek), novely (J. K. Tyl, např. Láska k básníkovi, Rozervanec, Divadelní ředitel; J. J. Kolár), cestopisné črty (P. Chocholoušek, J. B. Pichl, K. B. Štorch, K. V. Zap), feje-

tony (V. Filípek), pověsti a pohádky (J. Franta Šumavský, J. B. Líman, J. B. Pichl, F. J. Rubeš, F. B. Tomsa, J. V. Zimmermann). Redakce se neomezovala jen na původní tvorbu: byly publikovány významné překlady ze světové poezie, např. Schillerova báseň *Umělci* (přel. J. E. Purkyně), rozsáhlé ukázky z Thomsonových Ročních období (pod názvem *Počasy* přel. F. Doucha), menší básně pak od G. R. Děržavina (přetisk Kamarýtova překladu z čas. Čechoslava), Th. Moora (přel. F. L. Rieger) a F. Martinez de la Rosa (přel. J. B. Pichl). Ukázky ze světové prózy (v překladu či volnějším zpracování nebo jako recenze s ukázkami) upozorňovaly na A. de Lamartina (přel. J. Čejka, podp. dr. Č.), A. Manzoniho (Snoubenci, přel. V. Rybička, úvod K. Sabina), W. Scotta (Ivanhoe, upr. J. K. Tyl), A. A. Marlinského-Bestuževa (přel. A. Hansgirk), V. S. Karadžice (podp. Vuk Stefanovič, ve zpracování J. S. Tomička). Velké pozornosti se těšila polská próza, např. K. W. Wójcicki (přel. J. J. Kalina) a zejména J. I. Kraszewski (přel. P. M. Veselský, J. J. Kalina, J. V. Podlipský, F. L. Rieger a šifra F. L. K.). – V literární kritice (stálá rubrika *Literární besedy*, *Literatura* nebo *Nové knihy* i stati mimo rubriky) se uplatňovaly osobnosti názorově rozdílné (J. Čejka, F. Doucha, J. J. Kalina, J. J. Kolár, V. B. Nebeský, K. Sabina, J. S. Tomiček); recenzovány byly i knihy vědecké a odborné. Jako konfrontace českých novinek se světovou literaturou byly otiskovány recenze zahraničních prací (zejména F. Doucha) i přehledné stati o jiných evropských literaturách a jejich žánrech (J. Seidlitz o současné německé lyrice, V. Filípek o nové francouzské literatuře, P. M. Veselský o literatuře ruské, K. V. Zap o literatuře polské, J. B. Pichl o anglické dramatice a asi anonymně i o dramatice španělské). V posledním díle se objevily dvě stati o ženách spisovatelkách s jasným záměrem povzbudit české vlastenky. – V naučné části byly rozsáhlými pojednáními zastoupeny obory: zeměpis (hlavně J. S. Tomiček, též J. Čejka podp. J. R. Čejka), historie (D. Kopecký, F. J. Smetana, L. Štúr, J. S. Tomiček, A. J. Vřátko), kulturní historie (J. Franta Šumavský, F. C. Kampelík, V. Předák), antropologie (na pokr. rozsáhlá studie *Člověk, velká pohádka* od K. S. Amerlinga), pedagogika (J. Bačkora pod šifrou Jos. B.), meteorologie a geologie (X. J. Mašek), filologie (F. Doucha, J. P. Koubek), astronomie (J. Franta Šumavský), chemie a medicína (V. Staněk). Menší články

zeměpisné a zprávy o vědeckých, technických a politických novinkách se soustřeďovaly do stálé rubriky *Panoráma věku našeho*, resp. *Panoráma*, kterou 1840 vyplňoval především J. S. Tomiček, později i V. Filípek, F. Doucha, V. Štule, K. B. Štorch aj. V posledních dvou svazcích byla otištěna v překladu J. Čejky botanická studie J. W. Goetha. Občasnou rubriku *Hlasatel slovanský* (1840) vedl G. J. Pešice. – Autoři *poezie* (původní): F. L. Čelakovský, J. Franta Šumavský, J. K. Chmelenský, B. Jablonský, J. J. Kolár (podp. G. J. Kolář), J. J. Marek, J. B. Pichl, F. J. Rubeš, K. Sabina, K. B. Štorch, V. Štule (šifra Václ. Š.); (přeložené:) G. R. Děržavin, F. Martinez de la Rosa, Th. Moore, F. Schiller, J. Thomson; (překladatelé:) F. Doucha, J. V. Kamarýt, J. B. Pichl, J. E. Purkyně, F. L. Rieger. – Autoři *prózy* (původní): M. Čacká (pseud. Bohunka, Božislava), V. Filípek, J. Franta Šumavský, P. Chocholoušek, J. J. Kalina, J. J. Kolár (podp. G. J. Kolář), J. B. Líman, J. B. Pichl, F. J. Rubeš, K. Sabina, K. B. Štorch, J. S. Tomiček, F. B. Tomsa, J. K. Tyl (i pseud. Jan Milota Libenský), P. M. Veselský, K. V. Zap, J. V. Zimmermann a šifry P. J. S. g, Vladislav R...; (přeložené:) A. A. Marlinskij-Bestužev, V. S. Karadžic, J. I. Kraszewski, A. de Lamartine, A. Manzoni, W. Scott, K. W. Wójcicki; (překladatelé:) J. Čejka (šifra Dr. Č.), A. Hansgirk, J. J. Kalina, J. V. Podlipský, F. L. Rieger (šifra F. L. R.), V. Rybička, J. K. Tyl, P. M. Veselský a šifra F. L. K. – Autoři *recenzí a článků o literatuře*: J. Čejka (šifra Dr. Č.), F. Doucha, J. J. Kalina, J. J. Kolár (šifra G. J. K.), V. B. Nebeský, K. Sabina, K. B. Štorch (šifra K. Št.), J. S. Tomiček, P. M. Veselský (šifra P. M. V-ský), K. V. Zap a šifry -au-, ..l.a.

LITERATURA: ● ref. V.: V. Filípek (i šifry V. F-k, V. F.), Čes. včela 1840, s. 20, 136, 212; K. S. (Sabina), Ost und West 1840, s. 23 + (šifra -7-), tamtéž, s. 163 + (pod. vl. jm.) Květy 1840, příl. č. 3; -j-, Květy 1841, příl. Noviny, s. 61; Mikiska (J. Mikiska), Květy 1842, s. 86 a pokr.; K. Vinařický, Ost und West 1842, s. 138; V. N. (Nebeský), Květy 1843, příl. č. 5 ●; F. Čenský in Z dob našeho probuzení (1875) + J. B. Malý (o založení V.), Osvěta 1886, d. 2, s. 883; O. Stehlík: Korespondence P. Fr. Douchy, Vlast 35, 1918/19, s. 368 a pokr.; J. Pilát in Redaktorská činnost J. K. Tyla (1955); M. Otruba, M. Kačer in Tvůrčí cesta J. K. Tyla (1961).

ks

Vlaštovička

Vlaštovička

1937–1949

Beletristický časopis pro děti školního věku, působící nejprve ve státotvorném, po 2. světové válce v budovatelském duchu.

Podtitul: 1937/38–1948/49 (roč. 1–8) Časopis šťastných dětí. – *Redaktoři:* 1937/38–1940/41 (roč. 1–4 do č. 1) odp. red. P. Hauser a redaktoři K. Kalláb a A. Zhoř, 1940/41 (roč. 4) č. 2 J. Schäfer a A. Zhoř, č. 3 A. Zhoř, č. 4 a 5 A. Zhoř a R. Obdržálek, č. 6–10 R. Obdržálek; 1945/46–1948/49 (roč. 5–8 do č. 7) odp. red. A. Zhoř, 1948/49 (roč. 8, č. 8–10) O. Bárta, z toho 1945/46 (roč. 5) s red. radou (an.), 1946/47 (roč. 6) s red. kruhem: O. Bárta, L. Pokorný, V. Simanov, 1947/48–1948/49 (roč. 7–8) ještě J. Otoupalík. – *Vydavatelé:* 1937/38–1940/41 (roč. 1–4 do č. 3) Vydavatelský odbor Ústředního spolku jednot učitelských v Brně; 1940/41 (roč. 4, č. 4–10) Ústřední učitelské nakladatelství a knihkupectví v Praze a Brně; 1945/46 (roč. 5, č. 1) Ústřední výbor zaměstnanců školské a kulturní služby a Výzkumný pedagogický ústav v Praze; 1945/46 (roč. 5, č. 2–10) Ústřední odborová rada učitelská a Výzkumný pedagogický ústav v Praze; 1946/47 (roč. 6 do č. 14) Ústřední odborová rada učitelská a Výzkumný pedagogický ústav v Praze, Komenium – učitelské nakladatelství, Praha a Brno; 1946/47–1947/48 (roč. 6 od č. 15 – roč. 7) Svaz zaměstnanců školství a osvěty a Výzkumný ústav pedagogický J. A. Komenského v Praze, Komenium – učitelské nakladatelství, Praha a Brno; 1948/49 (roč. 8) Svaz zaměstnanců školství a osvěty a Výzkumný ústav pedagogický J. A. Komenského v Praze, Státní nakladatelství, odd. Komenium, Praha a Brno. (Po celou dobu V. vycházela v Brně.) – *Periodicitu:* 1937/38–1940/41 (roč. 1–4) měsíčník, od září do června 10 čísel; 1945/46 (roč. 5) měsíčník, od září do června 10 čísel; 1946/47–1948/49 (roč. 6–8) čtrnáctideník, od září do června 20 čísel.

Časopis byl zpočátku určen žactvu obecných škol, nejmladším čtenářům, jimž chtěl v bohaté beletristické části poskytnout hodnotnou četbu, pomáhat v základní orientaci a nahradit nevkusné čtivo; v poválečném období se zaměřoval spíše na starší školní děti, předpokládaje u nich samostatnější uvažování. Proto se zvětšil podíl informativních a naučných článků (zejména s aktuální tematikou), zesílila vazba na školní osnovy a rozšiřovaly se možnosti spolupráce se čtenáři. V. usilovala o modernější podobu dětského časopisu, jenž by bral větší ohled na dětské zájmy, potřeby i schopnosti a přitom nerezignoval na výchovu a estetickou kvalitu. V květnu 1941 byl časopis nacisty za-

staven; jeho vydávání bylo obnoveno v září 1945 (1946 se vrátil k původní podobě po přechodných změnách formátu i výpravy); 1949 zanikl v rámci reorganizace vydávání časopisů pro mládež. – Od 1941 (roč. 4) vycházela samostatná příloha Knihovna Vlaštovičky, obnovená 1945 (roč. 5), v níž vycházely drobné svazečky prvního dětského čtení (Eskymáček hrdina, Žlutokrčka, Pavlík Rarášek, F. Omelka: Pasáček Ali, V. Deyl: Pohádky z abecedy, A. Zhoř: Pohádky o chlebičku, Můj pes Jaryk, O Štylfrídovi a Bruncvíkovi). Kromě beletrie V. nabízel také v obměňujících se názvech rubrik obvykle anonymně nebo pod různými šiframi směr pozoruhodných stručných informací, poučných článků, připomínek významných osobností a událostí, kuriozit z přírody i z různých oborů lidské činnosti, zejména z historie, folkloru a umění. Po válce se V. vedle dosavadní obvyklé inspirace výročími či střídáním ročních dob přizpůsobovala školním osnovám a práci v zájmových kroužcích. Důsažnějším ovlivňování čtenářů, podmíněnému aktuálními událostmi, sloužily kromě *Vlaštoviččiných promluv*, doporučení vhodné četby a fiktivní korespondence (*Besídka – dopisy veselé Maňky*, později se změněnými názvy), též soutěže a výzvy k naplňování programu budování republiky a míru. Projevily se i vyšším podílem dětských příspěvků (příležitostných zdravic, hlášení zachycujících školní akce či oznámení iniciativ) v dopisových rubrikách, což v posledních ročnících spolu se skladbou beletristické složky korespondovalo se silící tendencí vyjít vstříc nastupující vládnoucí ideologii, a to přesto, že se časopis zřejmě snažil i po válce udržet názorovou rozmanitost. – Nepominutelně V. dotvářela *obrazová složka*: kromě obvykle dokumentárních fotografií ji reprezentovaly hojně původní ilustrace k textům, veselé obrázky a kreslené seriály. Zprvu především na obálkách, po válce soustavněji i uvnitř časopis využíval reprodukce děl známých současných i starších malířů. Do V. byly zařazovány také písničky včetně notového záznamu (K. Konvalinka, A. Šebestík aj., národní lidové písně). Zábavná část V. (v rubrikách s proměnlivými názvy) přinášela hříčky, dětské průpovědky, anekdoty (i kreslené), rozpočítadla, hádanky, jazykolamy, hlavolamy, přísloví, kvízy ap.; v poválečných ročnících byla soutěživost dětí povzbuzována vyhlášováním turnajů a soutěží o ceny. Svěbytná poválečná rubrika *Kutilové*,

do práce! měla návody na výrobu drobností, dárků, praktických pomůcek ap. podněcovat tvořivost a řemeslnou zručnost dětí.

Obsah V. byl převážně beletristický a původní (překladů přibýlo až v poválečném období). Převládající náladovou a přírodní lyriku v básních kratších forem a říkadla (také z lidové slovesnosti), blízké dětem látkou i jazykem, časem doplňovala i poezie společensky reflexivní a příležitostná. Prozaická část V. přinášela především pohádky a bajky, lidové i umělé; kromě českých klasických pohádek, často v zestručněné podobě, také pohádky jiných národů, např. Denkovy a Zhořovy (pod pseud. P. Čermák) úpravy pohádek ruských a anglických, též pohádku arabskou, kalmyckou, ukrajinskou aj. Vedle příběhů ze soudobého, městského i venkovského života dětí (často s dobrodružnými zápletkami a dětským hrdinou) a vedle veselých i naučných vyprávění o zvířátkách a přírodě se v menší míře uplatnily též pověsti a legendy, obrázky dřívějších časů (obvykle se sociálním důrazem), povídky s historickými náměty (i z nedávných dějin), přhody z dětství a života významných osob ap. V každém ročníku vycházely i práce na pokračování, v počátečních ročnících veršované (A. Kutinová, A. Svoboda), povětšinou pak prozaické, přeložené (K. Čukovskij) a zejména původní (V. Čtvrtek, J. Lukeš, R. Obdržálek, A. Zhoř). Poezie i próza byly tvaru spíše tradičního, zpravidla prosty formálních experimentů i fantazijních výbojů, splňovaly představy o dobré četbě přístupné dětem, vykazující kladné životní postoje osvěžené humorem (někdy i jazykovým) a dostávající výchovným intencím. Ušlechtilé a moderní pedagogické záměry se ne vždy všem autorům dařilo naplňovat (rysy didaktismu, schematičnosti, podbíživosti), nicméně převládala snaha o porozumění světu dítěte, přirozené využívání jeho zvědavosti a poznávacích schopností a vstřícnost k jeho touze po harmonii, humoru i dobrodružství. Přispívala k tomu i pestrá skladba časopisu (později i autorská různorodost), vždy obrácená více k současnému životu, což provázal též zřetel k aktuálnímu společenskému dění. Projevoval se ve všech obdobích, před válkou legionářskou tematikou a zájmem o politické reprezentanty státu, po Mnichovu pěstováním národní soudržnosti, po válce oslavou míru, partyzánského hrdinství a podporou budovatelelského nadšení. Po celou dobu měla V. oddíl

scének, jež poskytoval předlohy pro dětská divadelní představení a školní vystoupení. Kromě obvyklých hříček s Kašpárkem, Škrhloou či pohádkovými postavami se vyskytovaly i výjevy z všedního života dětí a výstupy tematizující folklorní či společenské slavnosti (zejména po válce se zřetelným politickým sdělením). Výrazněji se v nich prosazovala cílená výchova k práci a kázni, uvědomování kolektivního myšlení a tendencí. – *Poezii* ve V. v prvním období publikovali: J. Knotek, A. Kutinová, F. Rychtík, A. Svoboda, M. Zichová, méně J. Kalenda, R. Obdržálek, B. Pflieger, D. Skala, B. Škarvadová aj. Za okupace přibýly v přetiscích verše starších autorů (S. Čech, J. Neruda, J. V. Sládek). Po válce přispívali: J. Alda, O. Bárta (i šifra O. B.), V. Beneš, I. Blatný, V. Cinybulk, T. Dan, V. Deyl, F. Halas, M. Hemzáčková, J. Hora, J. Hořejš, J. Hostáň, F. Hrubín, K. Kapoun, M. Malý, O. Mikulášek, M. Nádvorník, G. R. Opočenský, J. Plachetka, M. Pujmanová, J. Seifert, F. Šimová, F. Šrámek, J. Urbánková, A. Wenig aj. V hojně míře pokračovaly též ukázky starších veršů autorů 19. a 20. století a nově též překlady básníků ruských (D. Bědnyj, V. Majakovskij, F. I. Tjutčev aj.). – V prvním období *prózu* nejvíce ve V. reprezentovali A. Zhoř (i pseud. P. Čermák) a K. Kalláb (též šifra K. K.), dále L. Černá, P. Denk, F. Chrást, S. Kovanda, R. Obdržálek, F. Omelka, F. Rychtík, J. Schäfer, V. M. Vích, M. Zichová aj.; po válce pak práce O. Bárty, V. Beneše, B. Beneše Buchlovana, K. Bochořáka, V. Čtvrťka, P. Denka, V. Deyla, D. Filipa, A. Gály, Z. Galušky, J. Glazarové, L. Hajejské, I. Herbena, J. Hlouška, K. Hrocha, J. Johna, J. Š. Kubína, F. Kubky, J. Lady, J. Lukeše, M. Majerové, J. Neděle, R. Obdržálka, I. Olbrachta, H. Sedláčka, J. Schäfra, V. Šimanova, K. Sojkové, J. Strnadele, P. Suly, O. Šafránka, A. Šebestíka, J. Tomečka, M. Veselého, Z. Vofechové, A. Zhoře (i pseud. P. Čermák a různé šifry), F. Župana aj., a též přetisky prací autorů 19. i 20. století. – V *překladech* P. Denka, L. Hajejské, Z. K. Slabého a šifry F. B. převažovaly ukázky z ruské literatury (V. Běljajev, V. Bianki, A. Gajdar, M. Gorkij, D. Charms, I. A. Krylov, V. I. Němirovič-Dančenko, K. Paustovskij, M. Prišvin, N. S. Tichonov, L. N. Tolstoj, I. S. Turgeněv, M. Zoščenko aj.) a jen ojediněle se vyskytovaly pohádky a příběhy H. Ch. Andersena a prózy R. Kiplinga, M. Pohodného, Z. Srebřova. –

Vlček

Autory *scének* byli V. Bělský, K. Driml, J. Knotek, A. Kozel, F. Král, J. Neděle, L. Pokorný (i šifra L. P.).

LITERATURA: ● ref. V.: brk., Lid. noviny 28. 8. 1937; X., Úhor 1937, s. 142; Filip (D. Filip), Úhor 1939, s. 39; F. Holešovský, Komenský 74, 1949/50, s. 216 a 264 ●; B. Gabrielová, B. Marčák in Kapitoly z dějin brněnských časopisů 2 (2003).

jip

Adolf Josef Vlček

* 28. 2. 1808 *Slatiny* u Jičína

Básník, autor preromantismem ovlivněné lyriky, pokusu o básnický epos a dnes nezvěstných dramát.

Pseudonym Slatinský zvolil podle rodiště. – Syn mlynáře. 1820–24 studoval na gymnáziu v Jičíně, studia pro nemoc pravděpodobně nedokončil. O společenském životě v Jičíně informoval 1848 v *Květech*, v srpnu 1849 uspořádal ve Slatinách recitační a zpěvní besedu. Další informace o V. životě nejsou známy. Z archivních materiálů nicméně vyplývá, že zemřel mezi lety 1868–79.

Ve 40. letech, kdy vyšla V. první sbírka *Konvalinka*, měla jeho poezie už výrazně antikvovaný ráz. Tematika i jednotlivé motivy lyrických básní (láska k vlasti a dívce, verše na slávka nebo chyceného skřivánka, elegie u hrobu dívky), záměrná poetická naivita navozovaná zdrobnělinami, tvorba nových slov a neobvyklých složenin svědčila o inspiračním zdroji v preromantické poezii českého obrození. Určitou pozornost vzbudil ve své době ojedinělý, literárně ambiciózní pokus o básnickou epiku velkého slohu *Válka s Tatary*. S kronikářskou důkladností zpracovával tento rozsáhlý epos o deseti zpěvech po vzoru Tassova Osvobozeného Jeruzaléma téma z RK (Jaroslav ze Šternberka a bitva pod Hostýnem) ve 1300 rýmovaných stancích, mechanicky aplikujících jednotvárné schéma pětistopého trocheje. Rysy předchozí tvorby se projevily i ve V. pozdní sbírce *Duch přírody*, v níž ještě vzrostla snaha o vysoký básnický styl (opěvání vznešeného posláni básníka, obrazy z antické mytologie a ze Starého zákona, volba „vysokých“ básnických žánrů, pokus o elegické distichon). Vedle obecných poetických témat lyrických veršů (moc lásky, oslava jara, jinošské ideály) je v ní

zařazeno i několik básní obdobně traktujících soudobé události (óda na padlé rakouské vojáky z války 1866, elegie na smrt císaře Maxmiliána Mexického, reflexe při kladení základního kamene Nár. divadla) a epické zpracování místní pověsti z Kokořínska. Podle zpráv v tisku zadal V. 1866 ředitelství Prozatímního divadla tragédii *Nevěsta a sokové* a 1867 hrála v Jičíně Pokorného divadelní společnost jeho truchlohru *Nesvorní bratři*. – Šífrou A. J. V-k (A. J. W-k) je už na sklonku 20. let podepsáno několik próz v časopise *Rozličnosti Pražských novin*, další V. prozaické práce však nejsou později doloženy.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Slatinský; A. J. V-k, A. J. W-k (obě dub.). ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. včela (1841); *Květy* (1848); *Rozličnosti Pražských novin* (1827, 1829, dub.). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Konvalinka (BB 1842); *Válka s Tatary* (B 1850); *Duch přírody* (BB 1870, podp. Adolf Josef Vlček Slatinský). ■ SCÉNIK-KY. *Hra*: *Nesvorní bratři* (1867). ■

LITERATURA: -ý: ref. *Válka s Tatary*, *Vesna* 1851, s. 241; E. Krásnohorská: *Obraz novějšího básnictví českého*, ČČM 1877, s. 302 → *Výbor z díla* 2 (1956, s. 24).

dh

Bartoš Vlček

* 22. 10. 1897 *Rouštka* (Růžďka) u Vsetína
† 7. 1. 1926 *Brno*

Básník, prozaik a kritik wolkrovské generace, jeden ze zakladatelů moravské Literární skupiny, překladatel z itaštiny.

Pokřtěn Bartoloměj Metoděj. – Narodil se jako jedno ze šesti dětí venkovského krejčího, který si zároveň pronajímal hospody v blízkém okolí. Nižší gymnázium vychodil ve Val. Meziříčí, pak vystudoval na stipendium Matice cyrilometodějské církevní učitelský ústav v Praze, poslední ročník ve Svatém Janu (p. Skalou) u Berouna. Hned po maturitě (1915) nastoupil jako jednoroční dobrovolník vojenskou službu; po výcviku v Kroměříži narukoval v dubnu 1916 na italskou frontu, v létě byl v jižních Korutanech těžce raněn střepinou granátu do hlavy. Po řadě měsíců strávených ve vojenských nemocnicích absolvoval na konci 1917 důstojnický kurs ve Vídni a byl znovu odvelen na italskou frontu; na samém sklonku války byl zajat a vstoupil do legionářského, tzv. domo-

braneckého praporu. Už v této době se pilně učil italsky, psal verše a vydával ručně psaný časopis *Peresám*; jazykové znalosti italštiny a také srbochorvatštiny utvrdil po válce ještě několikerým pobytem v Itálii a Jugoslávii. 1919–25 učil na měšťanské škole v Lipníku n. Bečvou (kde se také oženil s dcerou místního zlatníka), zprvu jako výpomocný, od 1922 jako definitivní učitel. V této době rozvinul intenzivní literární a kulturní činnost: přispíval do četných novin a časopisů regionálních i pražských, navázal osobní i písemný kontakt s řadou generačních druhů (J. Wolker, M. Jirko, L. Blatný, F. Götz aj., ze starších zejména V. Martínek, s nímž spolupracoval v ostravském Moravskoslezském deníku, a J. Mahen), s nimiž 1921 založil moravskou Literární skupinu a časopis *Host*; kontakt navázal také s řadou italských autorů, jejichž tvorbu soustavně sledoval a překládal; současně pracoval i jako redaktor, jednak v literární hlídce přerovského *Obzoru*, jednak v *Hostu*, který však pro názorové neshody brzy opustil. V průběhu 1925, zejména na letním vojenském cvičení na Podkarpatsku, se projeví následky nedoléčeného zranění, na něž po několika neúspěšných operacích v brněnské nemocnici sv. Anny zemřel.

Ačkoliv byl V. stejně jako jeho generační druzi zasažen silnou poválečnou sociální vlnou i dobovými literárními směry, především expresionismem, měl uvnitř generace zvláštní místo. Jeho pocit generačního i společenského osamění nebyl jen ozvláštňujícím gestem uprostřed všeobecného kolektivistického směřování: byl dán jeho osobní životní zkušeností i celým jeho niterným založením, jež ho více než s vrstevnickou generací spojovalo s buříčským a tuláckým individualismem nonkonformní generace Tomanovy a Šrámkovy. Blížkost její poetice je patrná v opožděném básnickém debutu *Slavnosti večerní* (verše z 1920–21) s převážující milostnou tematikou, příznačně romanticky traktovanou jako trýznivá, neukojitelná vášeň, jako věčný mučivý kontrast touhy a jejího naplnění. Nejvíce se V. generačnímu směřování přiblížil v pracích vznikajících 1922–23 pod zjevným vlivem expresionismu. Ve druhé básnické sbírce *Vzpouza samoty* hledal cestu z osamění v sociálním soucítění a spřízněnosti se všemi ubohými; ani zde však nesdílel důvěřivý wolkrovský kolektivismus (např. básně

Druhá jarní noc, věnovaná právě Wolkrovi), i když se někde blížil jeho poetice; převažuje však „výbušná a násilná“ (podle V. vlastních slov) expresionistická obraznost a vizionářský patos. Vizi nového světa a nového člověka, vykoupeného bolestí a láskou, rozvinul v baladické „básni o 6 zpěvích“ *Milenci*, podobně jako v dramatu *Učeň*, v němž erotický povídkový příběh přetvořil v typické dobové sociální drama v duchu wolkrovské „nejvyšší oběti“. Pečeť těchto let nese i většina próz později vydané knihy *Marný zápas*, spojující povídky značně rozdílné povahy, od básnických próz přes baladicky laděné příběhy až k téměř naturalistickým psychologickým studiím, jež všechny skládají až drasticky krutý obraz zápasu člověka o sebe sama s vlastní nenasyčenou pudovostí; motivicky zde V. namnoze těžil ze svých válečných zážitků. Teprve v poslední, posmrtně vydané lyrické sbírce *Jenom srdce*, kterou však ještě připravil do tisku, opustil definitivně expresionistickou stylizaci a našel pro své životní téma osamění, erotického smutku a tuláckého neklidu vlastní melodický a vyvážený výraz, tlumočící opravdovost jeho vnitřního prožitku a znovu potvrzující jeho návaznost na předchozí generaci. Vedle rozsáhlé činnosti literárně i divadelně kritické, v níž osvědčil názorovou nekompromisnost i blízkost Wolkrovi pojetí, a vedle fejetonistiky, převážně cestopisné (1920–25 otiskl kromě básní a povídek přes 600 statí a fejetonů), tvoří významnou součást V. tvorby překlady z moderní italské literatury, spojené s jejím soustavným sledováním a s informacemi o ní v českém tisku; podobně V. pravidelně informoval o české literatuře v několika italských listech, kde otiskl i některé své překlady současné české tvorby (např. 1924 i v „českém čísle“ rijeckého literárního měsíčníku *Delta*). Vedle četných časopiseckých překladů vydal knižně prózu životním postojem spřízněného U. Fracchii Angela a Zpovědi futuristy G. Papiniho; obraz V. celkové orientace v moderní italské próze i jeho osobního zaměření na určité směry (futurismus, básníci „soumraku“, dekadence) je patrný z jeho výboru *Povídky z Itálie*. Chystaná knížka statí o italské literatuře již nevyšla.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Bartoš Charma, Jan Javor, J. Javor, Lupulus; bv, B. V. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Besedy* (1923); *Cesta* (1921–25); *Comoedia* (Milán); Českosl. divadlo (1923–25); Českosl. noviny (1922–24);

Delta (Rijeka 1934); Europa orientale (Řím); Hlasy z Pobečví (Hranice); Host (1921–25); Hudební a divadelní obzor (1922); I libri del giorno (Milán); I nostri guaderni (Řím); Jevišťe (1920); Klas (1923–25); Kritika (1924–25); Kulturní zpravodaj (1924–26); La Meta (Palermo); Lid. noviny (1921, 1924–26); Lumír (1924–26); Moravskoslezský deník (Mor. Ostrava 1921–24); Most (1922); Nár. a Stavovské divadlo; Nár. kultura (1923); Niva (Brno 1925–26); Obzor (Přerov 1920–26, 1921–22 i příl. Neděle; 1920 básn. a prozaický debut); Panoráma; Pramen (1921–26); Právo lidu (1925); Přerod, lit. část Žně (1924); Sever a Východ (1925–26); Tribuna (1922–23); Země (1921–25); Zvon (1924). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Dáma v černém závoji (sólový výstup, b. d., 1922, pseud. Lupulus); Slavnosti večerní (BB 1923); Vzpoua samoty (BB 1923); Milenci (B 1924); Nevděčné lásky (PP 1924, pseud. J. Javor); Učeň (D 1924, prem. 1926); Marný zápas (PP 1925); – posmrtně: Jenom srdce (BB 1926, ed. M. Jirko). – *Překlady*: G. Papini: Zpovědi (1925); U. Fracchia: Angela (1925); – posmrtně: ant. Povědky z Itálie (1926); L. Pirandello: Mizzarský havran a jiné prózy moderních italských autorů (výbor, 1934). – *Výbor*: Touha po životě (1979, ed. F. Valouch). ■ SCĚNICKY. *Překlad*: L. Pirandello: Štěpování (1923). ■ KORESPONDENCE: N. (M. Novotný): Marný zápas (část V., autobiografického“ listu s adresátovým komentářem k vydání stejnojmenné knihy v Družstevní práci), Kulturní zpravodaj 2, 1925/26, s. 51; Umělec na Moravě. Z dopisu B. V. (adresát ani datum neuvedeny), Index 1929, č. 9; K problematice uměleckého individualismu. Z dopisů B. V. (z 1924, adresát neuveden), Středisko 4, 1933/34, s. 33; in B. V.: Touha po životě (B. Václavkovi z 1924, V. Martínkovi z 1923–24, M. Ruttemu z 1921–25, E. Vachkovi z 1925; 1979, ed. F. Valouch); F. Valouch: Z korespondence B. V. s V. Martínkem (z 1923–24), ČLit 1978, s. 455. ■

LITERATURA: ● ref. Slavnosti večerní a Vzpoua samoty: J. Knap, Cesta 6, 1923/24, s. 741; P. Fraenkl, Host 3, 1923/24, s. 126; K. H. (Híkl), Naše doba 31, 1923/24, s. 244; -vb- (V. Brtník), Topičův sborník 11, 1923/24, s. 520; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 24, 1923/24, s. 518; B. V. (Václavek), Českosl. noviny 12. 1. 1924; A. N. (Novák), LidN 9. 5. 1924 ●; ● ref. Učeň: Č. J. (Jeřábek), Host 3, 1923/24, s. 224; J. Krecar, MR 1923/24, sv. 39, s. 254; J. Staněk, Čes. osvěta 21, 1924/25, s. 193 ●; ● ref. Milenci: F. Götz, NO 4. 9. 1924; or. (A. C. Nor), Oheň 1924, č. 2; J. Krecar, MR 1924/25, sv. 40, s. 12; K. H. (Híkl), Naše doba 32, 1924/25, s. 248; -vb- (V. Brtník), Topičův sborník 12, 1924/25, s. 326 ●; ● ref. Marný zápas: J. Knap, Kritika 2, 1924/25, s. 304; F. Götz, NO 5. 7. 1925; A. N. (Novák), LidN 9. 8. 1925; P. Fraenkl, Sever a Východ 1925, s. 196; A. C. Nor, Host 5, 1925/26, s. 93 ●; ● nekrology: L. Blatný, Host 5, 1925/26, s. 103; M. Novotný, Kulturní zpravodaj 2, 1925/26, s. 181; J. O. Novotný, Cesta 8, 1925/26, s. 225; J. Grmela, Topičův sborník 13, 1925/26, s. 184; F. Bulánek (B.-Dlouhán), Studentský časopis 5,

1925/26, s. 161; A. N. (Novák), Lumír 52, 1925/26, s. 550; M. R. (Rutte), NL 8. 1. 1926; V. Martínek, Moravskoslezský deník 8. 1. 1926 → Živné zdroje (1972); Č. Jeřábek, NO 9. 1. 1926; an. (J. Hora), RP 9. 1. 1926; ax. (E. Váček), PL 9. 1. 1926; j. s. (J. Smrek), Národní noviny (Turč. Sv. Martin) 10. 1. 1926; M. Jirko, Sever a Východ 1926, s. 2; J. V. Sedlák, Kritika 1926, s. 13 ●; M. Jirko in B. V.: Jenom srdce (1926); ● ref. Jenom srdce: F. Götz, NO 9. 10. 1926 → Básnický dnešek (1931); H. (J. Hora), RP 17. 10. 1926; M. Rutte, NL 20. 10. 1926 → Doba a hlasy (1929); Reed. (B. Václavek), Rovnost 18. 11. 1926; A. M. Píša, Host 6, 1926/27, s. 74 → Směry a cíle (1927) a Dvacátá léta (1969); J. O. Novotný, Cesta 9, 1926/27, s. 256; P. F. (Fraenkl), RA 2, 1926/27, s. 118; F. Hanuš, Studentský časopis 6, 1926/27, s. 302; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 27, 1926/27, s. 321; A. N. (Novák), LidN 21. 1. 1927 ●; ● ref. Učeň (insc.): -FR- (J. Frejka), NO 12. 12. 1926; -ius (J. Kolman Cassius), LidN 12. 12. 1926; AMP. (Píša), PL 14. 12. 1926; E. K. (Konrád), NL 19. 12. 1926 + Cesta 9, 1926/27, s. 179; O. Š. M. (Štorch-Marien), RA 2, 1926/27, s. 94 ●; ● ref. překl. Povědky z Itálie: F. Kovárna, Kmen 1, 1926/27, s. 60; P. F. (Fraenkl), RA 2, 1926/27, s. 96; vz. (V. Zelinka), Zvon 28, 1927/28, s. 15 ●; Z. Spilka: Básník idylického tuláctví (k 5. výr. úmrtí), Středisko 1, 1930/31, č. 5–6; A. N. (Novák): Brněnský expresionismus, LidN 2. 4. 1933; F. Götz: Vzpomínka na B. V., Kolo 1936, č. 3; J. Nečas: Zapomenutý básník, Rozhledy 1937, s. 11; F. K. Habětín: A stanul uprostřed cesty. Vzpomínka na B. V., Panoráma 1940, s. 29; M. Hýsek in ant. Ztrhané struny zvuk (1940); J. Nečas: Nad dílem B. V., Kolo 11, 1946/47, s. 164 + Marný zápas, Nová Lubina 1947, s. 34 a 42; Č. Jeřábek: Uctění básníka (k zřízení V. památníku v Lipníku n. Bečvou), Rovnost 22. 6. 1965; J. Kühndel: Listy J. Wolkra B. Vlčkovi (12 listů z 1921–23 o založení Lit. skupiny a Hosta), HD 1966, č. 11; J. Nečas: Trosečník generace, LD 20. 10. 1972; J. Bombera, J. Krčka, B. Vaňák: Archivní a jiné kulturní památky malého města v Pobečví (též o V. pamětní síni v Lipníku n. Bečvou, podrobně o tam uložené koresp.), sb. Václavkova Olomouc 1970 (1972, s. 203); H. Kučerová: Jeden ze zapomenutých (o V. proze), ČLit 1978, s. 450; (Ns.) (J. Nečas): Nadaný brněnský básník, LD 7. 1. 1986; F. Valouch: Jubilant z wolkrovské generace, Tvorba 1987, č. 41, příl. Kmen; O. Suleř: Důvěrné dialogy, Moravskoslezský den 31. 10. 1992, příl.; -val (F. Valouch): 70 let od smrti B. V., LitN 1996, č. 2 + (pod vl. jm.) Básník touhy a činu, Alternativa nova 4, 1997/98, s. 79; R. Czmero: Touha po životě B. V., Hanácké noviny 30. 11. 1996; H. Bartková: Vzpomínka na jednoho z mladých, tamtéž, 1. 11. 1997; B. Gabrielová, B. Marčák in Kapitoly z dějin brněnských časopisů 2 (2003); Z. Smolka: Pokusy o Učeň, sb. Místa bez hranic (2006).

Jan B. Vlček

* 21. 8. 1805 Jičín
 † 6. 12. 1879 Praha

Katolický kněz, autor překladů ze staré řečtiny (*Ilias*) i z němčiny a několika původních divadelních her, kritizovaný už ve své době pro jazykovou bizarnost.

Psán též Jan Vlček, J. B. J. Vlček, Jan B. Josef Vlček, Hanuš Vlček, podle J. Vopravila i J. Vlček Vlčkovský. – V rodišti navštěvoval hlavní školu a gymnázium (jeho učitelem češtiny byl J. Chmela). Po ukončení tzv. filozofie v Praze vstoupil do řádu křižovníků s červenou hvězdou a při něm vystudoval teologii (vysvěcen 1828). Poté řád opustil a přešel do světské farní služby, nejprve krátce jako kaplan ve Vinoří (dnes Praha-V.), pak ve Zlonicích, asi 1830–32 v Benátkách n. Jiz. a poté v Praze u Sv. Haštala a Sv. Štěpána. Duchovní správy musil zanechat pro nemoc a 1854 byl dosazen na Komorní Hrádek (u Benešova) jako zámecký kaplan. Poslední léta života strávil v Praze v rodině příbuzných, pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

Již během gymnaziálních studií se V. pokoušel o překlady z klasických jazyků (mj. několik zpěvů z *Iliady*), později, veden dobovým preromantickým vkusem, obrátil svůj zájem k autorům starověkého Řecka plně. Jako první převedl do češtiny celý Homérův epos *Ilias* (v časoměrném hexametru), dále uveřejnil knižně nebo časopisecky překlady didaktické poezie Hesiodovy (*Nauky domácí*) a údajně i Aratovy, Theofrastových *Povahopisů*, Theokritových *idyl* aj. Preromantický kontext dokládá i V. pozdější převod německého idylického eposu *Hanička s kuřátky* od Ch. A. G. Eberharda rytmičovanou prózou. V. básnické překlady se vyznačovaly přesným zachováním metrického vzorce originálu. Vlivem dobového obdivu k jazyku RKZ a zřejmě i vlivem teorie prosazované starším překladatelem Homéra A. Liškou, podle níž lze starobylý ráz originálu adekvátně vystihnout pouze archaickou jazykovou formou, užíval V. slovní zásobu i gramatické tvary (duál, aoristy) staré češtiny, kromě toho si vypomáhal výpůjčkami ze slovanských jazyků a neústrojně tvořenými neologismy; na nesrozumitelnost (místo až směšnost) jeho překladů poukazovali již současníci (F. L. Čelakovský ad.). – Rovněž od studentských let se datoval V. zájem o dramatickou tvorbu (na gymnáziu

složil německy romantizující rytířskou hru ve verších Berthold von Urach). Historickou hru *Jeftovna...* s námětem z biblické *Knihy soudců* 11 ocenila dobová kritika jako zdařilý pokus o velké, reprezentativní drama ve vznešeném slohu; pro archaizující, místy až nesrozumitelný jazyk i technické nedostatky dané neznalostí divadelní praxe však dílo nebylo scénicky provedeno. Neúspěšné, jazykově a tematicky kuriózní, byly V. pokusy o situační frašku (*Bílá paní aneb Sladká kaše, Všežvěd aneb Povodeň pražská roku 1845*). S F. Douchou vydal básnické spisy zemřelého J. J. Kaliny s doprovodnou studií *Pomněnky z krátkého života pouti J. J. Kaliny* (V. byl jeho blízkým přítelem, společně např. psali truchlohru *Jiří z Lobkovic*). Jako kněz publikoval V. práce s náboženskou tematikou, psal vlastní a vydával i starší duchovní písně. – Podle rozsáhlého vlastnoručního soupisu (uveřejněn an. s menšími změnami ještě za V. života) zůstala velká část jeho celoživotního díla nevydána: mj. původní divadelní hry z českých dějin a cestopis *Pouť na Krkonoše*, překlady z řečtiny (např. *Claudius Aelianus, Epiktetos, Hierokles*), z indických a německých básníků (500 *lyrických písní J. W. Goetha, F. Schillera, H. Heina ad. doplněných melodii*), k vydání připravená sbírka pozůstalých básní A. Haškové († 1848), dále různé práce teologické (kázání, výklady ke katechismům, *Životy svatých ve verších, Obrana užívání národního jazyka při službách božích*), estetické (mj. *Obrazosloví čili Výklad významů všelikých předmětů celého kosmu*) a filozofické (mj. pokus o dějiny filozofie).

PSEDONYMY, ŠIFRA: Hanuš Lykiška, Hanuš Vlčkovec, J. Vlčkovský, Jan Vlčkovský, Lykyš, Lykyška, Vlčan, Vlčkovec, Vlčkovský, Vlčovský; J. V. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Blahověst; Časopis pro katol. duchovenstvo* (1842); *Čes. včela* (1845, K dějepisu českého divadla); *ČČM; J. J. Kalina: Básnické spisy z pozůstalosti* (1852); *Krok* (1821–22, 1836; 1822 O verši, 1836 překl. 6. zpěvu Homérovy *Iliady*); *Květy* (1834–39; 1834 a 1836 překl. Theokritových *Selaneck*, 1835 *Květ z Homérovy Iliady*, 1836 *B. Zjev života nad mohylou K. H. Máchy*); *Květy a plody* (1848); *Obrazy života* (1859); *Světozor* (1870, soupis rkp. prací); *Urbánkův věstník bibliografický* (1870, soupis rkp. prací); – posmrtně: sb. *Památce K. H. Máchy. Básně z let 1836–1935* (1937, ed. M. Hýsek); ant. *Píseň o nosu* (2005, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie: Píseň ke mši svaté za zesnulé v Pánu bratrstva sv. Haštalského* (b. d., 1837); *Jeftovna aneb Slib věvodě* (D 1840, pseud. J. Vlčkovský); *Bílá paní aneb Sladká kaše* (D 1845,

pseud. Hanuš Lykiška; 1929 upr. J. Bartoš); Všeživěd aneb Povodeň pražská roku 1845 (D 1845, pseud. Hanuš Vlčekovec). – *Překlady*: Hesiodos: Nauky domá-cí (1835); Theofrastos: Povahopisy (1839); Ch. A. G. Eberhard: Hanička s kuřátko (1840); Homéros: Iliada (1842, pseud. J. Vlčkovský). – *Ostatní práce*: Stručný přehled mytologie čili bájesloví u Řeků a Římanů (1843); Pohled na starověkou Prahu (b. d., 1848). ■ KORESPONDENCE: in K. A. Vinařického Korespondence a spisy pamětní 2 (Vinařickému asi z 1835–36; 1909, ed. V. O. Slavík). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Starověký zpěv o umučení Pána našeho Ježíše Krista (1837); Vroucí a pronikavé toužení duše věřící po svém nebeském choti. Zpěv starověký (1840); J. J. Kalina: Básnické spisy z pozůstalosti (1852, šifra J. V., s F. Douchou). ■

BIBLIOGRAFIE: an.: Velezasloužilý spisovatel..., Světozor 1870, s. 304 + Urbánkův věstník bibliografický (1870, s. 133); E. H. (Horský): Literární práce J. V., překladatele Iliady, ČČM 1911, s. 380. ■ LITERATURA: O. Macura: J. B. V. (1805–1879). Soupis osobního fondu (LA PNP 1998). ■ an. (F. L. Čelakovský), ref. překl. Hesiodos, Čes. včela 1835, s. 72; V. Zahradník: ref. Staročeský zpěv o umučení..., Časopis pro katol. duchovenstvo 1837, s. 650; an.: ref. překl. Theofrastos, Ost und West 1839, s. 97; A. Liška: ref. překl. 6. zpěv Iliady, Krok 1840, s. 124; ● ref. Jef-tovna...: K. (F. Klutschak), Bohemia 7. 7. 1840; -š- (J. Kaška), Čes. včela 1840, s. 168; an. (V. Filípek), Denice 1840, d. 1, s. 255; K. S. (Sabina), Ost und West 1840, s. 303; Miloslav (P. M. Veselský), Čes. včela 1841, s. 204 ●; ● ref. překl. Homéros: Iliada: an. (J. B. Malý, dub.), ČČM 1842, s. 114; K. Vinařický, Ost und West 1842, s. 121; an. (J. Palkovič), Tatranka (Bratislava) 1842, s. 99 ●; x-x: ref. Všeživěd..., Květy 1845, s. 292; ● nekrology: an., Čes. noviny 9. 12. 1879; an., NL 10. 12. 1879; Δ (J. Neruda), NL 12. 12. 1879; an., Světozor 1879, s. 600; an., Osvěta 1880, s. 96 ●; J. Bartocha: O starších překladech velebásní Homérových u nás, LF 1881, s. 271; T. Hrubý: O překladech našich z literatur klasických, Lit. listy 1885, s. 4; J. Kamper in sb. Literatura česká 19. století 2 (1902, s. 400); F. Strojček in Naši buditelé v Benátkách n. Jizerou (1936, s. 7); P. Eisner: Gedichte auf Máchu, Prager Presse 10. 12. 1937; K. Svoboda in Antika a česká vzdělanost do války světové (1957); J. Plech in Souhvězdí domova (1960, s. 94).

lk

Jaroslav Vlček

* 22. 1. 1860 *Banská Bystrica* (Slovensko)

† 21. 1. 1930 *Praha*

Zakladatelská osobnost moderní české a slovenské literární historiografie; badatel, jenž se na přelomu 19. a 20. století podstatně zasloužil o vědecko-metodologické vyhranění těchto oborů, a to osobitou mo-

difikací výchozí filologické kritiky a genetického, s pozitivismem korespondujícího výkladu literárních jevů, také však ideografickým pojetím literatury jako ztělesnitelů vůdčích dobových idejí; autor českých a slovenských literárních dějin, monografických studií a portrétů, kritik a publicista, editor klasických děl obou národních literatur, překladatel.

Syn českého profesora přírodopisu, působícího od 1854 na slovensko-maďarském gymnáziu v Banské Bystrici, a Slovenky z národně uvědomělé rodiny lékaře v Dolném Kubíně (jako student tam V. často pobýval o prázdninách). Počátkem 60. let byl otec pro neznalost maďarštiny přeložen do Prahy, kde V. vychodil základní školu; po otcově předčasné smrti se 1870 s matkou vrátil na Slovensko a v rodišti absolvoval již zcela pomadařštěně gymnázium (učil se i nepovinnou slovenštinu). Po maturitě 1878 opět přesídlil s matkou do Prahy a studoval na filoz. fakultě bohemistiku a germanistiku (profesoři J. Gebauer, M. Hattala a J. Kelle; v první polovině studia též J. Durdík, A. Gindely, J. Goll, O. Hostinský aj.). Po absolutoriu (1882) působil nejprve jako suplent na české vyšší reálce v Brně, od podzimu 1885 jako profesor na ústavu téhož typu v Praze (příprava na státní učitelskou zkoušku podnítila mj. vznik V. knihy *Přehled dějin literatury české*). Na pražské fakultě získal 1897 doktorát prací *První novočeská škola básnická*, 1898 se tamtéž habilitoval jako soukromý docent pro českou literaturu prací *Dějiny české literatury* (1. část 1. dílu) a od podzimu t. r. přednášel dějiny české literatury v nově ustaveném bohemistickém oddělení slovanského semináře; 1901 byl jmenován mimořádným profesorem a zbaven úvazku středoškolského učitele. 1907 převzal po zemřelém J. Gebauerovi vedení literárněhistorické části bohemistiky, v jejímž rámci a z V. podnětu vzniklo pak i slovakistické oddělení (1919). 1909 byl jmenován řádným profesorem, 1913–14 zastával i funkci děkana. Z univerzitních kolegů měl blízké pracovní a přátelské vztahy s J. Jakubcem. Na podzim 1919 se univerzitního působení vzdal (jeho nástupcem J. Jakubec), pouze v částečném úvazku vedl oddělení pro slovenskou literaturu (zaniklo po V. smrti). Tehdy pracoval (do 1923) na ministerstvu školství ve funkci přednosta slovenského odboru a generálního inspektora slovenského školství. 1919–30 spravoval s J. Škulčtým obnovenou Matici slovenskou v Martině (od 1922 též předseda Literárněhis-

torického odboru a redaktor Zborníku Matice slovenskej). Zároveň se také politicky angažoval jako člen národního shromáždění (1918–19) a senátor (1919–25) za slovenskou republikánskou stranu zemědělců. 1923 se vrátil na pražskou filoz. fakultu a po novém jmenování řádným profesorem pro dějiny literatury československé zde působil až do konce života (s výjimkou 1927/28, kdy byl uvolněn pro práci v Matici). – Vlivem rodinného prostředí a přátelských kontaktů s mladými slovenskými literáty a publicisty projevoval V. již záhy umělecké (hudební) a zejména literární vlohly. Literární kritice a publicistice se soustavně věnoval od počátku vysokoškolských studií (rané příspěvky v čas. Ruch, Slovanské listy, též Orol aj.) až do 10. let 20. století; spolupracoval s řadou časopisů a novin, též se v několika případech podílel na jejich redigování nebo i vzniku (1886 Čas, 1899 Obzor literární a umělecký, vycházející z V. koncepce kritického a literárněhistorického časopisu a jím do 1901 redigovaný). V rámci své slovakistické činnosti se sblížil s českými slovakofily (J. Herben, J. Holeček, V. Houdek, R. Pokorný, F. Táborský) a se slovenskými autory (P. O. Hviezdoslav, S. Hurban Vajanský, Š. Krčméry, A. Pietor, L. V. Rizner, J. Škultéty), s nimiž většinou udržoval osobní i pracovní korespondenci. V 80. a 90. letech na Slovensku často pobýval z důvodů pracovních (např. 1896–97 prázdninové studijní cesty do knihoven v Turč. Sv. Martině, Trnavě, též zájezd do Budapešti) i osobních; 1888 se v Turč. Sv. Martině oženil s dcerou slovenského spisovatele a politika V. Paulínyho-Tótha. – Dlouhodobě byl aktivní v kulturních a vědeckých společnostech, v nichž často vykonával funkce nebo přednášel: např. v literárním a řečnickém spolku Slavia, ve sdružení Stálci, v Umělecké besedě (1910–14 starosta správního výboru) a v Jednotě čes. filologů (finančně zajišťovala vydávání jeho Dějin); spoluzakládal slovenský akademický spolek Detvan (1882, krátce i jeho první předseda), Společnost přátel národopisu českého i přípravný výbor pro pořádání národopisné výstavy (1891) a Československou jednotu (1896). Od 1900 byl mimořádným a od 1916 řádným členem KČSN, od 1913 členem ČAVU (1915–20 tajemník 3. třídy), též členem Učené Šafaříkovy společnosti v Bratislavě. Kromě četných cest na Slovensko jezdil na dovolené ke své matce na Šumavu aj.; ze zdravotních důvodů (plicní choroba) byl 1910 v Němec-

ku na Rujaně, ve 20. letech se léčil v lázních Bohdanči u Pardubic, v Jáchymově a v Turč. Teplicích. Zemřel náhle na srdeční infarkt, byl pohřben na evangelickém hřbitově v Praze na Olšanech; 1989 byly V. ostatky převezeny na Národní hřbitov v Martině. V. literární pozůstalost (včetně většiny korespondence přijaté) je uložena v PNP v Praze, značná část odeslané korespondence v Matici slovenské v Martině. – Literárně činná česky a slovensky byla také dcera V. Szathmáryová-Vlčková (1900–1966).

Jako příslušník badatelské generace (J. Jakubec, J. Hanuš, J. Máchal), která vytvářela základy moderní české literární historiografie, podstatně přispěl k jejímu emancipačnímu vydělení z těsného svazku s filologií a k ustavení její vědecké identity; souběžnou prací na zdejším slovenské literatury stál zároveň u zrodu literárněvědné slovakistiky. Pro nové pojetí literární historie, odmítající již praxi pouhých knihopisných soupisů, přijímal řadu metodologických podnětů, jež si přetvářel v osobitý postup: osvojil si zásady textové kritiky u J. Gebauera, estetická kritéria tříbil na herbartovské formální estetice rozvíjené J. Durdíkem, také však na realisticky orientované estetice O. Hostinského; empirickým zkoumáním a zřetelem ke genetickým souvislostem jevů se stýkal s evropskými pozitivistickými směry, s dílem jejich iniciátora H. Taina, s pracemi německých dějepisců W. Scherera a E. Schmidta, též dánského badatele G. Brandesa aj.; v neposlední řadě ho inspiroval předpozitivistický historik západoevropského osvícenství H. Th. Hettner, a to ideografickou syntézou literárních dějin, pojatých nikoli jako dějiny knih, nýbrž jako dějiny idejí a jejich vědeckých a uměleckých forem (viz i V. doslov k dějinám slovenské a k 2. dílu dějin české literatury). Směrodatná byla pro V. i domácí situace humanitních věd (T. G. Masaryk, J. Goll aj.), sílící criticismus, revize minulosti a jejich památek, boje o RKZ, jichž se V. zúčastnil literárněhistorickou kritikou. Od počátku se zabýval českou a zprvu intenzivně i slovenskou literaturou (články o Slovensku v čes. časopisech a naopak *Listy z Čiech* v čas. Orol, Slovenské pohľady aj.). V knižním debutu *Literatura na Slovensku...*, psaném spíše z pozice esteticky náročné kritiky, vymezil slovenskou literaturu jazykově (česky psaná díla vyloučil), s důrazem na zdůvodněnost spisovné slovenštiny v beletrii, nikoli zatím ve vědě; její stav zachytil v žánrovém

členění od bernolákovské doby po přítomnost, podrobněji a s vyostřeným kriticismem pojednal o básnické tvorbě štúrovců, vytýkaje jí romantický idealismus (hegelianství) a některé formální znaky. Po dalších výzkumech mnohdy obtížně získávaných pramenů a po dílecích přípravných studiích (z již upravené verze prvotiny byl pořízen ruský překlad) vydal nové *Dejiny literatúry slovenskej*, v nichž zaujal objektivnější postoj historika, který poprvé vyložil slovenskou literaturu geneticky, v rozloze od starších období po současnost, i v prezentaci autory písničímí česky; zohlednil zde především kritérium „skutečného života“, tedy specificky slovenské politické a duchovní poměry. V. názor na samostatnost slovenské literatury (ve své době progresivní) se utvářel v polaritě tehdejších protikladných postojů, v procesu ujasňování vzájemných vztahů obou literatur; V. i nadále věnoval jednotlivé studie slovenské literatuře, v českých dějinách ji však začleňoval do jednoho, byť zejména v nové době již diferencovaného celku o dvou oblastech. Syntetizační schopnost brzy uplatnil i v bohemistické sféře, v příručce *Přehled dějin literatury české* z poloviny 80. let; v úvodu načrtl periodizaci podle hlavních „životodárných“ sil: na staré období s vůdčími ideami náboženskými (vnitřním rozhraním je husitské hnutí) a dobu novou, počínaje „znovuzrozením“ v 18. století, s určující ideologií národa, svobody a humanity (s mezníkem revolučních let 1848–49). Ač byl přehled realizován pouze po dílo Štítného (mezi nejstaršími památkami byly ještě uvedeny RKZ s poznámkou, že o jejich pravost se vede spor), znamenal svou projektovanou koncepcí předstupeň V. základního životního díla *Dějiny české literatury*. Původní plán vydat podrobné dějiny novodobé literatury s úvodním přehledem starších etap byl postupem práce zcela překonán. Retrospektivy starší literatury přivedly V. k důkladným revizím dosavadního stavu bádání a k novým pramenným studiím dosud málo probádaných úseků, např. k průzkumu literárně nevýznamných textů pokračující protireformace 18. století, dosvědčující i přes svou trivialitu nepřetržitost domácí produkce, nebo k rozsáhlému záběru zdrojů osvícenství a obrození atd. Výsledkem heuristických zkoumání byla obsáhlá historie české literatury od prvopočátku do 20.–30. let 19. století, jejíž náročnost ovlivnila časový sled vydávání, které trvalo téměř 30 let. Již dříve uplatňovaný genetický

a ideografický přístup zde nabyl velkorysé realizace: spočívala jednak ve výkladu písemnictví z širokého kulturního podloží, v symbióze s různými formami duchovního života, tedy i častým rozšířením literárního záběru o evoluční vlny českého myšlení vůbec, jednak v začleňování domácí produkce do rámce západoevropských literárních a myšlenkových proudů. V tomto kontextu někdy vynikla specifičnost a evropský význam českých aktivit (např. husitství), jindy však přemíra a jednostrannost komparace českou originalitu tlumila (snad nejmarkantněji v drobném portrétu K. H. Máchy zcela odvozeném z Byronova vlivu). Tendence vymezovat povahu historických úseků, popř. i jednotlivců, určitou jednotící ideou byla celkem adekvátní převaze náboženské ideologie starší doby či racionalismu osvícenství a raného obrození, ztroskotávala však na členité a individualizované tvorbě 19. století; to byl asi jeden z důvodů, proč V. dějiny nedokončil. S dějinami však korespondují četné monografické studie s historickou i současnou tematikou (např. knižní stať *Pavel Josef Šafařík* nebo metodické *Poznámky k Čechově Dagmaře* aj., též časopišské práce), zvláště pak skupina studií orientujících se na literaturu 40.–60. let: na Tylova dramata z revolučních let, dílo B. Němcové, Fričův almanach *Lada Nióla*, generaci májovou, V. Háalka, J. Nerudu, G. Pflagra Moravského aj.; soustředěny s dalšími texty do souborů (*Několik kapitolek z dějin naší poezie*, *Několik kapitolek z dějin naší slovesnosti*, *Nové kapitoly z dějin literatury české*) představují tyto práce o novější literatuře volné pokračování Dějin. Z V. iniciativy vzniklo velké sborníkové kompendium *Literatura česká 19. století*, které V. v prvním vydání redigoval a jehož se autorsky účastnil několika kapitolami o české a slovenské literatuře a kulturních hnutích z osvícenské a obrozené éry; obsáhlým heslem o slovenské literatuře přispěl také do Ottova slovníku naučného. – Léta se věnoval literární kritice, mnohdy i v souvislosti s redakčními úvazky, recenzoval jak odbornou literaturu, tak současnou českou a slovenskou beletrii a reedice starších titulů, věnoval se i kulturnímu glosátorství. Ve všech svých pracích rozmanitého účelu a zaměření si V. počínal jako svrchovaný slovesný tvůrce dbalý čistoty jazyka a celkové formální vytříbenosti projevu; z těchto dispozic se také utvářela V. esejistická stylizace, projevující se zvláště v drobných por-

trétech vypravěčským podáním a umnou stavbou i konturovaností kresby. V rámci své vědecké a popularizační činnosti podnítil a řídil několik knihnic, sám řadu vydání edičně připravil (V. Hálek, K. H. Mácha, B. Němcová, A. J. Puchmajer; J. Botto, P. O. Hviezdoslav, J. Kalinčiak, J. Král, J. Matuška, L. Štúr aj.). – Svým literárněhistorickým dílem založil V. badatelskou tradici, v jejíchž intencích pokračovali dalšími výzkumy a syntézami, založenými již na metodologických obměnách nebo nových koncepčních řešeních (např. nové zkoumání a hodnocení baroka), příslušníci následující generace, reprezentované zejména M. Hýskem, A. Novákem a A. Pražákem, a dalších pokolení české a slovenské literární historie.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Jaroslav (společný s P. Zochem, *Národné noviny* 1877); č. (Čas, *Czechische Revue*, *Lumír*), č+k, e, J. V., J. V. N., k., -K (Hlas), l, N-l (Zvon), o, V. (Slovenské listy), Včk. (Ottův slovník naučný), V. Č. K., V J, V. J. (Zborník Matice slovenskej), V...k. (Koleda), -vl- (Nár. listy), = (Nár. listy). ■ PRÍSPĚVKY *in*: *Akademické listy* (1880–81); *Almanach ČAVU* (1914, studie *Počátky nové poezie české*, i sep.); *Archiv für slavische Philologie* (Berlín 1898); *Athenaeum* (1886–88; 1886 stati *Srovnání epických básní RK a RZ s novějšími díly literárními, jinými autory, RK a RZ ze stanoviska literárně-historického*); *Besedy* (Ružomberok 1890); *Božena Němcová 1820–1862*. Sborník statí o jejím životě a díle (1912); *Brousek* (1879); *Čas* (1887–1912); *ČČM* (1892–93); *Časopis Matice moravské* (1895); *Czechische Revue* (1907); *Čes. revue* (1907); *Čes. včela* (1878–79); *Čes. časopis historický* (1895–1900); *Dalibor* (1879); *Den* (1907–10); *Divadelní listy* (1881); *Hlas* (Uherská Skalica 1898); *Hlas národa* (1886–91, 1891 i příl. *Nedělní listy*); *Hlídká lit.* (1891); sb. *Jan Kollár 1793–1852* (Víděň 1893); *Koleda* (1879); *Květy* (1880); *Letopis Matice slovenskej* (Turč. Sv. Martin 1920); *Listy filologické* (1888, 1895, 1899, 1908, 1911–19); *Lit. listy* (1884); sb. *Literatura česká 19. století 1–3* (1902–1907; upr. a dopln. vyd. sv. 1 a 2 1911 a 1917); *Lumír* (1905–10); sb. *Na památku stoletých narozenin P. J. Šafaříka* (1895); *Nár. listy* (1880–1913); *Národné noviny* (Turč. Sv. Martin 1877, 1879–80, 1886–87, 1889–91, 1895, 1913); *Národopisný sborník československý* (1899, ed. *Rukopisný sborník Josefa Bláhy, přirozeného veršovce a spisovatele*); *Naše doba* (1895–1902, 1904, 1919); *Naše řeč* (1917); *Obzor* (Brno 1882–85); *Obzor lit. a umělecký* (1899–1902); *Orol* (Turč. Sv. Martin 1879–80, *Listy z Čiech*); *Paleček* (1880); *Památník na oslavu stých narozenin Františka Palackého* (1898, *O škole trenčínské a prešpurské za Palackého mládí*, 1899 i sep.); sb. *Písně slovenské* (1880); *Právo lidu* (1913); *Program c. k. české realky v Praze* (1892 Pro-

fesor Petr Mužák, i sep., *Z básnické činnosti Vítězslava Háalka*, i sep., 1896 *Profesor Jan Řehák*, i sep.); *Průdy* (Budapešť 1913–14, Bratislava 1922); *Přehled* (1906); sb. *Přehled činnosti literární*, pak v oboru umění hudebního a výtvarného v Čechách (1881); alm. *Půl století Nár. listů* (b. d., 1910); sb. *Rozpravy filologické věnované Janu Gebauerovi* (1898); *Ruch* (1879–88); *Sborník Matice slovenskej...* (Turč. Sv. Martin 1922–29); alm. *Slavia* (1881); *Slovenské listy* (1879); *Slovenský sborník* (1883); *Slovenská čítanka* (1910); sb. *Slovenská zem* (Košice 1921); *Slovenské listy* (Ružomberok 1897); *Slovenské pohľady* (Turč. Sv. Martin 1881–1928; 1890–95 *Listy z Čiech*); sb. *Slovensko* (1901, *Literatura slovenská*, i sep.); *Světozor* (1879–99); *Urbánkův věstník bibliografický* (1880–81); *Venkov* (1913); *Věstník ČAVU* (1909–14); *Věstník Ústředního spolku čes. profesorů v Praze* (1893); *Zlatá Praha* (1899); *Zora* (1882); *Zvon* (1904–06); *Ženské listy* (1879). ■ **KNIZNĚ. Práce o literatuře**: *Literatura na Slovensku, její vznik, rozvoj, význam a úspěchy* (1881; opr. a dopln. vyd. v překladu do ruš. s tit. *Istorija slovenskej literatury*, Kyjev 1889, překl. A. Opferman); *Přehled dějin literatury české. Sešit 1* (1885, skutečně 1884); *Dějiny literatury slovenskej 1, 2* (Turč. Sv. Martin 1889–90; obnovené vyd. tamtéž 1923, ed. autor; rozšíř. vyd. tamtéž 1933, ed. Š. Kréméry a J. Škultéty, 4. vyd. jako 1. sv. *Spisů*, Bratislava 1953, ed. M. Pišút a J. Pašteka); *Dějiny české literatury* (1892–97, 1.–6. sešit, celek 1897, 1. část 1. dílu: *Od nejstarších dob až po věk zlatý*; 1898–1901, 7.–12. sešit, celek 1901, na titulu vročení 1898, 1. část 2. dílu: *Století osmnácté*; 1902–14, 13.–17. sešit, celek 1914, 2. část 2. dílu: *K letům čtyřicátým století devatenáctého*; 1920, skutečně 1921, jako 18. neoznačený sešit, 2. část 1. dílu: *Od věku zlatého k století osmnáctému*; dopln. vyd. 1931, 4 díly, 1. a 2. část 1. dílu dopln. texty z V. pozůstalosti, v dodatku připojen nepubl. text *Rukopisy zelenohorský a královédvorský*, ed. J. Šebesta a V. Szathmáryová-Vlčková; 3. vyd. 1940, 2 díly, ed. J. Šebesta; 4. vyd. 1951, 2 díly, ed. F. Svejkovský a J. Šebesta; 5. vyd. 1960 viz *Souborné vydání*); *První novočeská škola básnická* (studie, 1896); *Pavel Josef Šafařík* (studie, 1896); *Několik kapitolek z dějin naší poezie* (1898); *Stručné dějiny literatury české 1, 2* (učebnice, 1. 1905, s E. Smetánkou, upr. vyd. 1910, autor jen J. V.; 2. 1909, s V. Ertlem); *Několik slov o našich vydáních Českých spisovatelů 19. století* (brožura, 1906); *Několik kapitolek z dějin naší slovesnosti* (1912, též přeprac. texty z *Několika kapitolek z dějin naší poezie*; *Matěj Milota Zdirad Polák a Božena Němcová*); *Nové kapitoly z dějin literatury české* (1912, pro školy); *Poznámky k Čechově Dagmarě* (studie, 1913); *Slovensko od reakce Bachovy do zrušení Matice slovenské* (studie, 1913). – *Překlady*: F. Hellwald: *Přírodopis člověka 1, 2* (b. d., 1881, 1882, s J. Herbenem, J. Hudecem a F. S. Procházkou); *Z moudrosti života. Ze Schopenhauerových aforismů* (1882). – *Výbory*: J. V. Slovensku. *Výbor z jeho článků* (Turč. Sv. Martin 1932, ed. autor); *Malá*

rukoväť literárnohistorická z prác J. V. (pro školy, Turč. Sv. Martin 1932, ed. V. Szathmáryová-Vlčková); Z počátků naší poezie moderní (pro školy, 1933, ed. A. Novák); Dielo literárnohistorické. J. V. a Jozef Škultéty (Turč. Sv. Martin 1934, ed. J. Marták); Kapitoly z dějin české literatury (1952, ed. V. Dostál a V. Stejskal); viz i násl. rubriku. – *Souborné vydání*: Spisy (Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, Bratislava 1953–57, 3 sv.; 1. 1953 Dejiny literatúry slovenskej, ed. M. Pišút a J. Pašeka; 2. 1954 výbor Kapitoly zo slovenskej literatúry, ed. M. Pišút, prekl. čes. textů B. Haluzický a J. Nižnánsky; 3. 1957 výbor Medzi Váhom a Vltavou, ed. M. Pišút, prekl. čes. textů Z. Dončová); Dějiny české literatury 1, 2, Z dějin české literatury (SNKLHU, 1960, 3 sv., ed. F. Svejkovský, O. Svejkovská; obs. čes. psané knižně vyd. práce a Bibliografii J. V. k Dějinám..., s doplňky F. Svejkovského a M. Heřmana). ■ **KORRESPONDENCE**: L. Mrázová: Dopis J. V. Elene Šoltésové z 1892, Živena 1935, s. 33; F. Svejkovský: Přátelství Jana Gebauera a J. V. v dokumentech (vzáj. koresp. z 1884–98), Čes. literatura 1960, s. 224; J. Ambruš: Vzájemné listy J. V. a Jozefa Škultétyho (z 1881–1929; Bratislava 1963); in P. Petrus: Korespondencia Svetozára Hurbana Vajanského 1–3 (též vzáj. s J. V. z 1880–1907; Bratislava 1967, 1972 a 1978); M. Eliáš: Listy J. V. Štefanovi Krčmérymu (z 1924–30), Literární archiv (Martin) 16, 1979, s. 145; B. Svadbová: Listy J. V. a Zdeňka Nejedlého (vzáj. koresp. z 1900–20), Čes. literatura 1981, s. 78; R. Brtáň: Ešte 17 listov J. V. Štefanovi Krčmérymu (z 1923–30), Literární archiv (Martin) 24, 1987, s. 115. ■ **REDIGOVAL časopisy**: Obzor lit. a umělecký (1899–1901), Listy filologické (1899–1919, s jinými), Lumír (1905–10, s V. Hladíkem a V. Dykem), Den (1907–10, člen redakce pro lit. část), Nár. listy (1910–13, člen redakce pro fejeton), Naše řeč (1916–19, s jinými, do 1929 člen redakce); *sborníky*: Slovensko (1901, s L. Niederlem a F. Pastrmkem), Literatura česká 19. století 1–3 (1902–07), Letopis Matice slovenskej (1920, 1 sv. 13. roč., s J. Škultétym), Zborník Matice slovenskej pre jazykozpyt, národopis a literárnu históriu (1922–29, 1.–7. roč.); *knížnice*: Knihovna československá (1880–81, 2 sv., an., s R. Pokorným), Čeští spisovatelé 19. století (1904–12, 32 sv.), Diela spisovateľov slovenských (Turč. Sv. Martin 1921–29, 8 sv.), Čítanie študujúcej mládeže slovenskej (1921–29, 23. sv.); *bibliografii*: L. V. Rizner: Bibliografia písomníctva slovenského (1. d., časť 1 a 2, A–Č, tzv. pražské vyd., Praha 1917 a 1927, sešit. od 1913; nové zrevidované vyd. a celý 1. d., A–F, tzv. maříčné vyd., Turč. Sv. Martin 1929, sešit. od 1927); *přiručku*: S. Klíma: Jak se naučím slovensky? (1919). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: J. Botto: Spevy (1880, an., s R. Pokorným); J. Král: Verše (Turč. Sv. Martin 1893) + Balady a piesne (Turč. Sv. Martin 1923); V. Hálek: Sebrané spisy 1–9 (1905–12) + Náš dědeček (1906); K. H. Mácha: Sebrané spisy 1, 2 (1906, 1907); B. Němcová: Sebrané spisy 4, 10 (1906, s M. Gebauerovou, a 1911); Výbor z literatury české. Doba nová (pro školy, 1909,

s J. Máchalem); Čítanka pro vyšší třídy škol středních 2, 3 (1912, 2. d. s A. Pražákem); Almanachy Antonína Jaroslava Puchmajera 1–4 (1917, 1920–21); J. Kalinčík: Svätý duch (Turč. Sv. Martin 1921); Čítanka pre siedmu triedu slovenských stredných škôl (1921); J. Kollár: Prvá sbierka básnická (Turč. Sv. Martin 1921) + Slávy dcera z roku 1824 (Turč. Sv. Martin 1924); J. Matúška: Sobrané spisy básnické (Turč. Sv. Martin 1921); J. M. Hurban: Olejkár (Turč. Sv. Martin 1922) + Spisy (Turč. Sv. Martin 1928); P. O. Hviezdoslav: Hájnikova žena (Turč. Sv. Martin 1922); K. Kuzmány: Spisy (Turč. Sv. Martin 1922); V. Paulíny-Tóth: Spisy 1 (Turč. Sv. Martin 1926); Čítanka pre šiestu triedu slovenských stredných škôl (1927); Výbor básní Puškina, Lermontova a Mickiewicza (Turč. Sv. Martin 1929); L. Štúr: Spisy 1 (Turč. Sv. Martin 1929). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Hýsek, A. Pražák: Bibliografie prací J. V., Z dějin české literatury. Sborník statí věnovaný J. V. k šedesátinám od jeho spolupracovníků a žáků (1920, s. 41). ■ **LITERATURA**: Z dějin české literatury. Sborník statí věnovaný J. V. ... (1920; přisp. J. Jakubec a P. Bujnák); F. Bařha: J. V. (1860–1930). Literární pozůstalost (LA NM 1959; rozšíř. vyd. E. Boháčová, LA PNP 1978); A. Mráz: Mezi našimi literaturami. Československá myšlienka u J. V. (Bratislava 1960); M. Eliáš: J. V. (Martin 1979, portrétní stař a fotosoubor); sb. O diele J. V. a Františka Votrubu (Martin 1982; přisp. J. Ambruš, O. Čepan, M. Eliáš, V. Forst → Živé návraty, 1989, s. 169, E. Gombala, M. Kocák, I. Kusý → Slovenské pohľady 1981, s. 51, Z. Pešat → Tři podoby literární vědy, 1998, s. 183, P. Petrus, M. Pišút, K. Rosenbaum → Literárne reflexy, Bratislava 1986, s. 145, S. Šmatlák, J. Urbanec, P. Vongrej, V. Válek). ■ ● ref. Literatura na Slovensku...: an., Ruch 3, 1880/81, s. 175; an., Čes. noviny 8. 5. 1881; A. S., Politik 21. 5. 1881; F. Bačkovský, Osvěta 1881, s. 762; S. (P. Sobotka), Světozor 1881, s. 226; J. Herben, Urbánkův věstník bibliografický 1881, s. 119; V. (S. Hurban Vajanský), Slovenské pohľady (Turč. Sv. Martin) 1881, s. 279 → State o slovenskej literatúre (Bratislava 1956, s. 121) a ant. Slovenská literárna kritika 2 (Bratislava 1979, s. 186); J. Škultéty, Národné noviny (Turč. Sv. Martin) 1881, č. 47 → Plody pravdy národnej (Bratislava 1972, s. 277) ●; ● ref. Přehled dějin literatury české: Č. (L. Čech), Lit. listy 1884, s. 190; F. B. (Bartoš), Obzor 1884, s. 304; an., Slovenské pohľady (Turč. Sv. Martin), 1884, s. 487 (s obsáhlou ukázkou z knihy); F. Jokl, LF 11, 1884/85, s. 471 ●; T. Florinskij in J. V.: Istoria slovackej literatury (Kyjev 1889) → (s tit. Předmluva prof. Florinského k ruskému překladu Vlčkových Dějin literatury slovenskej, prekl. K+S) Hlídkka lit. 1891, s. 42 a 86; ● ref. Dejiny literatury slovenskej 1: T. Milkin (J. Donoval), Katolícke noviny (Trnava) 1889, č. 20 → sb. Kulturne a estetické iniciatívy Osvaldovej skupiny (Bratislava 1997, s. 73); Dr. Cz. (S. Czambel), Slovenské noviny (Budapešť) 1889, č. 113, 114 a 117; S. H. Vajanský (Hurban Vajanský), Národné noviny

(Turč. Sv. Martin) 1889, č. 107, 108 a 114 → State o slovenskej literatúre (Bratislava 1956, s. 180) a (zkrátené) ant. Slovenská literárna kritika 2 (Bratislava 1979, s. 228); Fr. Bý (Bílý), Hlídko lit. 1889, s. 363; J. J. (Jakubec), Athenaeum 7, 1889/90, s. 116; J. V. Novák, Lit. listy 11, 1889/90, s. 56; H., ČČM 1890, s. 595; V. H. (Houdek), Časopis Vlasteneckého muzejního spolku olomuckého 1890, s. 140; V. Jagić (i ref. rus. překl. Literatura na Slovensku...), Archiv für slavische Philologie (Berlín) 1890, s. 625; an. (J. Ďateľ, dub.): Bernolákizmu počiatok a koniec, Katolícke noviny (Trnava) 1889, č. 21 a 22; ∞ (J. Kohuth): Z dejín slovenskej literatúry, tamtéž 1890, č. 12, 13, 15 a 16 ●; ● ref. Dejiny literatúry slovenskej 2: V. V. Z. (Zelený), Hlas národa 7. 12. 1890; S. Hurban Vajanský, Národné noviny (Turč. Sv. Martin) 1890, č. 103, 104, 107, 108, 111 → State o slovenskej literatúre (Bratislava 1956, s. 199); an. (J. Škultéty), Slovenské pohľady (Turč. Sv. Martin) 1890, s. 504 → Plody pravdy národnej (Bratislava 1972, s. 282) a ant. Slovenská literárna kritika 2 (Bratislava 1979, s. 131); J. V. Novák, Lit. listy 12, 1890/91, s. 18; J. Jakubec, Athenaeum 8, 1890/91, s. 119; F. Bílý, Hlídko lit. 1891, s. 106; T. Milkin (J. Donoval), Katolícke noviny (Trnava) 1890, č. 20 a 21; Argus (A. Truchlý), Literárne listy (Ružomberok) 1891, č. 6 (polemika s hodnotením J. Škultétyho); J. Vlkolinský (S. Czambel): Dejiny literatúry slovenskej, Národné noviny (Turč. Sv. Martin) 1895, č. 56 ●; ● ref. Dejiny české literatury 1, část 1 (i postupné sešit. vyd.): V. Flajšhans, Athenaeum 10, 1892/93, s. 154; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 27, 1892/93, s. 119 a 515; an. (F. Roháček), Niva 1893, s. 48; V. Jagić, Archiv für slavische Philologie (Berlín) 1893, s. 433 + 1894, s. 294 + 1895, s. 301 + 1897, s. 295; -rb-, Čas 1893, s. 4; jc. (J. Jakubec), NL 20. 1. 1893; -ir-, NL 21. a 22. 2. 1893; -l-l-, Rozhledy 1893, s. 69; V. H. (Houdek), Časopis Vlasteneckého muzejního spolku olomuckého 1893, s. 80; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 28, 1893/94, s. 395 + 29, 1894/95, s. 71 + 31, 1896/97, s. 324 + 32, 1897/98, s. 416; an., Čas 1894, s. 744; -jr-, Časopis pokrokového studentstva 1894, s. 43; R., Vlasť 11, 1894/95, s. 367; V. Flajšhans, Naše doba 2, 1894/95, s. 273 + Osvěta 1898, s. 264; -v-j-, Naše doba 3, 1895/96, s. 564; Vbk (J. Voborník), NL 3. 7. 1896; J. Kabelík, ČMM 1898, s. 90; A. Podlaha, Sborník Historického kroužku 1899, seš. 7; K. Novák, LF 1899, s. 56; J. Pekař, ČČH 1899, s. 325 ●; ● ref. První novočeská škola básnická: N., Naše doba 3, 1895/96, s. 569; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 30, 1895/96, s. 275; K. Arnosti (A. Kraus), Politik 27. 3. 1896; Vbk (J. Voborník), NL 24. 7. 1896; M. Murko, Archiv für slavische Philologie (Berlín) 1897, s. 619 ●; ● ref. Pavel Josef Šafařík: C., Rozhledy 6, 1896/97, s. 318; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 31, 1896/97, s. 107; K. Kořínek, ČMM 1897, s. 177; F. Pastřnek, LF 1897, s. 50 ●; ● ref. Několik kapitol z dějin naší poezie: F. V. V. (Vykoukal), Světozor 32, 1897/98, s. 607; V., Lit. listy 20, 1898/99, s. 52; V. Flajšhans, NL 13. 1. 1899 ●; ● ref. Dejiny české literatury 1,

část 2 (i postupné sešit. vyd.): V. Flajšhans, NL 22. 7. 1898 + 17. 2. 1899; an., Samostatnost 1898, č. 24; F. V. V. (Vykoukal), Světozor 33, 1898/99, s. 167; -N., Hlasy ze Siona 1899, č. 4; -a-, NL 7. 7. 1900; B. V. Spiess, Osvěta 1901, s. 745; J. Kamper, Obzor lit. a umělecký 4, 1901/02, s. 268; -al-, Zvon 2, 1901/02, s. 602; J. Kabelík, ČMM 1902, s. 172 ●; ● ref. sb. Literatura česká 19. století 1–3: V. Flajšhans, NL 28. 6. 1902; A. Hoffmann, Das literarische Echo 5, 1902/03, s. 635; F. Skn (Sekanina), Máj 1, 1902/03, s. 660 + (šifra F. S.) Srdec 3, 1903/04, s. 61; an., Přehled 1, 1902/03, s. 11 + 2, 1903/04, s. 3; an., Akademie 8, 1903/04, s. 32; J. Bartoča, ČMM 1903, s. 162, 255 + 1904, s. 244, 379 + 1906, s. 288 + 1907, s. 95 ●; ● ref. Dejiny české literatury 2, část 2 (i postupné sešit. vyd.): W. Tichý jubileum (o pomalém vydávání V. Dějin), Přehled 1, 1902/03, s. 69; an., Čas 27. 3. 1904; -alfa- (J. Kamper), Politik 14. 9. 1904; J. Bartoča, ČMM 1905, s. 336; F. V. Vykoukal, Osvěta 1907, s. 752; Ml. (J. Máchal), ČČM 1915, s. 112 ●; ● ref. Stručné dějiny literatury české 1: V. Flajšhans, NL 17. 9. 1904, příl.: A. Neubauer, Vlasť 21, 1904/05, s. 184; -av-: Naše doba 1906, s. 389; J. V. Klíma, Věstník čes. profesorů 1906, s. 194; O. Donath, Archiv für slavische Philologie (Berlín) 1906, s. 400 (i ref. sb. Literatura česká 19. století) ●; an. (F. X. Šalda): Má noticka o prof. J. V. (o V. redaktorském působení v čas. Lumír), Novina 3, 1909/10, s. 95 → KP 7 (1953, s. 400); A. Pražák: ref. ed. Výbor z literatury české, Věstník profesorů českých 1909, s. 330; ● k paděsátinám: F. Sekanina, Lit. rozhledy 3, 1909/10, s. 69; Š. Jež, Studentská revue 3, 1909/10, s. 151; T., Zlatá Praha 27, 1909/10, s. 237; an. (F. X. Šalda), Novina 3, 1909/10, s. 190 → KP 8 (1956, s. 60); A. Drtil, Naše Slovensko 3, 1909/10, s. 213; an., Čas 22. 1. 1910; V. D. (Dyk), Samostatnost 1910, č. 10; A. Novák, NL 22. 1. 1910; J. Kamper, Politik 22. 1. 1910; V. Dlr. (Dresler), Venkov 22. 1. 1910 ●; ● ref. Několik kapitol z dějin naší slovesnosti a Nové kapitoly z dějin literatury české: A. Novák, NL 27. 10. 1912; -a-, Průdy (Budapešť) 4, 1912/13, s. 70; F. X. Š. (Šalda), Čes. kultura 1, 1912/13, s. 122 → KP 9 (1954, s. 112); Ant. Veselý, Čes. revue 6, 1912/13, s. 380; A. Pražák, Naše doba 20, 1912/13, s. 468; K. Híkl, Přehled 11, 1912/13, s. 185; Č. (V. Červinka), Zlatá Praha 30, 1912/13, s. 192; M. Hýsek, ČMF 1913, s. 158; F. V. Vykoukal, Osvěta 1913, s. 627; F. Votruba, Slovenský denník (Budapešť) 1913, č. 57 → Vybrané spisy 1 (Bratislava 1955, s. 273) ●; ● ref. Poznámky k Čechově Dagmarě: J. V. Sedlák, Pokroková revue 10, 1913/14, s. 36; M. Hýsek, Věda česká 1, 1914/15, s. 36 ●; ● ref. Slovensko od reakce Bachovy...: A. Frnta, Přehled 11, 1912/13, s. 687; P. Bujnák, Průdy (Budapešť) 4, 1912/13, s. 322; S. K., Slovanský přehled 1913, s. 382; H., Naše doba 21, 1913/14, s. 1132; H. Traub, Věda česká 1, 1914/15, s. 73 ●; ● k šedesátinám: J. Folprecht, Čes. revue 13, 1919/20, s. 207; A. Pražák, tamtéž, s. 217; F. Šimek, Naše doba 27, 1919/20, s. 316; M. Novotný, Nové Čechy 3, 1919/20, s. 261; F. Sekanina, Zvon 20, 1919/20, s. 268; J. Menšík, Mladé Slovensko 2, 1919/20, s. 23; P. Váša, LidN 22. 1. 1920; J. V. S.

(Sedlák), *Tribuna* 1920, č. 19; A. Novák, *Venkov* 22. 1. 1920; Z. Nejedlý, *Čes. stráž* 1920, č. 5 → O literatuře (1953, s. 90) ●; ● ref. *Dějiny české literatury* 2, část 1: J. Mk. (Menšík), *ČČM* 1921, s. 256; M. Hýsek, *Naše věda* 4, 1921/22, s. 158; J. Šebesta, *Nár. kultura* 1922, s. 121; J. V. S. (Sedlák), *Tribuna* 1922, č. 67 ●; ● ref. *Dejiny literatury slovenskej* (obnov. vyd. 1923): K. (Š. Krčméry), *Slovenské pohľady* (Turč. Sv. Martin) 1923, s. 610 + (polemika s hodnocením J. Kvačaly z 1925), tamtéž 1926, s. 118; K. H. (Hikl), *Naše doba* 31, 1923/24, s. 119; V. Tille, *Venkov* 5. 2. 1924; J. Kvačala, *Slovenský národ* (Bratislava) 1925, vánoční č. a 30. 12. 1925 ●; -pk- (P. Kompš): *Univ. prof. dr. J. V. (k pětadesátinám)*, *Venkov* 24. 1. 1925; ● k sedmdesátinám: Pá. (F. Páta), *Světozor* 30, 1929/30, s. 274; jv. (J. Vodák), *Čes. slovo* 22. 1. 1930; bh. (B. Haluzický), *LidN* 22. 1. 1930; M. Hýsek, *LidN* 22. 1. 1930; P. Fraenkl, *NO* 22. 1. 1930; AMP. (A. M. Piša), *PL* 22. 1. 1930; J. Škultéty, *Slovenské pohľady* (Turč. Sv. Martin) 1930, s. 1 → *Plody pravdy národnej* (Bratislava 1972, s. 277) ●; ● nekrology: F. Šimek, *ČMF* 16, 1929/30, s. 183; B. Koutník, *Čin* 1, 1929/30, s. 314; V. D. (Dyk), *Lumír* 56, 1929/30, s. 221; A. N. (Novák), *Die Literatur* 32, 1929/30, s. 373; A. Grund, *RA* 5, 1929/30, s. 207; J. Plavec, *Studentský časopis* 9, 1929/30, s. 162; F. X. Šalda, *ŠZp* 2, 1929/30, s. 211; P. E. (Eisner), *Prager Presse* 22. 1. 1930; an. (J. Hora), *Telegraf* 22. 1. 1930; AMP. (A. M. Piša), *PL* 23. 1. 1930; J. L. Fischer, *Index* 1930, s. 11; M. Hýsek, *ČNM* 1930, s. 172 + *Almanach ČAVU* 1931, s. 175; A. Pražák, *Naše věda* 1930, s. 105 + *Ročenka Slovanského ústavu* 3, 1930, s. 167; jef (J. Fučík), *Tvorba* 1930, č. 4 → *Studie o literatuře* (1951, s. 147); Š. Krčméry, *Slovenské pohľady* (Turč. Sv. Martin) 1930, s. 123; M. Húska, *Prúdy* (Bratislava) 1930, s. 106 ●; A. N. (Novák): *V. škola literárně-historická*, *LidN* 3. 8. 1930; A. Pražák: *J. V. S. Hurbanu Vajanskému* (interpretace V. dopisů Vajanskému z 1881–90), *Bratislava* 1930, s. 468 + *S. Hurban Vajanský J. V.* (interpretace Hurbanových dopisů V. z 1880–1907), tamtéž 1932, s. 405; M. Hýsek: *Za J. V.*, *LF* 1930, s. 81, K. Svoboda: *Filozofické vyznání mladého J. V.* (též *V. dopis z 1881*), tamtéž, s. 297 (oboje i sep. v rozšř. č. 2–3 s tit. *Listy filologické památce J. V.*); J. Šebesta a V. Szathmáryová-Vlčková in *J. V.: Dějiny české literatury* 2 (1931); an.: *Co obsahuje pozůstalost prof. V.*, věnovaná *Nár. muzeu*, *Venkov* 4. 2. 1931; ● ref. *Dějiny české literatury* (2., dopln. vyd.): a. (J. Hora), *Čes. slovo* 17. 12. 1931; B. Slavík, *Studentský časopis* 11, 1931/32, s. 163; M. Weingart, *ČMF* 18, 1931/32, s. 195; jv. (J. Vodák), *Čes. slovo* 5. 1. 1932; E. Rippl, *Slavische Rundschau* 1932, s. 502 ●; B. Koutník: *Česká literární historie před J. V.*, *Čin* 3, 1931/32, s. 799; ● ref. výbor *J. V. Slovensku*: Ktk. (B. Koutník), *Naše doba* 39, 1931/32, s. 643; B. S. (Slavík), *RA* 7, 1931/32, s. 312; A. N. (Novák), *LidN* 8. 5. 1932 ●; Š. Krčméry in *výbor Malá rukováň literárně-historická z prac J. V.* (Turč. Sv. Martin 1932); A. Hartl: *Drei tschechoslowakische Literaturhistoriker*, *Prager Rundschau* 1932, s. 358; Z. Nejedlý in T. G. Masa-

ryk 2 (1932); A. Novák in *J. V.: Z počátků naší poezie moderní* (1932); J. Vašica in *Tři kapitoly o českém literárním baroku* (o V. neuznaní barokní katolické literatury), *Řád* 1, 1932/33, s. 208; M. Gašparovič: *Spomienka na J. V.*, *Elán* 5, 1934/35, č. 6; A. Grund: *Z počátků první české školy literárněhistorické* (s úryvky vzáj. koresp. J. V. a J. Jakubce z 1890–99), *ČMF* 23, 1936/37, s. 1; A. Kraus: *U kolébky Času* (též o J. V.), *LidN* 20. 12. 1936; J. Herben in *Knihá vzpomínek* (1936); R. Brtáň: *Polstoročné jubileum V. Dejín literatury slovenskej*, *Elán* (Bratislava) 10, 1939/40, č. 9; kp. (K. Polák): *Památce J. V.*, *Nár. práce* 21. 1. 1940; A. Pražák: *ref. Dějiny české literatury* (3. vyd.), *Čteme* 1941, s. 198 + *Tři literární dějepis naší slovensosti*, *Naše věda* 1941, s. 264; J. B. Capek: *K vývoji naší literární historie*, *Naše doba* 49, 1941/42, s. 257; F. Vodička: *Literární historie, její problémy a úkoly*, sb. *Čtení o jazyce a poezii* (1942, s. 309); M. Bakoš in *Problém vývinovej periodizácie slovenskej literatury* (Trnava 1944); F. Miko: *Vedecký štýl J. V.*, *Jazykovedný sborník* (Martin) 1–2, 1946/47, s. 38; M. Pišút: *Vývin slovenskej literárnej histórie a vystúpenie J. V.*, *Literárnohistorický zborník* (Martin 1947, s. 1); V. Stejskal in *J. V.: Dějiny české literatury* 1 (1951); M. Pišút in *J. V.: Dejiny literatury slovenskej* (Bratislava 1953); F. Votruba: *Dejiny literatury slovenskej a J. V.*, in *Vybrané spisy* 2 (Bratislava 1955); B. Haluzický: *S profesorom J. V.*, in *Stopami rozpomienok* (Bratislava 1956); M. Pišút in *J. V.: Medzi Váhom a Vltavou* (Bratislava 1957); C. Kraus: *Na margo kritických prac J. V.*, *Slovenské pohľady* (Bratislava) 1958, s. 207 → *Retrospektivy a kontinuita* (Košice 1978); M. Pišút in *J. V.: Dějiny české literatury* 1 (1960); F. Svejckovský: *Geneze základních rysů V. literárněhistorické práce*, *ČLit* 1960, s. 197 + in *J. V.: Z dějin české literatury* (1960); J. Marták: *Nad vzájomnými listami J. V. a Jozefa Škultétyho*, *SLit* (Bratislava) 1964, s. 512; L. Patera: *K V. pojetí slovenské literatury* (též o V. koresp. s F. Pastrnkem z 1892–1923), *AUC Praha. Slavica Pragensia* 11, 1969, s. 191; J. Ambruš: *Vymenený hárok V. Dejín literatury slovenskej*, sb. *Jozef Škultéty* (Martin 1970); M. Hýsek in *Paměti* (1970); E. Kostolná: *Pozostalost Viery Vlčkovej-Szathmáryovej* (též o části pozůstalosti J. V.), *Literární archiv* (Martin) 7, 1970 (1971), s. 324; E. Jóna: *Otázky spisovnej slovenčiny u mladého J. V.*, *Slovenská reč* (Bratislava) 1971, s. 337; Z. Sojková: *Spor o Ludovíta Štúra před vystoupením hlasistů*, *SLit* (Bratislava) 1971, s. 557 + *J. V. jako dopisovatel Slovanských listů* (r. 1879), tamtéž 1973, s. 502 + *Vznik V. Listů z Čiech*, tamtéž 1979, s. 246; D. Ďurišin: *Stimulatívny dosah V. Dejín literatury slovenskej*, in *Dejiny slovenskej literárnej komparatistiky* (Bratislava 1979, s. 56); M. Kocák in *Listy Antona Bielka* (též dopisy adresované J. V. z 1890–1904), *Literární archiv* (Martin) 1979, s. 54; E. Boháčová: *V. Literatura na Slovensku po rusky*, *SLit* (Bratislava) 1980, s. 448; L. Patera: *V. Istorija slovackej literatury a její místo v autorově pojetí sloven-*

ské literatury, tamtéž 1982, s. 399; E. Taxová in *Experimenty. Český literární esej z přelomu 19. a 20. století* (1985, s. 33); J. Bázlik: *Zo študijných rokov J. V. v Banskej Bystrici*, Zborník pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici. Společenské vedy 8, 1987, s. 219; P. Zajac: *Literatúra na Slovensku a Dejiny literatúry slovenskej J. V.*, SLit (Bratislava) 1987, s. 537; E. Forinálková: „Škola Bernolákova“ v literárnohistorickom hodnotení J. V., tamtéž 1988, s. 403; S. Šmatlák: *K problematike syntézy slovenských literárnych dejín 2*, SLit (Bratislava) 1988, s. 2 → *Dejiny slovenskej literatúry* (Bratislava 1988) + *J. V. (1860–1930). Skica k dvojitému výročiu, Slovenské pohľady* (Bratislava) 1990, s. 43; L. Patera: *Literárněvědná slovakistika na FF UK 1882–1939* (s úryvky ze vzáj. koresp. s T. G. Masarykem a J. Jakubcem z 1890, A. Novákem z 1901–20 a úryvky z dopisů F. Pastrnkovi z 1898), sb. *Příspěvky k dějinám slovakistiky na FF UK* (1998) + *Zakladatelský význam Univerzity Karlovy pro slovenskou literární historii*, *Slovenské listy* 1998, č. 6 + *Detvan a literatura v předpřevratovém období*, SLit (Bratislava) 1999, s. 42; D. Kováč: *Slovenská historiografia na prelome 19. a 20. storočia a česko-slovenské vzťahy*, *Historický časopis* (Bratislava) 1996, s. 281 → *Slováci a Česi* (Bratislava 1997, s. 9); J. Šajtar: *Otec české literární historie*, *Reflex* 2000, č. 3; (vl) (Š. Vlašín): *Historik české i slovenské literatury* (Dvojí výročí prof. J. V.), *Naše pravda* 2000, č. 5; J. Svoboda: *Masarykova česká otázka a diskuse kolem ní*, *Bohemistyka* (Wałbrzych) 2001, s. 3; T. Horváth: *Literárno historický diskurz J. V.*, SLit (Bratislava) 2001, s. 1 → *Rétorika histórie* (Bratislava 2002, s. 189); M. Písková: *J. V. a česká literatura*, SPFPFSU Opava, ř. lit. vědná, 3, 2001, s. 54 + *Život a dílo Josefa Dobrovského v podání J. V.*, sb. *Mezinárodní sympozium Josef Dobrovský-fundator studiorum slavicornum* (2003) + *J. V. a slovenská literatura*, sb. *Cesta k realitě* (2003) + T. G. Masaryk a J. V., sb. T. G. Masaryk a literatura (2003); M. Vojtech: *Slovenská literatúra očami českej pozitivistickej literárnej historiografie*, sb. *Československá vzájemnosť a nevzájemnosť* (2000) + *Od J. V. k Albertovi Pražákovi*, sb. *Príspevky k dejinám literárnovednej slovakistiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave* (Bratislava 2003), oboje (v jedné rozšíř. verzi) → *Literatúra, literárna história a medziliterárnosť* (Bratislava 2004, s. 68); Z. Sojková: *Štúrovský problém studenta J. V.*, SLit (Bratislava) 2004, s. 432 + *Literární historik J. V. o nedoceneném Ludovítu Štúrovi* (s úryvky z V. dopisů T. G. Masarykovi z 1886, 1890 a 1891), tamtéž 2005, s. 46; V. Skalský: *J. V. Osobnost naozaj česko-slovenská*, in *Klíčové slová: Praha, Slovensko, Literatura* (2004); K. Bláhová: *Historie literární. Emancipace vědní disciplíny na přelomu 19. a 20. století* (s úryvky vzáj. koresp. s J. Jakubcem z 1898–1901), ČLit 2006, s. 45.

pš, et

Václav Vlček

* 1. 9. 1839 *Střechov u Vlašimi*

† 17. 8. 1908 *Královské Vinohrady* (Praha-V.)

Autor historických próz a dramát, společenských románů a autobiografických kronik, též veseloher; zakladatel revue *Osvěta*, kritik a publicista.

Podepisoval se soustavně Vácslav V., v *Humorist. listech* 1860 V. J. Vlček. – Pocházel z rolnické rodiny jako nejmladší z osmi dětí. Po základní škole v Kácově navštěvoval v Praze 1851 3. třídu Amerlingovy Budče, od 1852 Akademické gymnázium (mat. 1860) a poté filoz. fakultu. Od 1863 působil jako suplent na střední škole, kterou vystudoval, od 1865 v Čes. Budějovicích vyučoval na gymnáziu a vyšší dívčí škole latinu, řečtinu, češtinu a němčinu. Věnoval se přitom kulturním aktivitám, mj. založil ochotnické divadlo, 1866 uspořádal Tylovu slavnost, podporoval spolek *Budivoj* a přednášel. Aby se mohl plně zabývat literární činností, vzdal se koncem 1867 učitelství a na vybidnutí bratří Grégrových se vrátil do Prahy do redakce *Nár. listů*, spolupracoval mj. i s novinami *Hlas*, časopisem *Obrana* a vydavatelským spolkem *Libuše*; 1868 se oženil. Po kompetenčních neshodách *Nár. listy* opustil a 1871 založil nový, v Čechách dosud neznámý typ vědecko-populární a kulturněpolitické revue, časopis *Osvěta*, který vydával a řídil až do konce svého života. Počínaje 60. lety v Praze působil (převážně jako jednatel) i v několika kulturních spolecích (*Divadelní jednota*, *Jednota dramatických spisovatelů* a skladatelů českých, *Svatobor*, *Malice lidu*, spisovatelský spolek *Máj*, v literárním odboru *Umělecké besedy* byl 1875 a 1877–78 i předsedou a často přednášel); 1874 se neúspěšně pokoušel o trvalejší existenci nově založené stavovské *Jednoty* čes. spisovatelů, byl rovněž členem městské rady a obecního zastupitelstva na *Král. Vinohradech*. S podporou *Svatoboru* podnikl 1872 cestu do Německa, Švýcarska a Francie. 1877 mu zemřeli syn a dcera při epidemii neštovic. Přátelsky se stýkal zvláště s K. Světlou, E. Krásnohorskou, F. Zákrejssem, F. Schulzem aj. Pohřben byl na *Vinohradském hřbitově*. – Dcera *Ludmila* (provd. *Matějovská*, 1869–1952) byla členkou činohry *Nár. divadla*.

V. literární dílo se celé nese ve znamení tzv. ideálního realismu, usilujícího sice o podání životní reality, ale zároveň i o její kultivaci ideál-

ním směrem a v tomtéž duchu i o usměrňování čtenáře. Idealizující snahy přitom V. spínal s vlasteneckým zaujetím, jemuž ochotně podřizoval umělecké cíle. Podněty k nim nacházel zejména u německého spisovatele a dramatika senzačních dějů ze soudobého společenského a politického života F. Spielhagena. V. beletristická tvorba obsáhla tři hlavní tematické okruhy: první tvoří historické romány, povídky i dramata, druhý společenské romány ze soudobé společnosti, třetí pak autobiografické romány a kroniky, v nichž se V. rozpomínal na své dětství, studia a dospívání. Jako autora historických próz a dramát jej zaujala doba Přemyslovců (hry *Soběslav*, *Přemysl Otakar*, *Eliška Přemyslovna*), Jagellonců (*Jan Pašek z Vratu*, *Dalibor*, drama *Milada*) a zejména husitská (*Čitbor Hlava*, *Hvězda z Vicemilic*, *Golgota i Tábor*, *Syn svého lidu*, drama *Lipany*). V centru těchto děl stojí idealizovaní hrdinové, kterým historická situace přináší osudový konflikt v duchu antických tragédií; obvykle nešťastné vyústění dějů V. kompenzuje přesvědčením o vykupujícím smyslu osobní oběti. V dějové osnově V. využíval dobrodružnou fabuli, v níž převažovaly motivy romantických lásek; množství dobově příznačných, často lidových postav reprezentuje přitom i šíři tehdejších společenských názorů a možných postojů. V rozlehlých společenských románech (původně drama *Věněc vavříňový*, *Zlato v ohni*, *Samohrady*, *Setník Halaburd*, *Černé jezero*) se V. pokusil (někdy i s pomocí klíčových postav) o extenzivní zobrazení české společnosti 2. poloviny 19. století. Uchyloval se přitom k ideovým šablonám v duchu tehdejšího tradicionalismu a sentimentálního vlastenectví, jež směřovaly k překlenutí dobových rozporů a k integraci protichůdných stanovisek (katolicismus a protestantismus, šlechta a lid, staročeši a mladočeši). Teprve ve V. pozdních prózách a vzpomínkách se objevuje realismu bližší, věcnější tón podávající prostřednictvím životních detailů a drobných příběhů kronikářský nástin života vesnického chlapce a poté pražského studenta (*V rodném hnízdě*, *V budečské škole*, *Sněhy a ledy*). Jen okrajového významu dosáhla V. lyrika, právě tak jako veselohry tíhnoucí k fraškovitosti (*Šachy*, *Rebelie v Kocourkově*). V. politické a společenské názory projevující se v jeho úvahách a vyvíjející se od liberálního postoje v mládí ke krajnímu tradicionalismu zanechaly stopy i v proměnách jeho revue *Osvěta*, kterou zalo-

žil veden myšlenkou, že velikostí český národ dosáhne, soustředí-li se především na hodnoty ducha, na vědu, literaturu a umění. *Osvětu* V. původně koncipoval jako nadstranickou tribunu českého vědeckého a kulturního života a ve svých začátcích si také vydobyla značnou autoritu vedle vědeckého *Časopisu Muzea Království* českého jako jediná česká populárně-naučná, kulturněpolitická a literárně umělecká revue. Časem však v ní nabyly vrchu anachronizující postoje, stále méně ochotně reagovat na proměny doby a nové myšlenkové proudy, což se naplno projevilo 1886 zaujatou obranou RKZ, jindy útoky na Zolovo dílo a zvláště odmítáním nových literárních proudů 90. let 19. století. Sám V. otiskl v *Osvětě* většinu svých beletristických prací, psal pro ni příležitostně medailony kulturních osobností (V. Hálek, V. K. Klicpera, F. Palacký, J. E. Vocel), literární a divadelní kritiky, provolání i společensko-politickou publicistiku. Ač se bránil tomu, aby *Osvěta* vstupovala do polemik, ocitl se sám v ostrých střetech s Naší dobou a *Časem* (s J. Herbenem a J. S. Macharem) v otázkách politických, v pojetí vlastenectví a také o hodnoty literární, včetně V. vlastního díla. To také nesmlouvavě kriticky posoudil T. G. Masaryk.

PSEUDONYM, ŠIFRY: V. V. Světelský; R. O., V., V. V. V. ■ PŘÍSPĚVKY in: Boleslavan (Ml. Boleslav 1860–61); Budivoj (Čes. Budějovice 1864–68); Čas (1905); ČČM (1882); Čes. Thalia; Čes. obzor literární (1867–68); Divadelní listy (1881); Hlas (1864–68); alm. Horník (1862); Humorist. listy (1858–60); Jitřenka (Polička 1882); Kritická příloha k Nár. listům (1864), pokr. Lit. listy (1865); Květy (1867–72); Lumír (1893); alm. Národ sobě (1880); Nár. listy (1864–68, 1883); kal. Nový českomoravský posel na rok 1885; Obrana (1870–71); *Osvěta* (1862–63); *Osvěta* (1871–1908; mj. 1871 O krasocitu; 1875 O nynějších poměrech českých, i sep.; 1895 Památce Boženy Němcové, i sep.; 1899 František Zákrejs, J. S. Machar et Cie, Jan Herben et Cie, Jednoho jest potřeba, K jubileu prof. Ignáce Axamita, U hrobu arcibiskupa Schönborna, vše i sep.); Pamětník Sokola lomnického (1890); kal. Posel z Prahy (1867); Posel z Prahy (1876), pokr. Čes. noviny (1881); kal. Poutník z Prahy (1860); Pozor (1861–63); kal. Práce (1871); Světozor (1869, 1881–86); *Vlast* (1885); sb. Za praporem sokolským (1887). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře, kultuře a politice*: Po půlnoci 1, 2 (R 1863); *Šachy* (D 1864, i prem.); *Soběslav* (D 1865); *Přemysl Otakar* (D 1865); *Eliška Přemyslovna* (D 1866, i prem.; 1876 přeprac. vyd.); *Jan Pašek z Vratu* (P 1867); *O národní osvětě hledíc obzvláště k literatuře české* (úvaha, 1868); *Milada* (D 1869, prem.

1868); Paní Lichnická (P 1870); Poslání Pražanům a tolikéž jiným měšťáninům českého jazyka (úvaha, 1872); Jan Švehla (P 1873); Ctibor Hlava (P 1874); Hvězda z Vícemilic (P 1874; upr. vyd. 1890); Řeč V. V. při slavnosti Klicperově v Chlumci n. Cidlinou dne 16. srpna 1874 (1874); Věvec vavřínový 1–6 (R 1877); Tužby vlastenecké (EE a projevy, 1879; obs. též Poslání Pražanům... s tit. Poslání Pražanům a Poslání měšťm českým na venkově a dále Řeč V. V. při slavnosti Klicperově... s tit. U pomníku Klicperova); Lipany (D 1881, i prem.); Zlato v ohni 1–5 (R 1882); Ve jménu božím (P 1884); Dalibor (R 1888); Samohrady 1–5 (R 1889); Povodeň (D 1891, i prem., dle R Samohrady); Setník Halaburd (R 1892); Černé jezero 1, 2 (R 1893); V rodném hnízdě 1, 2 (P 1902, 1. Sousedská idyla, 2. Budu-li sedlákem); V budečské škole 1, 2 (vzpomínky, 1902, 1903); I novému pokolení (EE a proslovy, 1904; obs. též část knihy Tužby vlastenecké a proslov Památce Boženy Němcové); Golgota i Tábor (R 1904); Syn svého lidu (P 1904); Samota (R 1905); Druhové z mládí (R 1907); Sněhy a ledy (P 1908). – *Souborná vydání*: V. V. romány a novely (I. L. Kober, 1874–88, 2 sv.); V. V. sebrané spisy (F. Šimáček, 1900–03, 13 sv.); Spisy V. V. (Vaněk a Votava, 1916–20, 3 sv.). ■ **SCÉNICKÝ**: *Hry*: Veselý pohřeb (1862); Nesvorní (1867); Rebelie v Kocourkově (1869); Vlasta (1871). ■ **KORESPONDENCE**: F. M. Vrána: Upomínka na prvotiny básnické (Vránovi z 1876), Studentské listy 1870, s. 9; V. Kosnar: Z mého archivu (J. L. Turnovskému z 1898), Venkov 10. 8. 1911; A. Vlčková: Počátek a konec učitelování V. V. (A. Kurzové, později Vlčkové z 1863–67), Osvěta 1911, s. 770; K. V. Rais: Z mých vzpomínek (Raisovi z 1887 a 1906), Osvěta 1911, s. 608 a 690; J. Božek: Několik pohledů do života V. V. (A. Vlčkové z 1875–99), Osvěta 1913, s. 116 a pokr.; in J. Neruda: Dopisy 3 (Nerudovi z 1890; 1965, ed. M. Novotný, s. 600). ■ **REDIGOVAL** *časopis*: Osvěta (1871–1908). ■

LITERATURA: J. Wagner: V. V. (1839–1908). Soupis osobního fondu (LA PNP 1966). ■ ● ref. insc. Veselý pohřeb: J. N. (Neruda), Hlas 13. 1. 1862 → České divadlo 1 (1959); H. (V. Hálek), NL 14. 1. 1862 ●; ● ref. Šachy H. (V. Hálek), NL 10. 5. 1864; J. N. (Neruda), Hlas 11. 5. 1864 → České divadlo 2 (1951), k tomu V. Vlček, Hlas 13. 5. 1864 a Δ (J. Neruda), Hlas 16. 5. 1864 ●; ● ref. Eliška Přemyslovna: J. N. (Neruda), NL 20. 12. 1866 → České divadlo 3 (1854); =, Politík 21. 12. 1866 ●; ● ref. Milada (insc.): J. N. (Neruda), NL 4. 7. 1868 → České divadlo 4 (1958); an., Květy 1868, s. 223 ●; V. G. (Guth): ref. insc. Rebelie v Kocourkově, Pokrok 11. 9. 1871; ● ref. insc. Vlasta: an., Květy 1871, s. 135; * * *, NL 22. 4. 1871; D. (J. Durdík), Světozor 1871, s. 199 ●; ● ref. Ctibor Hlava, Hvězda z Vícemilic: F. S. (Schulz), NL 19. 8. 1874; E. K. (Krásnohorská), Ženské listy 1875, s. 175 ●; J. Tichý (F. J. Rypáček): V. V., alm. Nitra (1877, s. 269); ● ref. Věvec vavřínový: faš (F. A. Šubert), Pokrok 5. a 6. 3. 1878; S. (F. Schulz), NL 28. 3. 1878; O. M.

(Mokrý), ČČM 1878, s. 168; B. Čermák, Čes. včela 1878, s. 159 ●; ● ref. Tužby vlastenecké: R. Pokorný, Koleda 1879, příl. k č. 12–14; P. Sobotka, Osvěta 1879, s. 521; B. Čermák, Čes. včela 1879, s. 95 ●; ● ref. Lipany: Z. (V. V. Zelený), Čes. noviny 14. a 16. 6. 1881; S., Květy 1881, d. 2, s. 115; -s., Lumír 1881, s. 416; O. Hostinský, NL 14. a 22. 6. 1881 → Studie a kritiky (1974); uh. (V. Guth), Politík 15. 6. 1881 ●; ● ref. Zlato v ohni: O. M. (Mokrý), ČČM 1883, s. 156; F. V. Vykoukal, Květy 1883, d. 1, s. 494; J. Penížek, Lit. listy 1883, s. 63 a 71; E. Miřiovský, Pokrok 24. 4. 1883; š. (J. Kuffner), NL 6. 7. 1883 ●; an.: V. V., Světozor 1884, s. 21; F. Zákrejs: Dva stěžejní romány V. V. (Věvec vavřínový, Zlato v ohni), Světozor 1886, s. 75 a 91; an.: V. V., Zlatá Praha 1886, s. 62; F. (T. G. Masaryk): O realismu u nás (Zlato v ohni), Čas 2, 1887/88, s. 6 a pokr.; ● ref. Samohrady: L. Šolc, Hlídká lit. 1887, s. 107 a 136 (sešit. vyd.); J. V. Novák, Lit. listy 11, 1889/90, s. 212 a pokr.; F. V. Vykoukal, Světozor 24, 1889/90, s. 12 a 24 ●; ● ref. Dalibor: F. Rypáček, Lit. listy 10, 1888/89, s. 54; F. V. Vykoukal, Světozor 23, 1888/89, s. 36; L. Šolc, Hlídká lit. 1889, s. 46 a pokr. ●; F. A. Slavík: V. V., Mor. orlice 12., 13. a 17. 12. 1889; ● ref. Setník Halaburd: O. Klen, Lit. listy 11, 1889/90, s. 158; š. (J. Kuffner), NL 10. 1. 1890; J. J. Vejchodský, Hlídká lit. 1890, s. 141; jv. (J. Vodák), Lit. listy 14, 1892/93, s. 86 a 106 ●; ● ref. Černé jezero: B. Čermák, NL 27. 12. 1890; š. (J. Kuffner), NL 6. 2. 1891; jv. (Vodák), Lit. listy 14, 1892/93, s. 241 ●; ● ref. Povodeň: š. (J. Kuffner), NL 2. 12. 1891; P., Světozor 26, 1891/92, s. 36; α, Zlatá Praha 9, 1891/92, s. 36; L. Šolc, Hlídká lit. 1892, s. 66 ●; ● k šedesátinám: R., Světozor 33, 1898/99, s. 117; ÷, Zlatá Praha 16, 1898/99, s. 190; J. S. Machar, Naše doba 6, 1898/99, s. 470, k tomu polemiky: V. Vlček: J. S. Machar et Cie, Osvěta 1899, s. 521 (i sep.); J. H. (Herben): Odveta V. V., Čas 1899, s. 345; V. Vlček: Jan Herben et Cie, Osvěta 1899, s. 622 (i sep.); J. S. Machar: V. Vlčkovi, Čas 1899, s. 360, souhrnně s dalšími polemikami → Knihy fejetonů 2 (1902 s tit. Vlčkoviana první až sedmá) ●; E. Krásnohorská: Zlato v ohni, Ženské listy 1899, s. 214 a pokr.; J. Máchal in O českém románu novodobém (1902; přeprac. vyd. 1930); ● ref. V rodném hnízdě: E. Krásnohorská, Osvěta 1902, s. 1124; an., NL 23. 11. 1902; S. (F. Sekanina), Máj 1, 1902/03, s. 341; Ž.-, Zvon 3, 1902/03, s. 97 ●; ● ref. V budečské škole: Ž.-, Zvon 4, 1903/04, s. 14; Vbk. (J. Voborník), NL 19. 3. 1904 ●; ● ref. Samota: -áský, Zvon 5, 1904/05, s. 509; Vbk. (J. Voborník), Osvěta 1905, s. 368 ●; ● ref. Druhové z mládí: E. K. (Krásnohorská), Ženské listy 1907, s. 179; Ds. (J. D. Konrád), Máj 6, 1907/08, s. 209 ●; ● nekrology: V. Dyk, Lumír 36, 1907/08, s. 522; A. Novák, Přehled 6, 1907/08, s. 826; an., Zvon 8, 1907/08, s. 719; F. H. (Herites), J. D. K. (Konrád), oboje Máj 6, 1907/08, s. 708 a 727; jv. (J. Vodák), Čas 18. 8. 1908; F. X. Š. (Šalda), Novina 1908, s. 512 → KP 7 (1953) ●; B. Zákrejsova: V. V. v Poličce (přátelství s F. Zákrejsem), Jitřenka 1908, s. 302 a 318; F. J. Rypáček: Irenické a vlastenecké snahy V. V. v našem životě, Osvěta 1908, s. 957 a 1056; ● ref.

Vlček

Sněhy a ledy: E. Krásnohorská, Osvěta 1908, s. 1041; an., Novina 1908, s. 507; V. Kol (V. Červinka), Zvon 9, 1908/09, s. 13; ●; E. Krásnohorská: Vzpomínky na V. V., Osvěta 1911, s. 41; A. Vlčková: V prvních počátcích V. Osvěty, Osvěta 1911, s. 133; A. Heyduk: Z mého bratrství s V. V., Osvěta 1911, s. 518; K. V. Rais: Z mých vzpomínek, Osvěta 1911, s. 604 a 688; J. Božek: Několik pohledů do života V. V., Osvěta 1913, s. 116 a pokr.; D. Stříbrný: Dramata V. V., Naše doba 20, 1912/13, s. 735, 836; A. Vlčková: Ze společné pouti, Osvěta 1914, s. 448; E. Krásnohorská: Památce V. V., Osvěta 1920, s. 277 a pokr.; A. N. (Novák): Tvůrce první velké české revue, LidN 1. 9. 1939; an., Památce V. V., Nár. práce 1. 9. 1939; J. Thon: „Český obzor literární“ a V. V., in Osvětou k svobodě (1948, s. 117); va: Vzpomínáme zakladatele Osvěty, LD 17. 8. 1948; V. Brožová: Svaté touhy vlastenecké, sb. Sacrum et profanum (1998).

jz, zp

Vilém Vlček

* 27. 10. 1874 *Světlá nad Sázavou*

† 16. 1. 1929 *Pardubice*

Autor dramát s výchovnou, národní a demokratickou uvědomovací tendencí a her pro ochotníky, publicista.

Vyučil se řezbářem a 1900 si založil řezbářskou živnost v Bystřici n. Pernštejnem, kde také 1906 neúspěšně kandidoval za národní socialisty do říšské rady. 1908 se živnosti vzdal a rozhodl se pro novinářské povolání: byl zaměstnán v periodikách strany národněsociální v Brně (1908–09 redigoval *Naše snahy*) a ve Vyškově (1909–22 pracoval pro *Vyškovské noviny*). Působil rovněž v okresní živnostenské jednotě a jako člen grémia pro stavební činnosti při obchodní komoře v Brně se podílel na celkové reorganizaci živnostnictví na Moravě. Jako režisér se účastnil činnosti živnostenského a ochotnického spolku Haná ve Vyškově. Po válce odešel do Přerova, kde působil v periodikách *Obzor* a *Hlasatel*, 1919–26 pobýval v Prostějově (*Hlasy z Hané*); 1926 přešel do Pardubic, kde byl vedoucím redaktorem místního orgánu českosl. národní demokracie *Východ* a rovněž jednatelem a členem předsednictva místní stranické organizace. Zemřel na mozkovou mrtvici.

V duchu tradic venkovské prózy i dramatu se V. ve svých prvních hrách realistického typu věnoval líčení rodinných vztahů podrizujících se zvyklostem vesnického práva, jež deformativně

valy přirozenost intimního života (*Křehcí lidé*) a pečovaly o zachování rodového majetku (*Trpký návrat*). Vyostřenost mezigeneračních a sociálních konfliktů i neúprosnost příběhů o lidské proradnosti a falešné morálce však utlumoval závěrem, v němž rozporné komunitě skýtal možnost smířlivého východiska. V následujících pracích se již výrazněji projevil V. snaha přizpůsobit text potřebám ochotnického souboru, jemuž ostatně již na začátku své divadelní aktivity věnoval dramaturgii místní pověsti (*Vyškov Švédům zrazen*). Ochotníkům byla určena jak hra z maloměstského prostředí z konce 19. století s tématem sňatků z rozumu (*Jen na lásce záleží*), tak ambiciózní pokus zachytit na příběhu o návratu ztraceného syna předválečnou i poválečnou atmosféru moravské vesnice na pozadí složitě válečné historie, v němž podstatnou roli hraje i nově založená československá husitská církev (*Román horské vesnice s předehrou Vojenský zběh*). Pokrytectví maloměstských poměrů po vzniku republiky, kdy se utvářela nová lokální politika, V. zpracoval i ve veseloherní podobě v moralitě *Naši republikáni*. Pro děti napsal několik divadelních her se zpěvy a tanci; formou alegorie a s využitím pohádkových námětů a snových prvků zachytil úseky ze života chudé rodiny, v jejíž soudržnosti spočívala i naděje do budoucnosti (*Vodníková písťalka*, *Jabloňový květ*, *Robinson Husáček*). Své divadelní zájmy V. spojil i s novinářským povoláním (divadelní recenze začal psát už v 16 letech) jako divadelní kritik v referátech převážně informativního typu. Některé prameny uvádějí též V. autorství frašek *Dobrodružství pana Vomastky* a *Strážcové mravnosti*, hry pro děti *Chudoba cti* netratí a komedie *Ten dobrý vévoda*.

ŠIFRY: -ek., -k, -k., V-k, vl., -vl. ■ PŘÍSPĚVKY in: Českosl. deník (Olomouc); *Hlasatel* (Přerov 1922–23); *Hlasy z Hané* (Prostějov 1919–26); *Moravskoslezský deník* (Mor. Ostrava); *Naše snahy* (Brno 1908–09); *Obzor* (Přerov 1918–21); *Podvysocké listy* (Kutná Hora 1890); *Řeznické zájmy* (Brno 1909); *Středomoravan* (Přerov, Kroměříž 1924–26); *Východ* (Pardubice 1926–29); *Vyškovské noviny* (1908–23). ■ KNIŽNĚ: *Hry*: *Vyškov Švédům zrazen* (1913); *Křehcí lidé* (1913, prem. 1914; 1929 s tit. *Dobří lidé* upr. J. Frey); *Trpký návrat* (1917); *Román horské vesnice s předehrou Vojenský zběh* (1922); *Jen na lásce záleží* (1923, prem. 1921); *Naši republikáni* (1923, i prem.); *Vodníková písťalka* (1923); *Jabloňový květ* (1925); *Robinson Husáček* (b. d.); – posmrtně: *Který je ten pravý???* (1932, s K. Zvolským, hudba L. Srovnal).

– *Ostatní práce*: Poznejte prvního prezidenta Československého státu T. G. Masaryka (b. d.). ■ *REDIGOVAL periodika*: Naše snahy (1908–09), Řeznické zájmy (1909), Vyškovské noviny (1909–22 do č. 4), Obzor (1919–20), Hlasy z Hané (1921), Hlasatel (1922–23), Středomoravan (1924–26), Východ (1926–29). ■

LITERATURA: ● ref. Křehecí lidé: -šek., LidN 26. 9. 1913; P. H., Moravskoslezský deník 8. 3. 1913 ●; ● ref. Naši republikáni: J. K., MSiR 16, 1922/23, s. 80; K. Svoboda, Naše doba 1923, s. 439 ●; ● nekrology: Ře, LidN 18. 1. 1929; J. Skácel, Východ 1929, č. 3; L. Skácelová, Východ 1929, č. 4; an., Naše kniha 1929, s. 60 ●; O. Pospíšil in Spisovatelé beletristé Pardubic a pardubického kraje (1941, s. 44).

dvo

Jan Vlk

* 9. 7. 1822 *Telč*

† 31. 7. 1896 *Lesná* u Znojma

Vlastenecký básník, autor písňových textů, organizátor politického a spolkového života.

Německé práce podepisoval Johann Qualbert V. – Syn soukenického mistra. Obecnu a hlavní školu navštěvoval v Telči. 1936–41 studoval německé gymnázium v Jihlavě, tzv. filozofii absolvoval 1841–43 v Brně (tam jej učil a ovlivnil F. M. Klácel), 1843–47 pokračoval ve studiu na právech v Olomouci a navštěvoval nepovinné hodiny českého jazyka a literatury u A. V. Šembery, které vedl po jeho odchodu do Vídně 1849 sám. V Olomouci se seznámil s A. Förcgotttem-Tovačovským, jenž zhudebňoval jeho básně. V. se intenzivně angažoval v národním hnutí, v Telči a Olomouci hrával ochotnický divadlo a účastnil se veřejných literárních deklamací jako výborný řečník a zpěvák. 1848 bojoval v Praze na barikádách a údajně se zúčastnil i revolučních akcí na Slovensku; t. r. založil Lípu slovanskou, první český politický spolek na Moravě. Po studiích zůstal v Olomouci jako soudní praktikant magistrátu, poté působil v různých juristických funkcích (koncipient u A. Pražáka v Brně, auskulant v Novém Jičíně, asesor v Hranicích, adjunkt v Těšíně). 1853 odešel na Slovensko jako soudní adjunkt, působil ve Varině a v Bratislavě, Zlatých Moravcích, Skalici a Trenčíně. Od 1861 byl notářem ve Znojmě, kde založil 1869 český spolek Beseda, záložnu, řemeslnický spolek a podnítil vznik české školy (1881). – Pohřben byl ve Znojmě.

V. lyrika, pro niž je příznačná patetická identifikace s vlastí a její oslava, je založena na paralelách mezi patriotismem a vypjatým vnímáním přírody i erotiky. Autor zvláště vyzdvihoval slovanství a husitskou epochu a na příkladu bojovných vzorů vyzýval k národní hrdosti, obraně vlasti a osobní oběti; přitom mnohdy užíval průhledně jinotaje. Látku zpracovával často formou ohlasu lidových písní, z nichž některé dosáhly velkého úspěchu (*Přijde jaro, přijde*).

PŘÍSPĚVKY in: Ječmínek; Květy (1844); Týdeník (1848). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (posmrtně): Básně J. V. (1926, ed. M. Hýsek). – *Ostatní práce*: Provisorische Civil-Prozess-Ordnung für Ungarn, Croation, Slavonien, die serbische Wojwodschafft, des Temeser Banat und für Siebenburgen (Těšín 1853); Handbuch der provisorischen Concursordnung und der dahin einschlägigen Gesetze und Verordnungen... (Bratislava 1855). ■

LITERATURA: an. (J. Neruda): J. V., Humorist. listy 1884, s. 210 → Podobizny 2 (1952, s. 265); an.: Úmrtí, NL 1. 8. 1896; J. Barocha: „Přijde jaro, přijde...“ (o původu písně s V. textem), NL 16. 4. 1911 + in K dějinám Lípy slovanské v Olomouci r. 1848–1849 (1914) + J. V., národní buditel moravský, Časopis vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci 1928, s. 125; an. (M. Hýsek) in Básně J. V. (1926); K. Polesný in Šedesát let Besedy znojemské 1870–1930 (1930); in Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě (2000, s. 157).

jz

Jan Voborník

* 10. 4. 1854 *Pohoří* u Opočna

† 8. 3. 1946 *Praha*

Literární historik a kritik, interpret a první monografista autorů ruchovské a lumírovské generace, editor; dramatik, autor próz a veršů, publicista.

Pocházel ze selské rodiny. Po německé farní škole v Opočně a trojtřídce v Dobrušce 1867–75 navštěvoval katolické gymnázium Borromeum v Hradci Král., po maturitě 1875–79 studoval na pražské filoz. fakultě. Již na gymnáziu projevoval zájem o divadlo (posléze jako ochotník), psal drobné verše, redigoval studentské časopisy. V Praze se pak účastnil dění v Literárním odboru Umělecké besedy i ve studentských kroužcích. 1880–1923 působil jako středoškolský učitel (aprobace čeština, latina a řečtina, učil i psychologii): 1880–86 na gymnáziu v Rychnově n. Kněžnou, 1886–91 v Do-

mažlicích, 1891–95 v Jičíně, 1895–1909 v Litomyšli a učitelskou dráhu završil 1909–23 v Praze na malostranském gymnáziu. Ve svých působištích podporoval činnost divadelních ochotníků. V Domažlicích byl 1885 inscenován v provedení divadelní společnosti jeho debut (tragédie *Lví nevěsta*), v Litomyšli 1905 uvedení jeho *Jan Hus* (byl i předsedou místní Jednoty divadelních ochotníků). Od 1891 až do I. světové války soustavně vystupoval jako kritický referent Nár. listů, autorsky spolupracoval též s Ottovým slovníkem naučným. Pražský život samotářského profesora na smíchovských Hřebenkách oživovaly literární dýchánky, pravidelné čtvrteční besedy, sdružující přátele umění a písemnictví ještě z časů středoškolských studií a pokračující od 1910 jako Kroužek přátel profesora J. V. (z těchto schůzek vzešlo 1932–41 šest vzpomínkových sborníků Čtvrtek). Během dlouholeté pedagogické činnosti, probouzející v žácích cit pro umělecké hodnoty, vychoval též několik literátů a literárněvědných pracovníků (J. Š. Baar, bratři F. a J. Pátovi, J. Haussmann aj.). Součástí V. odborné práce bylo i členství ve středoškolské zkušební komisi. Zpopelněn byl ve strašnickém krematoriu. – Bratr Václav V. (1864–1926) působil rovněž jako středoškolský učitel, je autorem studie O popisech předmětů tělesných v dílech básnických (1898) a hry *Kníže Václav* (kterou po jeho smrti vydal J. V.). Bratranec Jan V. (1874–1945), učitel, archivář a kronikář Nového Města n. Metují, je autorem próz pro mládež *Černuška* (1928) a *Příhody malého Cvrčka* (1930), které některé prameny připisují J. V.

V. se prosadil především jako literární historik a kritik (ačkoli sám měl ambice zejména jako divadelník). Kritiky a recenze sledující domácí i cizí básnickou a prozaickou tvorbu, též práce odborné psal po desetiletí do Národních listů, kde se posléze uplatnil i jako fejetonista. Ve svých kritických vystoupeních zaujímal v zásadě generační stanovisko, stál však stranou dobových polemik a sporů (s výjimkou obhajoby pravosti RKZ). Interpretoval zvláště tvorbu svých soupeřů, ruchovců a lumírovců, a stal se jedním z prvních vykladačů představitelů obou proudů, nejprve jako jejich příznivec a obhájce, později se uplatnil jako autor přehledných prací a monografií, vyzbrojen metodologicky výsledky vlastního zájmu o psychologii a zčásti i novými literárněvědnými

sociologickými a estopsychologickými proudy (H. Taine, E. Hennequin). Setrval u psychologicky orientovaných a často jen popisně popularizujících portrétů s podrobnou znalostí látky (podklady získával přímo od autorů). Byl spíše zasvěceným, v národně uvědomovací tradici zakotveným a látku spolehlivě zvládajícím vykladačem než analyticky postupujícím badatelem, i když mu nescházela snaha proniknout k uměleckému řádu děl (J. Vrchlický, J. Zeyer, S. Čech, F. A. Šubert, J. Holeček, B. Viková-Kunětická). Při práci na překladu studie M. Zdziechowského o K. H. Máchovi se začal zajímat i o obrozenecké období české literatury (K. H. Mácha, V. B. Nebeský, B. Němcová). Značné zásluhy si vydobyl jako první editor a komentátor spisů J. Vrchlického (s B. Fridou), souborů V. Hála a F. V. Jeřábka i korespondence J. Zeyera. Do edice Okřídlená slova shromáždil citáty rozličných osobností všech věků, ale též neznámých aktérů dobového dění (např. legionářů). – Pověštině jen na ochotnických scénách (někdy i za autorovy účasti jako herce i režiséra) byly inscenovány V. divadelní hry, většinou zpracovávající historické náměty. Největší pozornost vzbudila náročně koncipovaná *Husitská trilogie* (*Jan Hus, Jeroným Pražský, Smrt krále Václava IV.*), usilující o psychologické portréty niterných konfliktů dvou kazatelů a jejich krále marně hledajícího vnější světský mír a vnitřní pokoj. Dějovou dramatičnost v nich však nahradila úvahovost a stopy učenecké akribie. Mimo české dějiny upoutala V. i antika: jako dramatika v tragédii ze starého Říma *Soumrak věku* z doby zániku republiky a zrodu císařství a jako prozaika v jediném románu *Poutí do Eleusiny*, zpracovávajícím starořecké mytologické báje z 5. století př. n. l. Z historické tematiky vybočuje jen raná romantická milostná tragédie *Lví nevěsta* a pozdější psychologické drama *Zasvěcenec*, příběh psychiatra snažícího se léčit odhalováním dávného provinění. V pozůstalosti zůstala V. raná hra *Matky*, historické drama *Boj o ženicha* a několik dalších drobnějších prací.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Jan z Pohoře, Jean Pasquin, J. Pasquin, V. O. Born; J. V., J. V-k., V., -vb., Vbk, vbk, Vbk., vbk. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Budče (1905); Almanach ČAVU (1916–18; 1916 František Adolf Šubert, i sep.); Almanach Máj (1928); Almanach Nár. listů (1911); sb. Baarův památník (1926); Božena Němcová 1820–1862. Sborník statí o jejím

životě a díle (1912); ČČM (1898, O působení dějepisných prací Františka Palackého na novější beletrii českou, i sep.); Čechoslovák (1921); Čes. věsta (1879); Českosl. republika (1927, 1932); sb. Čtvrtky (1932–41); Divadelní listy (1880); Domažlické listy; Hlasy východočeské (Chrudim); roč. Chudým dětem (Brno 1931–32); sb. Jiráskova Litomyšl (1911); Jiráskův almanach (1911); Jitřenka (1897); sb. Karel Hynek Mácha (1937); Kollárův sborník (Vídeň 1893); Květy (1913); Legie (1930); Lit. listy (1890–91); Lit. rozhledy (1924); Loutkář (1935); Nár. listy (1880–1916, 1928; 1891 Poslední slovo o realismu uměleckém); Nár. osvobození (1925); Nár. politika; Osvěta (1904–11; 1906 Svatopluk Čech. Jeho život a dílo); Paleček (1879); sb. Památce 50. výročí narozenin Rudolfa Pokorného (1903); Památník legií (1930); Památník na oslavu padesátiletého panovnického jubilea... Františka Josefa I. (1898, Padesát let české literatury); Památník rychnovského Tyla (1902); Památník Světozoru (1930); Parnasie. Almanach brněnských dam (1903); Posel od Čerchova (Domažlice); alm. Půl století Nár. listů (b. d., 1910); Rozhledy lidové (Opočno 1898); Ruch (1880); Sborník filologický (1911–17; 1911 Výklad Nebeského Protichůdce, 1913 sep.); Sborník ku počti Františka Krejčího (1929); Sborník prací věnovaných prof. dr. Janu Máchalovi k 70. narozeninám (1925); Sborník Společnosti Jaroslava Vrchlického 7, 8 (1928); Slavnostní list kutnohorský (1903); sb. Sto let ve službách knihy (Litomyšl 1934); Střední škola (1923); Světozor (1893); Světozor (1921–22); Výr. zpráva (Program) čes. gymnázia v Litomyšli (1897–1908; 1897 O poezii Julia Zeyera, i sep., 1905 O postupu vývoje lidství, i sep., 1908 O romantismu Svatopluka Čecha a jeho ironii, i sep.); Výr. zpráva čes. obecného vyššího gymnázia v Rychnově n. Kněžnou (1881, Česká satira); Výr. zpráva obecného vyššího gymnázia v Domažlicích (1890, Jaroslav Vrchlický a jeho Legenda o sv. Prokopu, i sep.); Vzdělávací příloha k Věstníku samosprávnému a národohospodářskému okresu litomyšlského (1889–90); Zlatá Praha (1901–03, 1928; 1901 Alois Jirásek, jeho umělecká činnost, význam i hodnota díla, 1903 Jaroslav Vrchlický a poezie světová); Zvon (Lublaň 1902); Zvon (1925). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Lví nevěsta (D 1887, prem. 1885); Na smrt básníka. Za Juliem Zeyerem (B 1901); Alois Jirásek (1901); Jan Hus (D 1905, i prem, pseud. Jan z Pohorě; 1921 in Husitská trilogie); Karel Hynek Mácha (1907); Julius Zeyer, život a dílo (1907, 35. sv. Spisů J. Zeyera); Soumrak věku (D b. d., 1910); Josef Holeček (1913); Jeroným Pražský (D 1916, prem. 1923; 1921 in Husitská trilogie); O Boženě Němcové (1920); Smrt krále Václava IV. (D 1921, s DD Jan Hus a Jeroným Pražský s tit. Husitská trilogie); Zsvěcenec (D 1922, prem. 1913); Tři péra ptáka Fénixa (D pro ml., 1922); Černá rota krále Matěje (D pro ml., 1922); Fr. V. Jeřábek (1923); Veliký lyrik (1923, o J. Vrchlickém); Mučedník touhy. Přednáška o Juliu Zeyerovi (1926); Metodika bás-

nických výkladů (1926); Na Babyloně (D 1927); Princ a sedm mudrců (P pro ml., b. d., 1928); Ohněm k nebi (P pro ml., b. d., 1928); Příhoda v skalním městě (P pro ml., 1928, pseud. V. O. Born); Dívčí hrad (P pro ml, b. d., 1928); Tajemství hradu Bajreka (P pro ml., b. d., 1928); Legenda osamělé duše (P pro ml., b. d., 1928); Pouť do Eleusiny (R 1932); Božena Viková-Kunětická (1934). – *Překlady*: M. Zdzichowski: K. H. Mácha a byronismus český (1895); M. T. Cicero: Troje knihy o řečnicku (1915). – *Ostatní práce*: MUDr. Jan Dvořák, sociální hygienik a lidumil (b. d., 1923). ■ KORESPONDENCE: V. Švehla: Z Jičína 1891/92–1894/95 (ředitelství, učitelstvému sboru a studentům gymnázia v Jičíně, b. d., 1932), sb. Čtvrtky (1932, s. 35); in J. Vrchlický v dopisech (Vrchlickému z 1893; 1955, ed. A. Pražák). ■ REDIGOVAL *časopis*: Vzdělávací příloha k Věstníku samosprávnému a národohospodářskému okresu litomyšlského (1889–90, s A. Tomíčkem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Sebrané spisy Vítězslava Háška (1906–07, 4 sv.); Zeyer mládeži (1909) + Dopisy Julia Zeyera Karle Heinrichové (1924); V. B. Nebeský: Protichůdci (1913); J. Vrchlický: Nové souborné vydání básnických spisů (1913–28, 52 sv., s B. Fridou) + Píseň života (1915) + Zpěvy husitské (1915) + Kvítí Perdity (1930); Dvě kroniky o Štírlfrdovi a Brunčvíkovi (1918); Okřídlená slova (1921); F. V. Jeřábek: Dramatické spisy (1923–28, 11 sv.); J. Holeček: Z Našich (1925); Maturitní sborník textů veršem i prózou 1, 2 (1925, 1933); V. Voborník: Kníže Václav (1929); R. Medek: Veliký pochod (1929); K. H. Mácha: Výbor z poezie a prózy (1936). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Páta: V. literární dílo, sb. Čtvrtky 2 (1934, i sep.). ■ LITERATURA: F. Zákrejs: ref. Lví nevěsta, Osvěta 1889, s. 283; ● ref. Jaroslav Vrchlický a jeho Legenda o sv. Prokopu: -k, NL 15. 8. 1890; H. G. Schauer, Lit. listy 12, 1890/91, s. 70; -v-j-, LF 1891, s. 147 ●; ● ref. O poezii Julia Zeyera: F. X. Šalda, Lit. listy 18, 1896/97, s. 366 → KP 3 (1950); D. (F. V. Krejčí), Rozhledy 6, 1896/97, s. 1089; -l-, NL 18. 6. 1897; Z., Samostatnost 17. 7. 1897 ●; ● ref. O působení dějepisných prací Františka Palackého...: jk (J. Kvapil), NL 5. 11. 1898; jv. (J. Vodák), Rozhledy 8, 1898/99, s. 368 ●; ● ref. Padesát let české literatury: V. Flajšhans, Osvěta 1899, s. 469; š-. (J. Kuffner), NL 2. 3. 1899 ●; ● ref. Alois Jirásek: A. Novák, LF 1901, s. 387; F. V. Vykoukal, Osvěta 1901, s. 1023; F. K. (Krejčí), Naše doba 9, 1901/02, s. 475 ●; ● ref. Karel Hynek Mácha: J. Jakubec, Lumír 35, 1906/07, s. 284; Ds. (J. D. Konrád), Máj 5, 1906/07, s. 669; q., Naše doba 14, 1906/07, s. 936; J. Thon, Přehled 5, 1906/07, s. 532; fs. (F. Sekanina), Zvon 7, 1906/07, s. 723; M. Hýsek, ČMM 1907, s. 465; ER. (K. Engelmüller), Zlatá Praha 25, 1907/08, s. 427 ●; ● ref. Julius Zeyer, život a dílo a Karel Hynek Mácha: F. V. Vykoukal, Osvěta 1907, s. 847; A. Novák, Čechische Revue 1908, s. 301 ●; L. N. Zvěřina: ref. Soumrak věku, Osvěta 1910, s. 896; V. K. Blahník: Několik dalších poznámek o dramatech J. V., Osvěta 1911,

Vobrubová-Koutecká

s. 68; ● ref. Výklad Nebeského Protichůdců: J. Vlček, Věstník ČAVU 1911, s. 344; A. N. (Novák), Přehled 11, 1912/13, s. 271 ●; G. W. (Winter): ref. ed. Nové souborné vydání básnických spisů J. Vrchlického, PL 19. 1. 1913; ● ref. Josef Holeček: Ant. Veselý, Čes. revue 7, 1913/14, s. 638; J. Menšík, ČČM 1914, s. 203; F. V. Vykoukal, Osvěta 1914, s. 148 ●; ● k šedesátinám: -m-, Zvon 14, 1913/14, s. 394; Z., Topičův sborník 1, 1913/14, s. 398; L. N. Zvěřina, Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 311 + Nár. politika 8. 4. 1914; J. Páta, Osvěta 1914, s. 259; D. H. H. C., NL 9. 4. 1914; D. S., Samostatnost 10. 4. 1914; an., Čas 10. 4. 1914; J. Páta, ČMF 4, 1914/15, s. 171 ●; J. Páta: J. V. a Litomyšl, Stráž východu 1914, s. 114; R. Novák: ref. překl. M. T. Cicero, Věstník ČAVU 1914, s. 41; ● ref. Zsvěčenec (insc.): O. Heidrich, Osvěta 1914, s. 556; M-ý., Samostatnost 7. 6. 1914 ●; ● ref. O Boženě Němcové: F. Kleinschnitzová, Naše věda 3, 1919/20, s. 38; J. Kabelík, ČČM 1920, s. 167; an. (J. V. Sedlák), Tribuna 27. 6. 1920; Š. Jež, Cesta 3, 1920/21, s. 137 ●; ● ref. Husitská trilogie: J. O. Novotný, LidN 13. 12. 1921; M. Hýsek, Jevišťe 1921, s. 666; Rad., Osvěta 1921, s. 575; A. H. (Hartl), Most 1, 1921/22, s. 30 ●; A. G. (Gregor): ref. ed. Okřídlená slova, MSIR 16, 1922/23, s. 289; ● ref. Jeroným Pražský (insc.): Et. (E. Tréval), Zvon 23, 1922/23, s. 671; J. P., LidN 8. 7. 1923; nv., PL 8. 7. 1923; M. Majerová, RP 11. 9. 1923; E. Konrád, Cesta 6, 1923/24, s. 51 ●; ● k sedmdesátinám: P. (F. Páta), Světozor 24, 1923/24, s. 397; -vb- (V. Brtník), Topičův sborník 11, 1923/24, s. 374; Kí (F. Krejčí), Čes. mysl 1924, s. 190; J. Klokoč (J. K. Fragner), NO 10. 4. 1924; = (J. Vodák), Čes. slovo 11. 4. 1924; A. Nečásek, Venkov 11. 4. 1924 ●; ● ref. Mučedník touhy: -och- (F. S. Procházka), Zvon 26, 1925/26, s. 491; V. Brtník, Venkov 20. 5. 1926 ●; R. Schams: ref. Metodika básnických výkladů, Střední škola 7, 1926/27, s. 151; ● k pětasedmdesátinám: Mdk. (R. Medek), Lit. rozhledy 13, 1928/29, s. 218; vz. (V. Zelinka), Zvon 29, 1928/29, s. 435; an., Čes. mysl 1929, s. 284; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 9. 4. 1929; M. Novotný, NL 10. 4. 1929; P. E. (Eisner), Prager Presse 10. 4. 1929 ●; ● ref. Jan Hus (insc.): Č. (K. Červinka), Zvon 29, 1928/29, s. 1447; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 6. 4. 1929; E. Konrád, NO 6. 4. 1929 ●; ● ref. Pouť do Eleusiny: -lk-, PL 23. 2. 1932; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 18. 3. 1932; F. N., LidN 26. 4. 1932; B. Sládeček, Střední škola 13, 1932/33, s. 53 ●; ● k osmdesátinám: M. Hýsek, Zvon 34, 1933/34, s. 418 a 433; H. Jelínek, Lumír 60, 1933/34, s. 351; B. Vavroušek, Venkov 8. 4. 1934; an. a A. N. (Novák), LidN 10. 4. 1934; I. J. Fischerová, NO 10. 4. 1934; p. (A. M. Piša), PL 10. 4. 1934; P. E. (Eisner), Prager Presse 10. 4. 1934 ●; ● ref. sb. Čtvrtky 2 (věnováno J. V.): ne (A. Novák), LidN 23. 3. 1934; K. (F. V. Krejčí), PL 19. 5. 1934 ●; zsl (A. Novák): ref. Božena Viková-Kunětická, LidN 4. 11. 1934; ● k pětasedmdesátinám: s. (F. Sekanina), Nár. politika 9. 4. 1939; M. Hýsek, Venkov 9. 4. 1939; K. P. (Polák), Nár. práce 10. 4. 1939 ●; A. Pražák: Obrázek prof. J. V., sb. Čtvrtky 6 (1941, s. 77); ● k devadesátinám: bg (B. Golombek), LidN

9. 4. 1944; V. Hánek, Venkov 9. 4. 1944; an., Nár. práce 9. 4. 1944 ●; jtč.: Průkopník hnutí pro Lužici, LD 26. 6. 1945; ● nekrology: kd (E. Konrád) a K. (J. Kolařík), Svob. noviny 10. 3. 1946; Š. K., LD 12. 3. 1946 ●; V. Frída: Za nejstarším badatelem Jaroslava Vrchlického, LD 19. 3. 1946; E. Jurčinová: J. V. a Julius Zeyer, LD 26. 3. 1946; ● k 100. výr. nar.: Z. Koníčková, Literatura ve škole 1954, s. 181; K. (J. Kolařík), LitN 1954, č. 16 ●; (jph): Literární historik, Pravda 11. 5. 1984; J. Růžička: Prof. J. V. a litomyšlské gymnázium, sb. Litomyšl. Duchovní tvář českého města (1994).

mhs, zp

Jaroslava Vobrubová-Koutecká

* 12. 2. 1891 *Nutice* (Vápenný Podol) u Chrudimi
† 18. 12. 1969 *Dobříš*

Překladatelka základních klasických i soudobých děl z francouzštiny a němčiny, ojediněle i ze španělštiny; prozaička.

Roz. Vobrubová, provd. zprvu Veselá (za spisovatele Antonína V.), podruhé Koutecká; publikovala postupně pod jménem Vobrubová, Vobrubová-Veselá, Vobrubová-Koutecká (tak soustavně od 1924; jména často v referátech i v bibliografii zkomolená na Votrubová). – Narodila se v osadě Nutice, dnes přičleněné k Vápennému Podolu; její otec byl úředníkem ve vápence. V Praze navštěvovala Vyšší dívčí školu ve Vodičkově ul. a externě na filoz. fakultě studovala němčinu a francouzštinu; poté absolvovala dvouroční studijní pobyt na univerzitě v Montpellier ve Francii. V 60. letech vedla překladatelský seminář germanistiky na UK.

Debutovala časně (ani ne jako dvacetiletá) knižním přetlumočením H. de Balzaca, od 1911 vedle překladů publikovala časopisecky i vlastní povídky a črty (hlavně Právo lidu a Nár. listy). Výběr jejích knižních publikací zahrnoval základní díla klasické i soudobé literatury francouzské (D. Diderot i R. Rolland, H. de Balzac i J.-P. Sartre, É. Zola i Ch.-L. Philippe ad.) a německé (H. von Kleist i S. Zweig, E. Wiechert i A. Seghersová aj.). Měla významný podíl na souhrnném vydání románů G. Flauberta, po 2. světové válce i A. France a H. Manna. Zvláště její účast na prvním soustavném zprostředkování díla G. Flauberta českému čtenáři v prvních dvou desetiletích 20. století doprovázené zásadními úvody (K. Čapek, F. X. Šalda,